سِنڌي ٽيون ڪِتابُ

ٽئين ڪلاس لاءِ

آزمائشي اشاعت

سِنڌ ٽيڪسٽ بُڪ بورڊ

آزمائشي اشاعت

سِنڌي ٽيون ڪِتابُ

(ٽِئين ڪلاس لاءِ)

سِنڌ ٽيڪسٽ بُڪ بورڊ، ڄام شورو

ڇپيندڙ:

هن ڪتاب جا سڀ حق ۽ واسطا سنڌ ٽيڪسٽ بُڪ بورڊ، ڄام شورو وٽ محفوظ آهن.
سنڌ ٽيڪسٽ بُڪ بورڊ جو تيار ڪرايل ۽ سنڌ حڪومت جي تعليم ۽ خواندگيءَ واري
ڪاتي جي مراسلي نمبر NO.SELD/HCW/18/2018, Dated: 09-12-2021 موجب
سنڌ صوبي جي سيني پرائمري اسڪولن لاءِ واحد درسي ڪتاب طور منظور ڪيل.

ڊائريڪٽوريٽ آف ڪريڪيولم اسيسمينٽ اينڊ ريسرچ، سنڌ جي نصابي ڪتابن
جي جائزي واري صوبائي ڪاميٽيءَ جو چڪاسيل

نگران اعليٰ: **آغا سهيل احمد**
چيئرمين، سنڌ ٽيڪسٽ بُڪ بورڊ

نگران:
- **ڊاڪٽر نصرت پروين سهتو**
(ڊائريڪٽر اڪيڊمڪس، ريسرچ اينڊ ٽريننگس)
- **اويس ڀٽو**
- **جمشيد احمد جوڻيجو**

ليکڪ:
ڊاڪٽر غلام علي الانا - محمد پريل ’بيدار‘ مگريو
غلام رسول چنا - سيد امداد حُسيني - عزيز ڪنگراڻي
ڊاڪٽر انور فگار هڪڙو - ڊاڪٽر اسحاق سميجو - اويس ڀٽو
علي دوست عاجز - خالد آزاد - اياز احمد - سراج احمد چنا - ناصر پنهور

ايڊيٽر: سيد امداد حُسيني

صوبائي جائزه ڪاميٽي:
ڊاڪٽر محمد علي مانجهي - ڊاڪٽر سعيده پروين ميمڻ
ڊاڪٽر شازيہ پتافي - ڊاڪٽر الطاف جوکيو - دلشاد احمد ڏيٿو
تحسين ڪوثر انصاري - محمد سليم نظاماڻي
اويس ڀٽو - محمد ادريس جتوئي

السٽريشن: ساجده يوسف

پيج ميڪنگ: نور محمد سميجو - واحد بخش سولنگي

فهرست

سبق	عنوان	صفحو نمبر
1	ڏٽيءَ جي وڏائي .... (حَمد)	5
2	حضرت مُحَمَّد رسول الله خَاتَمُ النَّبِيِّين صَلّي اللهُ عَلَيهِ وَعَليٰ آلِهِ وَاَصحَابِهِ وَسَلَّم جا سُهڻا اخلاق	7
3	پاڻ سڳورا صَلّي اللهُ عَلَيهِ وَعَليٰ آلِهِ وَاَصحَابِهِ وَسَلَّم (نعت)	10
4	حضرت ابوبڪر صديق رَضي الله عنهُ	12
5	اسان جو مُلڪ	15
6	هاري	20
7	پيارا پاڪستان .... (بيت)	24
8	سر حاجي عبدالله هارون	26
9	آءٌ موبائيل فون آهيان	29
10	رستي تي هلڻ جا قاعدا	32
11	رانديون	36
12	قربانيءَ جي عيد	40
13	قائد اعظم .... (بيت)	42
14	مسڪين جهان خان کوسو	44
15	ڏِياري	47
16	سهي ۽ ڪڇونءَ جي ڳالهه (تصويري ڪهاڻي)	50

سبق	عنوان	صفحو نمبر
17	اچو اوهان جي دل وندرايان..... (بيت)	52
18	گهٽگهرو دوست	54
19	سج، چنڊ ۽ تارا	58
20	قدرتي آفتون	62
21	سُنيون چوڪريون	65
22	وتائي فقير جون ڳالهيون	68
23	ڏسو ڏسو اي پارو گُلُ .... (بيت)	71
24	خط	74
25	اسان جي ڌرتي	78
26	اچو ته پارو ڳايون راڳ .... (بيت)	82
27	سيد اَلهندو شاهه	84
28	رشتن جو احترام	88
29	پاڪستان جا پاڙيسري ملڪ	92
30	پولڙي جي ورچ (تصويري ڪهاڻي)	96
31	محنت ڪر تون محنت پار ..... (بيت)	99
32	دعا .... (بيت)	103
33	نوان لفظ	104

پيش لفظ

سنڌ ٽيڪسٽ بُڪ بورڊ هڪ اهڙو تعليمي ادارو آهي، جنهن جو ڪم درسي ڪتابن جي تياري ۽ اشاعت ڪرڻ آهي. اُن جو اهم مقصد اهڙن درسي ڪتابن جي تياري ۽ فراهمي آهي، جيڪي نئين نسل کي علم ۽ شعور ڏيڻ سان گڏوگڏ منجهن اهڙي صلاحيت پيدا ڪن، جنهن جي ذريعي اهي اسلام جي آفاقي نظرين، ڀائپيءَ، بزرگن جي ڪارنامن، پنهنجي ثقافتي ورثي ۽ روايت جي حفاظت ڪندي نئين دور جي سائنسي، ٽيڪنيڪي ۽ سماجي تقاضائن کي پورو ڪري ڪامياب زندگي گذاري سگهن.

هن اعليٰ مقصد کي پورو ڪرڻ خاطر اهل علم، ماهرن، استاد صاحبن ۽ مخلص دوستن جي هڪ ٽيم کنڊ ڪڙڇ کان حاصل ٿيندڙ معلومات جي روشنيءَ ۾ ڪتابن جي درستيءَ جي معيار، جائزي ۽ انهن جي سُڌاري جي عمل ۾ اسان سان گڏ لڳاتار مصروف آهي.

اسان جا ماهر ۽ اشاعتي عملو اُن صورت ۾ ئي گهربل مقصدن ۾ ڪامياب ٿيندو. جڏهن انهن ڪتابن مان استاد صاحب، شاگرد ۽ شاگرديائيون پورو پورو لاڀ ماڻين. ان لاءِ سندن تجويزون ۽ رايا انهن ڪتابن کي بهتر بنائڻ ۾ ڪارآمد ٿيندا.

چيئرمين

سنڌ ٽيڪسٽ بُڪ بورڊ

سکيا جي حاصلات

- نظم، سُر ۽ لئه سان پڙهي، لطف حاصل ڪري ۽ ان جو اظهار ڪري سگهي.
- سوالن کي غور سان پڙهي، سمجهي سگهي.
- عبارت ۾ آيل نون لفظن کي پُڙهي دُرست اُچاري سگهن.

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ

سبق پهريون

ڌڻيءَ جي وڏائي (حَمدُ)

ڏِسي دنيا ۾ عجب نِظارا،
سائينءَ جي سَگهه سمجهُه پِيارا،
اُڀ ۽ ڌرتيءَ تي اِسرارَ،
جوڙيا سائينءَ سڀ جِنسارَ.

وَڻ ٽِڻ ٻُوٽا ڌڻيءَ اُپايا،
قِسمين قِسمين پَن بنايا،
گُل ڦُل ميوا ڪئين گُلزارَ،
جوڙيا سائينءَ سڀ جِنسارَ.

جبلَ، نَديون ۽ چشما، لاهَ،
سَمُنڊَ، تلاءَ ۽ ڍنڍيون، واهَ،
برف، گَڙا سڀ ڌارو ڌارَ،
جوڙيا سائينءَ سَڀ جِنسارَ.

اُڀ ڏي ٿوري نَظَرَ ڪريو،
سج چنڊ تي پڻ ڌيانُ ڌَريو،
سُهڻِي تارن سَندي قطارَ،
جوڙيا سائينءَ سڀ جِنسارَ.

استاد لاءِ هدايت:

ٻارن کي حمد سُر ۽ لئه سان پڙهائي.

راتين پنيان ڏينهن اچن،
جُهڙن پُنيان روز روشن،
ڪڏهن چانڊوڪي ڪڏهن ڪارَ،
جوڙيا سائينءَ سڀ جِنسارَ.

جَڳ جو چرخو عَجبُ چَلي،
سَيڪو چَئي تو بَلي بَلي،
ڪَري نه ڪوئي سَگهي شُمارَ،
جوڙيا سائينءَ سَڀ جِنسارَ.

ڪشنچند ’بيوس‘

مشق

(الف) هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ڏيو:

١- هن نظم مان توهان کي ڪهڙو بند وڌيڪ وڻيو ٿو؟
٢- جيڪو بند اوهان کي وڻيو ٿو، سو ڇو ٿو وڻي؟
٣- گل ڦل، ميوا ڪنهن پيدا ڪيا آهن؟
٤- اسان رات جو آسمان ۾ ڇا ڏسندا آهيون؟

(ب) هيٺ ڏنل لفظ پڙهو ۽ ورجايو:

روشن جنسار چانڊوڪي نظارا اسرار

(ج) ’نظارا‘ ۽ ’پيارا‘ هم آواز لفظ آهن. هيٺ ڏنل لفظن جا هم آواز لفظ لکو:

جنسار	
واهہ	
اُپايا	
ڏَريو	

ياد رکو ته: جنهن شعر ۾ الله تعاليٰ جي ساراهه هجي، ان کي ’حمد‘ چئبو آهي.

سبق ٻيو

سکيا جي حاصلات

- سوالن کي غور سان ٻڌي سمجهي سگهي.
- چئن يا ڇئن ڪان وڌيڪ پدن وارن لفظن کي ٻُڌِي، جوڙڻ ۽ ٽوڙڻ کي سمجهي سگهي.
- عبارت ۾ آيل نوان لفظ درست اُچاري سگهي.

حضرت مُحمَّد رسول الله خَاتَمالنَّبِيّين
صَلّي اللهُ عَليهِ وَعَليٰ آلِهٖ وَاَصحَابِهٖ وَسَلمَّ
جا سُهڻا اخلاقَ

حضرت مُحمّد رسول الله خَاتَمالنَّبِيّين صَلّي الله عَليهِ وَعَليٰ آلِهٖ واَصحَابِهٖ وَسَلّم (ترجمو: حضرت محمد، الله تعاليٰ جو رسول آهي ۽ الله تعاليٰ جو آخري نبي ۽ رسول آهي، سندن (صَلّي الله عَليهِ وَسَلّم) ۽ سندن آل ۽ اصحاب سڀِني رضي الله عنهم اجمعين جي مٿان الله تعاليٰ جي رحمت ۽ سلامتي هجي) سُهڻن اخلاقن جا مالڪ هئا.

پاڻ ڪريم صَلّي الله عَليهِ وَعَليٰ آلِهٖواَصحَابِهٖ وَسَلّم سُنّي سُڀاءَ وارا، سچار ۽ ايماندار هئا. سدائين سچ ڳالهائيندا هئا. ننڍن سان پيار ڪندا هئا.

پاڻ ڪريم صَلّي الله عَليهِ وَعَليٰ آلِهٖ واَصحَابِهٖ وَسَلّم جن فرمائِيندا هئا ته ٻار جمي ته ان جو نالوسُٺو رکو. هڪ شخص کين چيو ته ”توهان ٻارن سان ڏاڍو پيار ڪريو ٿا، اسان ايترو ڪونه ڪندا آهيون.“ ان تي حضرت مُحمّد رسول الله خَاتَم النَّبِيّين صَلّي الله عَليهِ وَعَليٰ آلِهٖ واَصحَابِهٖ وَسَلّم جن فرمايو ته ”الله سائينءَ جيڪڏهن تنهنجي دل مان رَحم ڪڍي ڇڏيو آهي ته اُن کي آءٌ ڇا ٿو ڪري سگهان!“

پاڻ سڳورا صَلّي اللهُ عَلَيهِ وَعَليٰ آلِهٖ وَاَصحَابِهٖ وَسَلَّم پاڙيسرين جي پارت كندا هئا، فرمائيندا هئا، جيكو شخص پاڻ تہ ڍؤ كري كائي ۽ سندس پاڙيسري بُک مري، اهو پورو مومن نہ آهي. پاڻ كريم صَلّي اللهُ عَلَيهِ وَعَليٰ آلِهٖ وَاَصحَابِهٖ وَسَلَّم يتيمن جا يار هوندا هئا ۽ بيمارن جي پرگهور لهندا هئا. پورهيت كي پگهر سُكڻ كان اڳ مزدوري ڏيڻ لاءِ چوندا هئا. پاڻ سڳورا صَلّي اللهُ عَلَيهِ وَعَليٰ آلِهٖ وَاَصحَابِهٖ وَسَلَّم مُركي ملڻ ۽ ماءُ پيءُ جو ادب كرڻ كي وڏي نيكي كوٺيندا هئا.

پاڻ سڳورا صَلّي اللهُ عَلَيهِ وَعَليٰ آلِهٖ وَاَصحَابِهٖ وَسَلَّم جانورن توڙي پكين تي بہ رحم كندا هئا. هک ڀيري هک اصحابي جهركيءَ جا ٻچا كڻي آيو. پاڻ سڳورن صَلّي اللهُ عَلَيهِ وَعَليٰ آلِهٖ وَاَصحَابِهٖ وَسَلَّم كيس حكم ڏنو تہ ”جهركيءَ جا ٻچا آكيري ۾ ركي اچ!“

پاڻ سڳورا صَلّي اللهُ عَلَيهِ وَعَليٰ آلِهٖ وَاَصحَابِهٖ وَسَلَّم گِلا، چُغلي، كُوڙي شاهدي ۽ كُوڙي قسم كڻڻ كان منع كندا هئا. چوندا هئا تہ ”كاوڙ نہ كرڻ گهرجي.“ پاڻ غلطيون معاف كري ڇڏيندا هئا.

مشق

(الف) هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ڏيو:

١- پاڻ سڳورن صَلّي اللهُ عَلَيهِ وَعَليٰ آلِهٖ وَاَصحَابِهٖ وَسَلَّم جن پاڙيسرين بابت ڇا فرمايو آهي؟
٢- پاڻ سڳورن صَلّي اللهُ عَلَيهِ وَعَليٰ آلِهٖ وَاَصحَابِهٖ وَسَلَّم جن كهڙين ڳالهين كي وڏي نيكي كوٺيو آهي؟
٣- پاڻ سڳورا صَلّي اللهُ عَلَيهِ وَعَليٰ آلِهٖ وَاَصحَابِهٖ وَسَلَّم جن ٻارن سان كيئن پيش ايندا هئا؟
٤- پاڻ سڳورن صَلّي اللهُ عَلَيهِ وَعَليٰ آلِهٖ وَاَصحَابِهٖ وَسَلَّم جن جي مبارک زندگيءَ مان اسان كي كهڙو سبق ملي ٿو؟

(ب) هيٺ ڏنل لفظن کي دُرست اُچار سان پڙهو ۽ ورجايو:

مالڪ سائين سُياءُ معاف پارت

(ج) هيٺ ڏنل لفظن کي جوڙي پڙهو ۽ لکو:

سُ + ه + ڻ + ن	
غ + ل + ط + يون	
پا + ڙي + س + ري	
پو + ر + ه + يا + ت	

(د) پاڻ سڳورن صَلّي اللهُ عَلَيهِ وَعَليٰ آلِهٖ وَاَصحَابِهٖ وَسَلّم بابت ڪي ٻه ٽي جملا لکو:

(هه) لفظ ٺاهيو. جيئن: مِلڻ ← مليو

گهمڻ ← .... پڙهڻ ← ....

کلڻ ← .... لکڻ ← ....

ياد رکو ته: اسان کي پکين ۽ جانورن تي رحم ڪرڻ گهرجي.

سبق ٽيون

پاڻ سڳورا صَلّي الله عَليهِ وَعَليٰ آلِهِ وَاَصحابِهِ وَسَلّم (نعت)

سکيا جي حاصلات

- سوالن کي غور سان ٻڌي سمجهي سگهي.
- ڪوبہ نظم انفرادي يا اجتماعي طور تي سُر ۾ لئہ سان پڙهي سگهي.
- هر آواز لفظ چوندي لکي سگهي.

جِيءُ جِيارا پاڻ سڳورا،
سَڀ کان پيارا پاڻ سڳورا.

دوستُ هُجي يا دُشمن چاهي،
سيني لئہ ٻاجهارا آهن.
جِن جو ڪوبہ سَهارو ناهي،
تِن جي لاءِ سهارا آهن.

جيءُ جيارا پاڻ سڳورا،
سڀ کان پيارا پاڻ سڳورا.

هِيڻن سان هَمراهُہ سدائين،
ڪمزورن جي طاقتَ آهن.
ٻارو ڏينهَن قيامت تائين،
ساري جڳ لئہ رحمت آهن.

جِيءُ جيارا پاڻ سڳورا،
سڀ کان پيارا پاڻ سڳورا.

- امداد حسيني

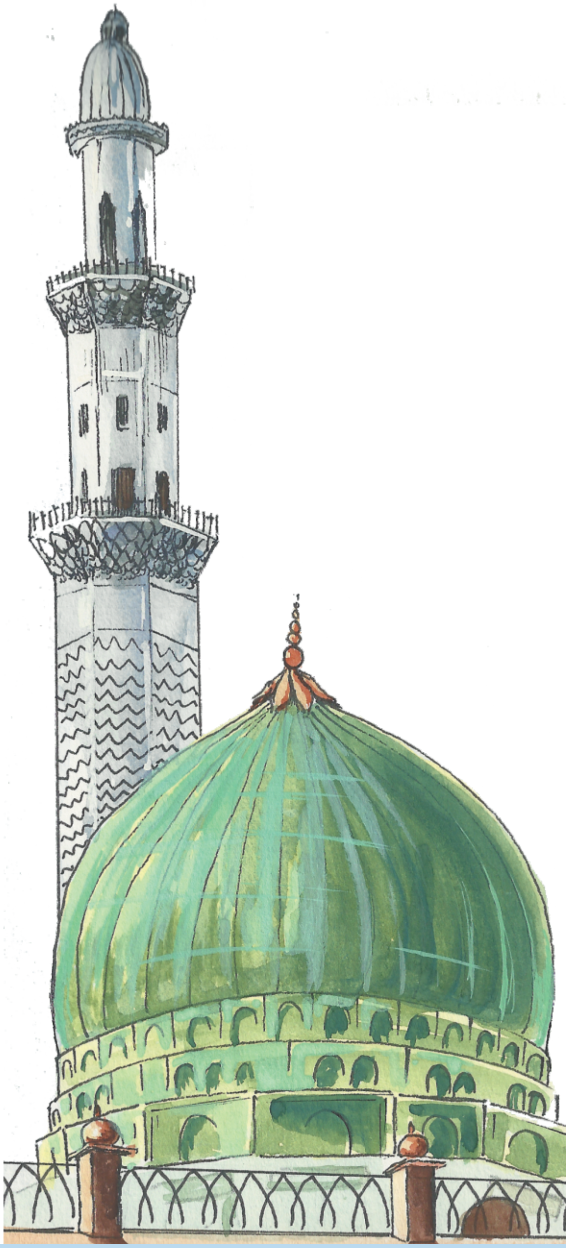

ياد رکو تہ: جنهن شعر ۾ نبي ڪريم صَلّي الله عَلَيهِ وَعَليٰ آلِهِ وَ اَصحَابِهِ وَسَلّمَ جي ساراهہ هجي، ان کي ’نعت‘ چئبو آهي.

مشق

(الف) هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ڏيو:

١- هن نعت مان توهان کي ڪهڙو بند وڌيڪ وڻي ٿو؟
٢- اهو بند توهان کي وڌيڪ ڇو ٿو وڻي؟

(ب) هي بيت زباني ياد ڪريو ۽ گڏجي سُر سان ٻڌايو.

(ج) هيٺ ڏنل لفظن جا هم آواز لفظ ڳولي لکو، جيئن: جيارا - پيارا

سهارا	
طاقت	
سدائين	
چاهي	

(د) نعت جون هيٺيون سِٽون پوريون ڪريو:

* جِيءَ جِيارا ....
.... پاڻ سڳورا.

(ه) تصوير ۾ رنگ ڀريو:

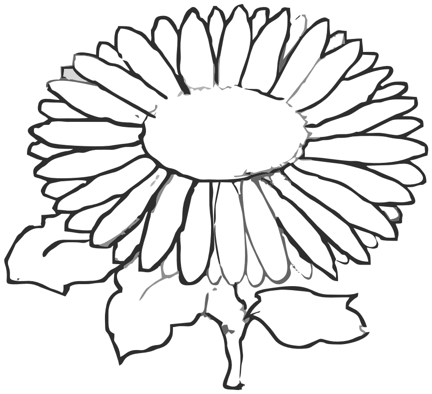

استاد لاءِ هدايت:

ٻارن کي نعت سُر ۾ لئه سان پڙهائي.

سبق چوٿون

سکيا جي حاصلات

- سوالن کي غور سان ٻڌي سمجهي سگهي.
- ڏهن کان پندرهن جملن واري سادي عبارت پڙهي سمجهي سگهي.
- اسم، ضمير، صفت ۽ فعل جي مفهوم کي ڄاڻي سگهي.

حضرت ابوبڪر صديق رَضي الله عَنهُ

حضرت ابوبڪر صديق رَضي الله عنهُ مکي شريف ۾ پيدا ٿيا. سندن نالو عبداللّٰه هو. پاڻ مکي جي قريش خاندان مان هئا. پاڻ حضرت مُحمّد رسول الله خَاتَم النَّبِيّين صَلّي الله عَلَيهِ وَعَليٰ آلِهِ وَاصحَابِهِ وَسَلَم جَن کان عمر ۾ ٽورا ننڍا هئا. کين پاڻ سڳورن صَلّي الله عَلَيهِ وَعَليٰ آلِهِ وَاصحَابِهِ وَسَلَم سان سچي محبت هوندي هئي. جڏهن نبي ڪريم صَلّي الله عَلَيهِ وَعَليٰ آلِهِ وَاصحَابِهِ وَسَلَم جَن کين اسلام جي دعوت ڏني؛ تڏهن پاڻ، حضور اڪرم صَلّي الله عَلَيهِ وَعَليٰ آلِهِ وَاصحَابِهِ وَسَلَم جَن کي سچو پيغمبر مڃي ايمان آندائون. مردن ۾ حضرت ابوبڪر صديق رَضي الله عنهُ سڀني کان پهرين مسلمان ٿيا.

حضرت ابوبڪر صديق رَضي الله عنهُ اسلام قبول ڪرڻ کان اڳ به ڏاڍا نيڪ ۽ پرهيزگار هوندا هئا. قريش خاندان ۾ سندن وڏي عزت هوندي هئي. اسلام کان اڳ، انصاف ۽ عدالت جو ڪم سندن حوالي هو.

پاڻ سادا، سخي ۽ مهمان نواز هئا. نبي ڪريم صَلّي الله عَلَيهِ وَعَليٰ آلِهِ وَاصحَابِهِ وَسَلَم جَن جو هر قدم تي ساٿ ڏنائون. هجرت وقت جڏهن پاڻ ڪريم صَلّي الله عَلَيهِ وَعَليٰ آلِهِ وَاصحَابِهِ وَسَلَم جَن ٽي ڏينهن ۽ ٽي راتيون 'ثور' نالي غار ۾ رهيا، حضرت ابوبڪرصديق رَضي الله عنهُ ساڻن گڏ هئا. اهوئي سبب آهي، جو کين 'يارِ غار' به چوندا آهن.

اسلام پکيڙڻ ۽ مسلمانن جي مدد لاءِ حضرت ابوبڪرصديق رَضي الله عنهُ جاني توڙي مالي قربانيون ڏنيون. اسلام آڻڻ وقت، وٽن چاليهه هزار دينار هئا، اهي سڀ دينار اسلام جي تبليغ، مسڪين ۽ محتاج مسلمانن جي مدد ڪرڻ ۾ خرچ ڪري ڇڏيائون. جن غلامن اسلام قبول ڪيو هو، تن کي سندن مُشرڪ مالڪ، ڏاڍيون تڪليفون ڏيندا هئا. حضرت ابوبڪر صديق رَضي الله عنهُ انهن غلامن کي خريد ڪري، آزاد ڪرايو.

هڪ پيري، نبي ڪريم صَلّي الله عَلَيهِ وَعَليٰ آلِهٖ وَاَصحَابِهٖ وَسَلّمَ جَن فرمايو ته ”اسلام کي جيترو فائدو اَبوبڪر جي مال پهچايو آهي، اوترو ٻئي ڪنهن جي مال نہ پهچايو آهي“.

نبي ڪريم صَلّي الله عَلَيهِ وَعَليٰ آلِهٖ وَاَصحَابِهٖ وَسَلّمَ جَن تبوڪ واري جنگ جي تياريءَ وقت، سڀني مسلمانن کي مالي مدد ڪرڻ لاءِ حڪم ڪيو. اُن موقعي تي حضرت ابوبڪر صديق رَضي الله عنهٗ پنهنجي گهر جو سمورو سامان آڻي، سندن اڳيان حاضر ڪيو. حضوراڪرم صَلّي الله عَلَيهِ وَعَليٰ آلِهٖ وَاَصحَابِهٖ وَسَلّمَ جَن ڪانئن پڇيو تہ ”اي ابوبڪر! گهر ۾ بہ ڪجهہ بچايو اٿئي؟“ جواب ۾ عرض ڪيائون تہ ”الله ۽ ان جي رسول جو نالو ئي گهر ۾ ڇڏي آيو آهيان“.

نبي ڪريم صَلّي الله عَلَيهِ وَعَليٰ آلِهٖ وَاَصحَابِهٖ وَسَلّمَ جَن جي وصال کان پوءِ ڪين خليفو چونڊيو ويو. پاڻ بہ سال ٽي مهينا خلافت هلائي، تيرهن هجريءَ ۾، ٽيهٺ ورهين جي ڄمار ۾، وفات ڪيائون. ڪين نبي ڪريم صَلّي الله عَلَيهِ وَعَليٰ آلِهٖ وَاَصحَابِهٖ وَسَلّمَ جَن جي پرسان دفنايو ويو. حضرت ابوبڪرصديق رَضي الله عنهٗ وفات وقت چيائون تہ ”مون کي پراڻي ڪپڙي جوڪفن ڏجو، نئين ڪپڙي جي ضرورت مُئلن کان وڌيڪ جيئرن کي آهي.“ وڌيڪ چيائون تہ ”مون خلافت جي وقت ۾ اُجوري طور جيڪا رقم، مسلمانن جي مال مان ڪنئي آهي، اُها منهنجي ذاتي ملڪيت مان واپس ڪئي وڃي.“ سندن زندگي اسان سڀني لاءِ وڏو سبق آهي.

مشق

(الف) هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ڏيو:

١- حضرت ابوبڪر صديق رَضي الله عنهٗ ڪهڙيون قربانيون ڏنيون؟

٢- حضرت ابوبڪر صديق رَضي الله عنهٗ کي ’يارِ غار‘ ڇو سڏيو وڃي ٿو؟

٣- حضرت ابوبڪر صديق رَضي الله عنهٗ جَن وفات وقت ڪهڙي وصيت ڪئي؟

(ب) هيٺ ڏنل لفظن جي معنيٰ ٻڌايو :

سندس	سندن	ڪيس	ڪين	ڪائنس	ڪائن

(ج) ٽن آوازن وارا چار لفظ ٻڌايو.

جيئن : خبر

(د) هيٺ ڏنل عبارت ڌيان سان پڙهو ۽ ڏنل سوالن جا جواب ڏيو:

اسان سڀني کي الله تعاليٰ پيدا ڪيوآهي. اسين سڀ پاڻ ۾ ڀائر آهيون. اسان کي گهرجي ته پاڻ ۾ ڪو به ويرُ نه رکون. ڪنهن به ڀاءُ تي ڏکيو وقت اچي ته ان کي ٽارڻ لاءِ هُن جي مدد ڪريون. اڄ اسان هُن جي مدد ڪئي، ته سڀاڻي هو اسان جي مدد ڪندو. انهيءَ سان الله سائين به ڏاڍو خوش ٿئي ٿو ۽ ائين ڪرڻ سان اسان جي دلين ۾ هڪٻئي جي لاءِ عزت ۽ احترام پيدا ٿئي ٿو ۽ هر قسم جي نفرت جي پاڙ پٽجي وڃي ٿي. ائين ڪرڻ سان اسلامي ڀائپي پڪي ۽ پختي ٿيندي.

اسان مان ڪي شاهوڪار آهن ته ڪي غريب آهن: پر الله تعاليٰ جي نظر ۾ سڀ هڪجهڙا آهن. جيڪو چڱا ڪم ڪندو، تنهن کي چڱو چئبو: جيڪو بُرا ڪم ڪندو، تنهن کي بُرو چئبو.

اِسلام ۾ عام ۽ خاص جو ڪوبه تفاوت نه آهي. سڀني کي هڪ جهڙا حق حاصل آهن. انهيءَ کي اسلامي ڀائپي يا هڪجهڙائي چئبو آهي.

١- اسان کي پاڻ ۾ ڪيئن رهڻ گهرجي؟

٢- ڏکئي وقت ۾ هڪ ٻئي سان ڪهڙو سلوڪ ڪرڻ گهرجي؟

(هه) ڪنهن به ساهه واري ماڻهوءَ، جاءِ، ڪم، حالت ۽ خاصيت جي نالن کي اسم چئبو آهي.

جيئن: اڪبر، سحر، ڳئون، اسڪول، ڪتاب، لکڻ، پڙهڻ، هوشياري، فقيري، جواني، پيري.

(و) هن سبق مان اسم ڳولي لکو.

استاد لاءِ هدايت:

استاد ٻارن کي مشق ’د‘ ۾ ڏنل سادي عبارت ڌيان سان پڙهڻ ۾ سندن رهنمائي ڪري.

سبق پنجون

سکيا جي حاصلات

- سبق، آکاڻي يا واقعو پڙهي يا ٻڌي اُن بابت سوالن جا جواب لکي سگهي.
- جُملي ۾ زمان حال، ماضي ۽ مستقبل جي استعمال کي سمجهي سگهي.
- سوالن کي غور سان ٻڌي سمجهي سگهي.
- لفظن جا ضد لکي سگهي.
- پنهنجي پسند جي ڪنهن بہ موضوع بابت گهٽ ۾ گهٽ پنجن کان سَت سادا جُملا لکي سگهي.

اَسان جو مُلڪ

اسان جي ملڪ پاڪستان جا چار صوبا- سنڌ ، پنجاب ، بلوچستان ۽ خيبرپختونخوا آهن. ان کان سواءِ گلگت بلتستان ۽ قبائلي علائقا بہ پاڪستان جي انتظام هيٺ آهن. پاڪستان جي گاديءَ جو هنڌ اسلام آباد آهي. ملڪ جي هر صوبي ۾ هڪ مکيہ ٻولي ۽ ڪيئي ٻيون بہ ٻوليون ڳالهايون وڃن ٿيون. اهڙيءَ ريت هر صوبي جي پنهنجي ثقافت ۽ رهڻي ڪهڻي آهي.

سنڌ

سنڌ پاڪستان جو قدرتي وسيلن سان مالامال صوبو آهي. ڪراچي سنڌ جي گاديءَ جو هنڌ آهي. سنڌ جي وڏن شهرن ۾ حيدرآباد، سکر، لاڙڪاڻو، نواب شاهہ، ميرپورخاص، ٺٽو، دادو، شڪارپور، جيڪب آباد، بدين، خيرپور ۽ ٻيا اچي وڃن ٿا. ڪراچي پاڪستان جو وڏي ۾ وڏو سامونڊي بَندرگاهُ آهي. سنڌ صوبي جي مکيہ ٻولي سنڌي آهي. ان کان سواءِ هتي اردو، پشتو، سرائڪي، بلوچي، براهوي، گجراتي ۽ ٻيون ٻوليون ڳالهايون وڃن ٿيون. سنڌ، سنڌو نديءَ جي ڪري مشهور آهي، جيڪا پاڪستان جي وڏي ۾ وڏي ندي آهي. دنيا جي قديم تهذيب ’موهن جو دڙو‘ پڻ سنڌ ۾ آهي.

سنڌ جي ثقافت، تهذيب ، ٻولي ۽ مهمان نوازي مُلڪان ملڪ مشهور آهي. اجرڪ ۽ سنڌي ٽوپي سنڌ جي ثقافت جو خاص نشان آهي. سنڌي ٻوليءَ جو وڏي ۾ وڏو صوفي شاعر شاهہ عبداللطيف ڀٽائيؒ آهي.

پنجاب

پنجاب، آباديءَ جي لحاظ کان پاڪستان جو وڏي ۾ وڏو صوبو آهي. پنجاب جي گاديءَ جو هنڌ لاهور آهي. پنجاب جي وڏن شهرن ۾ راولپنڊي، فيصل آباد، مُلتان، بهاولپور ، گجرات، سيالڪوٽ ۽ ٻيا شهر شامل آهن. پنجاب ۾ پنج نديون، چناب، راوي ، جهلم ، ستلج ۽ بياس آهن، ان ڪري هن علائقي تي پنجاب نالو پيو آهي. هن صوبي جي مکيه ٻولي پنجابي آهي، جڏهن ته سرائڪي هن صوبي جي ٻيو نمبر وڏي ٻولي آهي. ان ڪان سواءِ پوٺوهاري ۽ ٻيون ٻوليون به ڳالهايون وڃن ٿيون. 'هڙاپا' پنجاب جو قديم تهذيبي آثار آهي. بُلي شاهه پنجاب جو مشهور صوفي شاعر آهي.

بلوچستان

بلوچستان، پکيڙ جي لحاظ کان پاڪستان جو وڏي ۾ وڏو صوبو آهي. ڪوئيٽا، بلوچستان جي گاديءَ جو هنڌ آهي. هن صوبي جي وڏن شهرن ۾ لسٻيلو، خضدار، پشين، ديرو مُراد جمالي، سبي، زيارت ۽ ٻيا شامل آهن. بلوچستان جو وڏو حصو جابلو آهي. بلوچي هتي جي مکيه ٻولي آهي. جڏهن ته پشتو، براهوي ۽ سنڌي هن صوبي جون وڏيون ٻوليون آهن. بلوچستان معدني ذخيرن سان

مالامال آهي. هتان سوئي ڳوٺ مان ملندڙ قدرتي گئس کي سوئي گئس سڏيو وڃي ٿو. گوادر ۽ پسني هتان جا بندرگاهه آهن. ’مهرڳڙهه‘ هتي جو قديم تاريخي ماڳ آهي. مست توڪلي بلوچستان جو مشهور صوفي شاعر آهي.

خيبرپختونخوا

خيبرپختونخوا، پاڪستان جو چوٿون صوبو آهي، جنهن جي گاديءَ جو هنڌ پشاور آهي. پشتو هن صوبي جي مکيه ٻولي آهي، جڏهن ته هندڪو، دري، کوار ۽ ٻيون ٻوليون به هتي ڳالهايون وڃن ٿيون. هن صوبي جي اهم شهرن ۾ مردان، ڪوهاٽ ، بنون، چارسده، هري پور، ايبٽ آباد، سوات، مينگوره ۽ ٻيا اچي وڃن ٿا. خيبرپختونخوا جا ماڻهو مهمان نواز آهن. هي صوبو سياحت جي ڪري به مشهور آهي. هن صوبي جو مشهور صوفي شاعر رحمان بابا آهي. ’تخت بئي‘ هن صوبي جو قديم تاريخي ماڳ آهي.

گلگت بلتستان

گلگت بلتستان، پاڪستان جو اُهو انتظامي علائقو آهي، جنهن کي صوبي جو درجو ڏنل نه آهي، پر اُن جي الڳ اسيمبلي ۽ ڌار وڏو وزير پڻ آهي. هيءُ علائقو سهڻن قدرتي منظرن جي ڪري مشهور آهي. هن علائقي جو مرڪزي شهر گلگت آهي. اَستور، دَيا مير، اسڪردو، چلاس ۽ ٻيا وڏا شهر آهن. بلتي، شينا ۽ بروشسڪي هتان

جون مکيہ ٻوليون آهن. هن علائقي جي پنهنجي ثقافت ۽ رهڻي ڪهڻي آهي.’شاهراهه ريشم‘ هن علائقي مان چين ۾ داخل ٿيندڙ تاريخي رستو آهي، هُنزه هتي جي مشهور وادي آهي.

مشق

(الف) هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ڏيو:

١- موهن جو دڙو ڪهڙي صوبي ۾ آهي؟

٢- آباديءَ جي لحاظ کان پاڪستان جو ڪهڙو صوبو وڏو آهي؟

٣- پکيڙ جي لحاظ کان پاڪستان جو ڪهڙو صوبو وڏو آهي؟

٤- ’شاهراهه ريشم‘ ڪهڙي علائقي مان گذري ٿي؟

٥- خيبر پختونخوا جي گاديءَ جو هنڌ ڪهڙو آهي؟

(ب) پنهنجي ملڪ جي باري ۾ ڇهه جملا لکي ڏيکاريو:

(ج) هيٺ ڏنل لفظن جا ابتڙ لفظ لکو، جيئن: ننڍو ← وڏو

پراڻو		زمين	
عام		ڏار	

(د) هيٺ ڏنل صوبن جي مکيہ ٻولين جا نالا لکو:

سنڌ		بلوچستان	
پنجاب		خيبر پختونخوا	

(ھ) هيٺ ڏنل جُملن جي (✔) جي نشان سان نشاندهي ڪريو ته ڪهڙو جُملو ماضي، حال ۽ مستقبل جو آهي:

	زمان ماضي	زمان حال	زمان مستقبل
١- طارق ماني کاڌي.			
٢- اُهي ٻار آهن.			
٣- سجاد ذهين ڇوڪرو آهي.			
٤- هُوءَ ڊاڪٽر ٿيندي.			
٥- ڪالهه عيد جو ڏينهن هو.			

(و) هيٺ ڏنل اشارن جي مدد سان پاڪستان جي قومي جهنڊي بابت ڪي ٻه ڏهه جُملا لکو.

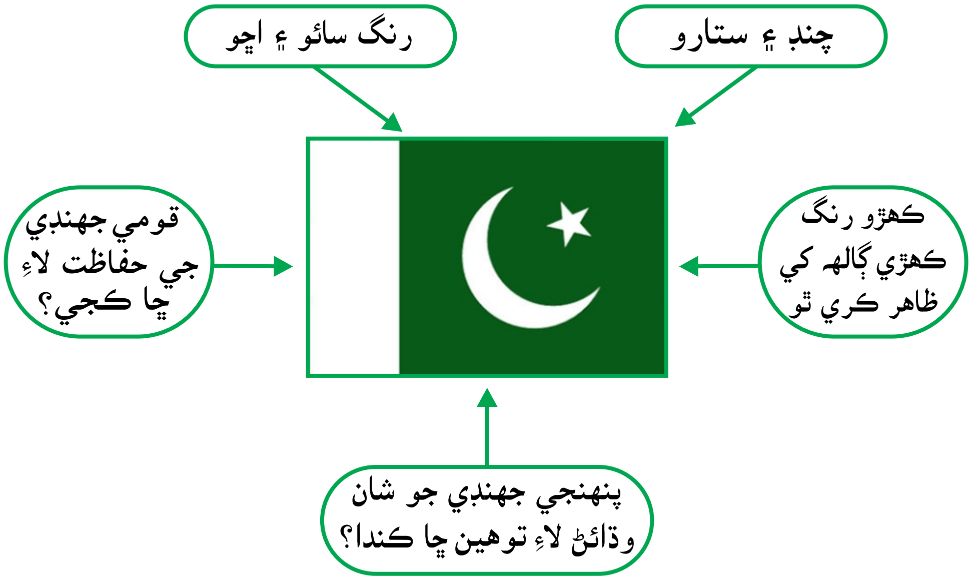

استاد لاءِ هدايت:

اُستاد، ٻارن کي مشق 'و' ۾ ڏنل اشارن جي مدد سان پاڪستان جي قومي جهنڊي بابت جُملا لکڻ ۾ رهنمائي ڪري.

سکيا جي حاصلات

- سوالن کي غور سان ٻڌي، سمجهي سگهي.
- هڪ منٽ ۾ گهٽ ۾ گهٽ 60 لفظ درست ادائگي ۽ اُچار سان پڙهي سگهي.
- گروهي، سماجي ۽ ثقافتي ڪمن ۾ حصو وٺي سگهي ۽ پنهنجي ذميواري خوش اسلوبيءَ سان ادا ڪري سگهي.
- لفظن جا ضد لکي سگهي.
- ڪنهن بہ تصوير يا منظر کي ڏسي ان بابت پنهنجا خيال لکي سگهي.

هاري

اوهان کي خبر آهي تہ اسان کي کاڌي لاءِ جيڪي اناج، ڀاڄيون ۽ ميوا ملن ٿا، اُهي ڪير ٿو پوکي؟ اهي هاريءَ جي محنت جو نتيجو آهن.

هاري سڄو سال، رات ڏينهن، ڪم ڪندو آهي. سردي ۽ گرمي سِرَ تي سَهي هميشہ پورهئي ۾ لڳل هوندو آهي.

سانوڻِيءَ جي مند ۾ هو ووئڻ، ڪمند، ساريون، جُوئر، ٻاجهري ۽ مڪائيءَ جا فصل پوکي ٿو. سياري جي موسم ۾ ڪڻڪ، سَرنهن، ڄانيو، چڻا، مٽر ۽ مُهري پوکي ٿو. بهار اچي تہ ڳِدرا، هندوانا، مُڱ ۽ چونرا پوکي ٿو. انهن پوکن مان سٺي اُپت ڪڻڻ لاءِ کيس گهڻي محنت ڪرڻي پوندي آهي. پهريائين جهنگ جهاڙي وڍي، صاف ڪندو آهي. زمين کي ٻہ چار سُڪيءَ جا هر ڏيئي، پِتر پَچي، اها سڌي ڪندو آهي. اُن بعد پاڻي ڏيندو اٿس. جڏهن زمين هَر ڏيڻ لاءِ تيار ٿيندي آهي، تڏهن سڄو ڏينهن پيو هَرُ ڪاهيندو آهي ۽ ٻنيءَ ۾ ٻج وجهندو آهي. هاريءَ لاءِ پوک جي ڪاهڻ جي مُند نهايت اهم آهي. جيڪڏهن پوک ڪاهڻيءَ ۾ رُلي ويس، تہ پوءِ پلي ڪانہ ٿيندي. ان جو نتيجو اهو نڪرندو، جو سندس سڄي محنت برباد ٿي ويندي.

هاري پوک ڪاهي، بس ڪندو آهي، پوءِ ان جي تاڻ ۽ سنڀالڻ ۾ لڳي ويندو آهي. پوک مان ڪک پن ڪڍڻ، پيل ڪان بچائڻ، پاڻ ڏيڻ ۽ وقت تي پاڻي ڏيڻ جو اونو هوندو اٿس. پوک پچي راس ٿيندي تہ وري اُن کي ڳَڏ ڪرڻ ۾ لڳي ويندو آهي.

هاڻي تہ هارپي واري ڏنڌي ڪي جديد سهولتن جي ذريعي آسان بڻايو ويو آهي. اڄڪلھ زمين کي هموار ڪرڻ لاءِ ٽريڪٽر سان گڏ ڪيڻَ استعمال ڪئي ويندي آهي. فصل

جي ڪٽائيءَ لاءِ پڻ جديد مشينون ڪتب آنديون وڃن ٿيون. ڪڻڪ جو اَن ڪڍڻ لاءِ ٿريشر جو استعمال ڪيو ويندو آهي. زمين کي پاڻي ڏيڻ لاءِ شمسي توانائي وسيلي ٽِيُوب ويل جو استعمال بہ ڪيو وڃي ٿو. انهيءَ ڪان سواءِ ٻين ڪيترين ئي جديد سهولتن جي ڪري هاريءَ کي پنهنجي ڪم ۾ آساني ٿي پئي آهي.

هارپي وارو ڪم تمام سُٺو آهي جو تہ هاري ڏينهن رات محنت ڪري ماڻهن لاءِ اناج، ميوا ۽ ڀاڄيون پوکي ٿو. جيڪي اسان جي صحت لاءِ فائيديمند آهن. انهن جي استعمال سان جسم طاقتور ٿئي ٿو ۽ بيمارين ڪان بچي ٿو. هاري مُلڪ جي ترقيءَ لاءِ پاڻ پتوڙي ٿو.انهيءَ ڪري اسان کي گُهرجي تہ سندس گهڻي عزت ڪريون.

مشق

(الف) هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ڏيو:

١- هاري ڪهڙيءَ طرح فصل پوکي ٿو؟

٢- هاري سانوڻيءَ جي مُندَ ۾ ڪهڙا فصل پوکي ٿو؟

٣- هارپي واري ڏنڌي ۾ جديد سهولتون ڪهڙيون آيون آهن؟

۴- هاري مُلڪ جي ترقيءَ لاءِ ڪهڙو ڪردار ادا ڪري ٿو؟

(ب) هيٺ ڏنل لفظن جي معنيٰ پڙهوءِ جملن ۾ ڪم آڻيو:

لفظ	معنيٰ	لفظ	معنيٰ
اُونو	اُلڪو-فڪر-ڳڻتي	هموار	برابر-سِڌو-هڪجهڙو
لڳاتار	مسلسل-يَڪو-ساندهه	توانائي	مضبوطي-تازگي-طاقت
اُپت	پيدائش-پيداوار-ڪمائي	تاتڻ	سنڀالڻ-حفاظت ڪرڻ-پرگهور لهڻ

(ج) هيٺ ڏنل لفظن جا ابتڙ/ضد لکو:

سخت		پريان	
سچ		پراڻن	
استاد		مور	
رات		نقد	
باهه		خوشي	

(د) هيٺ ڏنل لفظ هڪ منٽ ۾ دُرست اُچار ۽ رواني‌ءَ سان پڙهو:

گِيت – مِينهن – عَرشُ – زمين – سِجُ – مَدد – سَچار – سلڇڻو – ڪتابُ – ادب
سچ – علم – ميوو – پيار – وطن – جيل – ميدان–ڪنڌُ – قومي – سدائين–تارا
ڪُتنب – گهرُ – صفائي – آڪاڻي – راند – اڪر – اِجهو – جهنڊو – گوٺُ – گند
ڪَڏ – ڪچرو–اسپتال – هاري – ساوَڪ – اَنبُ – اسڪول – ٻُورُ – مِنو – نعمت
اُپت – مُلڪ – ڪَتو – چِتِٽي – جهرڪي – ڪانءُ – ريلَ – موٽرُ–ڪُڪُڙُ– صُبح
ڌَسُ–آوازُ – تيز – سجاڳي – ڪراچي – مقبرو – محبت – وڏڪاري – ماحول

(هه) پنهنجي پاڙي جي گهٽيءَ کي گَندگي صاف ڪريو ۽ انهيءَ بابت ڪِلاس ۾ پنهنجي دوستن کي ٻڌايو ته اوهان گهٽي صاف ڪرڻ دوران ڪهڙو ڪم ڪيو.

(و) هيٺ ڏنل تصويرون غور سان ڏسو، جملا پڙهو ۽ لکو:

ميون وارا وڻ ۽ ٻوٽا پوکيو.	مِينهن جو پاڻي گڏ ڪريو ۽ استعمال ڪريو.

ياد رکو ته:

- اسان کي هر پوڙهيت جي عزت ڪرڻ جڳائي.
- ٻين جي ڪم اچڻ ۾ ئي سچي خوشي ملندي آهي.

استاد لاءِ هدايت:

استاد ٻارن کي مشق 'د' ۾ ٻارن کي لفظن جو چارٽ پڙهڻ لاءِ ڏيئي ۽ ڏسي ته ٻارن هڪ منٽ ۾ ڪيترا لفظ درست پڙهيا آهن.

سبق ستون

سکيا جي حاصلات

- نظم سُر ۽ لئہ سان ٻڌائي سگهي.
- نظم مان پنهنجي پسند جي شعر جو مفهوم لکي سگهي.
- واحد لفظن مان جمع ۽ جمع لفظن مان واحد لفظ ٺاهي سگهي.
- موقعي جي مناسبت سان پنهنجي خيالن جو اظهار ڪري سگهي.
- پنهنجي درجي موجب دُرست صورتخطي لکي سگهي.

پيارا پاڪستان (بيت)

اعليٰ تنهنجو شان، پيارا پاڪستان!
پيارا پاڪستان، اعليٰ تنهنجو شان.

تنهنجو جهنڊو، پيارو پيارو،
چمڪي جنهن ۾ چنڊ ۽ تارو،
تنهنجو خاص نشان، پيارا پاڪستان.

سڀ کان تنهنجو شان نرالو،
جڳ ۾ تنهنجو ، روشن نالو،
ملڪين تنهنجو مان، پيارا پاڪستان.

علم پرايون، عزت پايون،
تنهنجو شان ۽ مان وڌايون،
صدقي توتان جان، پيارا پاڪستان.

مشق

(الف) هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ڏيو:

١- هن نظم جو ڪهڙو بند اوهان کي پسند آهي؟
٢- اهو بند اوهان کي ڇو ٿو وڻي؟

(ب) هيءُ نظم زباني ياد ڪريو.

(ج) هيءُ نظم ڪورس ۾ سُر سان پڙهو.

(د) ’پيارو‘ ۽ ’تارو‘ هڪ جهڙن آوازن وارا لفظ آهن. توهين هيٺ ڏنل لفظن جهڙا ٻيا لفظ لکو:

نرالو ________ پايون ________ شان ________

(ھ) هيٺ ڏنل لفظ پڙهو ۽ سهڻن اکرن ۾ لکو:

اعليٰ　　روشن　　صدقي　　عزت　　جڳ　　جان

(و) ڪُٺل اکرُ ملائي لفظ پورا ڪريو:

				مُ	
				ل	
				ڪ	
				ي	
و	ج	ن	ھ		تُ

(ز) لفظ ناهيو، جيئن: پيارو - پيارا

جهندو.................... تارو ....نرالو....................

(ح) اوهين آزاديءَ جو ڏينهن ڪيئن ملهائيندا آهيو؟ ڪلاس ۾ ٻڌايو.

(ط) تصوير ۾ رنگ ڀريو:

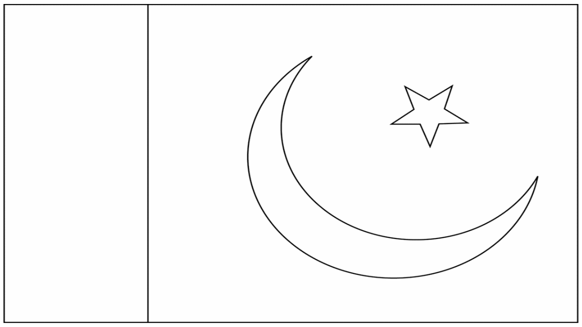

(ي) هيٺ ڏنل لفظن کي دُرست صورتخطيءَ سان لکو ۽ دُرست اُچاريو:

صدڪي　　خاس　　خان　　اِلم　　طوتان

....

ياد رکو ته: وطن جي شان وڌائڻ لاءِ علم پرائڻ گهرجي.

استاد لاءِ هدايت:

نظم زباني ياد ڪرائي ۽ گڏجي سُر سان چوَرائي.

سبق اٺون

سر حاجي عبدالله هارون

سکيا جي حاصلات

- نظم ۽ نثر پڙهي سوالن جا درست جواب ڏئي سگهي.
- هم نصابي سرگرمين بابت گفتگو ڪري سگهي.
- عددي رتا جي ڄاڻ موجب هڪ - ٻہ - ٽي ۽ پهريون - ٻيو- ٽيون جو فرق سمجهي سگهي.
- واحد لفظن مان جمع ۽ جمع لفظن مان واحد ٺاهي سگهي.
- ڪنهن بہ موضوع تي موقعي جي مناسبت سان پنهنجن لفظن ۾ گهٽ ۾ گهٽ ڏهہ جملا بيان ڪري سگهي.

سنڌ صوبي ۾ ڪيترائي اهڙا نيڪ مرد ٿي گذريا آهن، جن قوم ۽ ملڪ جي ڀلي لاءِ ڪوششون ڪيون. حاجي عبدالله هارون بہ اهڙن نيڪ ماڻهن مان هڪ هو.

سرحاجي عبدالله هارون، قائد اعظم محمد علي جناح جو ساٿي هو. هن پاڪستان جي تحريڪ ۾ ڀرپور حصو ورتو. سر حاجي عبدالله هارون ١٨٧٢ع ۾ ڪراچيءَ جي هڪ غريب جي گهر ۾ پيدا ٿيو. هيءُ ڇئن سالن جو هو تہ سندس پيءُ وفات ڪري ويو. اُن ڪان پوءِ سندس ماءُ ڪيس نپايو. ماءُ هن کي پڙهائڻ جي ڏاڍي ڪوشش ڪئي، پر غربت جي ڪري ڪيس وڌيڪ پڙهائي نہ سگهي.

سرحاجي عبدالله هارون جڏهن وڏو ٿيو، تہ ڪجهہ شيون خريد ڪري پاڙي ۾ وڪڻڻ لڳو. هو روزانو جيڪي ڪمائيندو هو، سو ماءُ جي هٿ ۾ اچي ڏيندو هو. اڳتي هلي هُن سمجهيو تہ واپار ڏاڍو فائدي وارو آهي.

حاجي عبدالله هارون، ٿوري وقت لاءِ هڪ دڪاندار وٽ بہ ڪم ڪيو. سندس پگهار چار روپيا ماهوار هو. هن اُتي بہ ڏاڍي ايمانداريءَ سان ڪم ڪيو. ائين ئي هن کي واپار جي چڱي ڄاڻ ٿي وئي. اُن ڪان پوءِ پنهنجو ننڍڙو دڪان کولي واپار ڪرڻ لڳو. محنت، سچائيءَ ۽ ايمانداريءَ جي ڪري، سندس واپار ڏينهون ڏينهن وڌندو ويو. ڪيس ايمانداريءَ جو اهو ڦل مليو، جو هو ٿوري ئي وقت ۾ ڪراچيءَ جي وڏن واپارين ۾ ليکجڻ لڳو.

سر حاجي عبدالله هارون کي پنهنجي غريبيءَ وارو وقت ياد هو، اُن

ڪري پاڻ غريبن، يتيمن ۽ ضرورتمندن جي دل کولي مدد ڪندو هو. هُن ڪراچيءَ ۾ ڪيترين ئي مسجدون، ديني ۽ تعليمي ادارا قائم ڪيا. جن مان 'ڪَڏي وارو مدرسو' مشهور آهي.

سرحاجي عبدالله هارون ١٩٤٢ع ۾ لاڏاڻو ڪيو. اڄ هو اسان وٽ نہ آهي، تڏهن بہ پنهنجي نيڪ ڪمن ۽ خدمتن جي ڪري سينيءَ ڪي ياد آهي. جيڪڏهن اسين بہ محنت ۽ همت سان ڪم ڪنداسين، تہ زندگيءَ ۾ ڪامياب ٿينداسين.

مشق

(الف) هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ڏيو:

١- سر حاجي عبدالله هارون ڪڏهن ۽ ڪٿي پيدا ٿيو؟
٢- پيءُ جي وفات ڪان پوءِ ڪيس ڪنهن پاليو؟
٣- حاجي عبدالله هارون ڪهڙيءَ تحريڪ ۾ حصو ورتو؟
٤- حاجي عبدالله هارون وڏيڪ چو نہ پڙهي سگهيو؟
٥- حاجي عبدالله هارون کي ماڻهو چو ياد ڪن ٿا؟

(ب) هيٺ ڏنل لفظ جملن ۾ ڪم آڻيو:

نڌيڻ - پرپور - چاڻ - همت - لاڏاڻو

(ج) لفظ ناهيو، جيئن: تحريڪ ← تحريڪون

خدمت	راهه ....
اوطاق	ڪوشش ....

(د) اوهان جي اسڪول ۾ ڪهڙيون ڪهڙيون هم نصابي سرگرميون ٿينديون آهن، انهن بابت ٻڌايو.

(هه) ’هڪ، ٻہ، ٽي‘ عدد شماري آهن. ’پهريون، ٻيو ، ٽيون‘ عدد قطاري آهن.
اوهان هيٺ ڏنل خانن ۾ عدد قطاري لفظ لکو: جيئن: چار - چوٿون

عدد شماري	عدد قطاري	عدد شماري	عدد قطاري
پنج		ڏهه	
ڇهه		يارهن	
سَت		ٻارهن	
اَٺ		تيرهن	
نَو		چوڏهن	

(و) هيٺ ڏنل شخصيتن مان ڪنهن بہ هڪ شخصيت تي پنهنجي لفظن ۾ گهٽ ۾ گهٽ ڏهه جملا لکو ۽ بيان ڪريو.

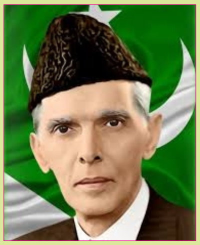

قائد اعظم

علامہ اقبال

محترمہ فاطمہ جناح

شهيد بينظير ڀٽو

(ز) هيٺ ڏنل انگن کي لفظن ۾ لکو: جيئن: ١٠ (ڏهه) ، ١١ (يارهن)

١٢		١٧	
١٣		١٨	
١٤		١٩	
١٥		٢٠	
١٦		٢١	

استاد لاءِ هدايت:

اُستاد ٻارن کي مشق ’هه‘ وڌيڪ مثالن ذريعي سمجهائي.

سبق نائون

سکيا جي حاصلات

- آکاڻيون، واقعا، مکالما ٻڌي گهٽ ۾ گهٽ پنجن سوالن جا جواب ڏئي سگهي.
- سنڌيءَ ۾ لکيل سادا پيغام ۽ هدايتون سمجهي رواني سان پڙهي سگهي.
- ڪنهن به تصوير يا منظر کي ڏسي ان بابت پنهنجا خيال لکي سگهي.

آءٌ موبائيل فون آهيان

آءٌ موبائيل فون آهيان. مون کي اوهان مختلف رنگن ۽ روپن ۾ ڏسو ٿا، پڪ اٿم ته اوهان مون کي ڏِسي سَرها ٿيندا هوندا.

پيارا ٻارو! منهنجي ڪهاڻي تمام گهڻي پُراڻي آهي. مون کي 'مارٽن ڪوپر' ايجاد ڪيو. آءٌ ٽيليفون جي جديد شِڪل آهيان. شروع ۾ جيڪي ٽيليفون ٺاهيون ويون هُيون، اِهي تارن جي ذريعي پاڻ ۾ ڳنڍيل هيون ۽ انهن کي هڪ جاءِ کان ٻِي جاءِ تائين کڻي وڃي نه سگهبو هو.

آخرڪار اِهو ڏينهن به اچي ويو، جڏهن سائنسدان پنهنجين ڪوشش ۾ ڪامياب ٿي ويا ۽ ماڻهن جي هٿن ۾ تارن کان سواءِ فون اچي وئي. جنهن جو نالو انهن 'موبائيل فون' رکيو. تڏهن کان آءٌ توهان جي خدمت ۾ پيش ٿيس.

منهنجي ايجاد ٿيڻ سان نه صرف ماڻهن جا مسئلا حَل ٿيا آهن پر سندن رابطي جا جديد ذريعا به ممڪن بڻيا آهن. جهڙوڪ: واٽس ايپ، مئسينجر، يُوٽيوب، انسٽاگرام ۽ ٽوئيٽر وغيره. پهريائين منهنجي اسڪرين ننڍي هئي. هاڻي آءٌ اوهان کي وڏي اسڪرين ۾ پڻ ملنديس جنهن جي ذريعي اوهان سهڻن رنگن ۾ مختلف پروگرام، تصويرون ۽ رانديون آسانيءَ سان ڏِسي سگهو ٿا.

شاگردن لاءِ به مون گهڻي آساني ڪري ڇڏي آهي. انهن کي جنهن به

شيءِ بابت ڄاڻ گهربل هجي، تہ اُها انٽرنيٽ جي ذريعي سولائيءَ سان حاصل ڪري سگهن ٿا. آءٌ ضرورت جي وقت ڳالهہ ٻولهہ ڪرڻ، پيغام اُماڻڻ، حساب ڪتاب ڪرڻ، الارم ناهڻ ۽ تصويرون ڪڍڻ وغيره جي ڪَمِ اچان ٿي. دفتري ڪمن ۾ مدد لاءِ بہ منهنجو اهم ڪردار هوندو آهي.

ماڻهو هوائي جهازن، ريل گاڏين ۽ بسن جون ٽِڪيٽون بہ منهنجي ئي ذريعي حاصل ڪن ٿا.

ٻارو! اوهان ويڊيو رانديون بہ منهنجي ذريعي کيڏندا آهيو ۽ ٻيا تفريحي پروگرام بہ ڏسندا آهيو. اِها ڳالهہ ياد رکو تہ، گهڻي دير تائين رانديون کيڏڻ ۽ پروگرام ڏسڻ توهان جي نظر لاءِ نقصانڪار آهن.

پيارا ٻارو! اوهان بہ ٻين جي مدد ڪندا رهو. ڇو تہ ٻين جي مدد ڪرڻ سان ئي اصل خوشي حاصل ٿيندي آهي.

چڱو هاڻي، موڪلاڻي ناهي. سدائين ڳڏ! الله واهي!

مشق

(الف) هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ڏيو:

١- موبائيل فون جي رابطي جا ڪهڙا جديد طريقا آهن؟
٢- موبائيل فون ڪنهن ايجاد ڪئي؟
٣- اوهان موبائيل فون مان ڪهڙا ڪهڙا فائدا حاصل ڪندا آهيو؟
۴- موبائيل فون جي گهڻي استعمال جا ڪهڙا نقصان آهن؟

(ب) هيٺ ڏنل لفظن جي معنيٰ پڙهو ۽ جملن ۾ ڪم آڻيو:

لفظ	معنيٰ	لفظ	معنيٰ
رُوپ	مهاندو-مُک-مُکڙو	نِت	سدائين-هميشہ-هروقت
سولائي	آساني-سهنجائي-سهولت	شڪايت	ڏوراپو-دانهن
پيغام	نياپو-سنيهو	واهي	نگهبان-حفاظت ڪندڙ

(ج) اوهين موبائيل فون ۾ سنڌيءَ ۾ لکيل ڪو پيغام پڙهي ٻُڌايو.

(د) پاڻ بابت گهٽ ۾ گهٽ ڏهه جُملا لکو.

(ه) تصويرون ڏسو ۽ نالا لکو:

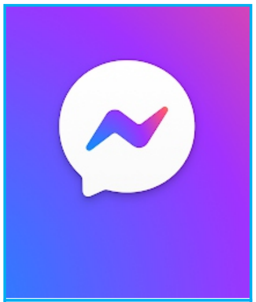

(و) موبائيل فون تي اوهين ڪهڙيون رانديون کيڏندا آهيو؟
انهن مان ڪن ٻه ٽن جا نالا لکو:

۱. ________________

۲. ________________

۳. ________________

سرگرمي

اُستاد ٻارن کي واري واري سان موبائيل فون جي تصوير وارو ڪاغذي چهرو مُنهن تي پارائي ۽ ڪين موبائيل فون جي آتم ڪهاڻي ٻُڌائڻ لاءِ چئي.

استاد لاءِ هدايت:

- اُستاد، ٻارن کي موبائيل فون بابت وڊيڪ ڄاڻ ڏئي.
- اُستاد، ٻارن کي موبائيل فون جي فائدن ۽ نقصانن کان آگاهه ڪري.
- اُستاد،ٻارن کي آتم ڪهاڻي بابت سمجهائي ۽ مشق 'د' حل ڪرڻ ۾ مدد ڪري.
- اُستاد،ٻارن کي واٽس ايپ،مئسينجر، ٽوئيٽر، يوٽيوب ۽ ٽچ اسڪرين بابت ڄاڻ ڏئي.

سبق ڏھون

رستي تي هلڻ جا قاعدا

سکيا جي حاصلات

- سوالن کي غور سان ٻُڌي سمجھي سگھي.
- هم نصابي سرگرمين دوران ڳالھ ٻولھ ٻڌي سمجھي سگھي.
- پنھنجي گھر ۽ اسڪول جي ضرورتن ۽ معاملن تي گفتگو ڪري سگھي.
- جملي ۾ ڪم آندل هم معنيٰ لفظ سڃاڻي سگھي.
- روزمرھ جي زندگي (گھر، اسڪول، مسجد، مندر، چرچ ۽ گردوارو) ۾ نظم و ضبط جو مظاهرو ڪري سگھي.
- مڪالمن کي تاثرات ۽ درست ادائگيءَ سان پڙھي سگھي.

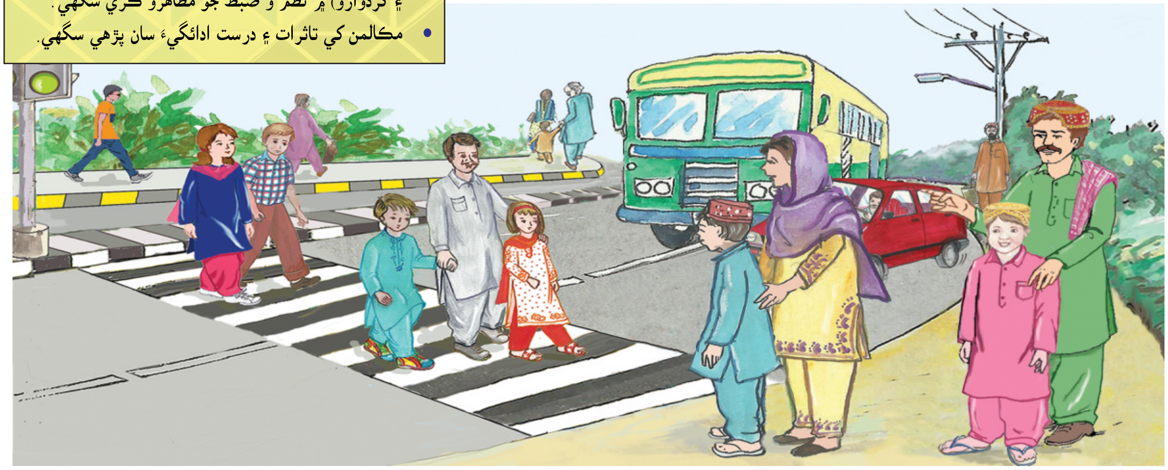

قربان جو وڏو ڀاءُ شعبان گھر پھتو ته ڪجھ پريشان هو. پيءُ پڇيس ته، ”اَبا، خير ته آهي؟“

شعبان ڏڪارو ٿي ٻُڌايس ته ”شهر جي چوواٽي تي هڪ موٽر سائيڪل سوار نوجوان سگنل ٽوڙي اڳتي وڌيو ته ان جو حادثو ٿي پيو. ڪيس ڳُٽيءَ جوڳي حالت ۾ اسپتال ڪٽائي ويا.“

اها ڳالھ ٻُڌي گھر جي ڀاتين کي ڏاڍو ڏُک ٿيو.

قربان پيءُ کان پڇيو، بابا اهي حادثا ڇو ٿا ٿين؟

پيءُ: پُٽ! اهي حادثا اجائي تکڙ، لاپرواهي ۽ ٽرئفڪ جي اصولن تي نه هلڻ جي ڪري ٿين ٿا.

قربان: بابا سائين، انهن حادثن کان ڪيئن بچي سگھجي ٿو؟

پيءُ: ٽرئفڪ جي اصولن تي عمل ڪرڻ سان حادثن کان بچي سگھجي ٿو.

قربان: ٽرئفڪ جا ڪھڙا اصول آهن؟

پيءُ: پُٽ، رستي تي لڳل ٽرئفڪ سگنل ته تو به ڏٺا هوندا؟

قربان: ها بابا سائين، جن ۾ ڳاڙھي، هيڊِي ۽ سائي بتي هوندي آهي.

پيءُ: هائو پُٽ، اهي بتيون، ٽرئفڪ کي ڪنٽرول ڪرڻ جا اشارا هوندا آهن.

قربان: بابا سائين، پنڌ هلڻ وارن لاءِ ڪهڙا اصول آهن؟

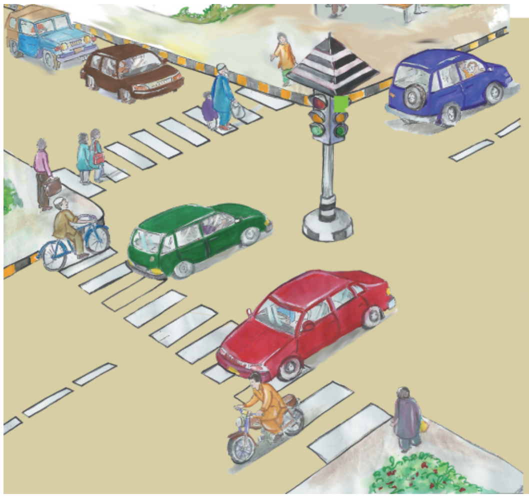

پيءُ: پنڌ هلڻ وارن کي فٽ پاٿ تي هلڻ گهرجي.

قربان: بابا سائين، پنڌ هلڻ وارن کي رستو ڪيئن پار ڪرڻ گهرجي؟

پيءُ: ان لاءِ رستي تي اڇا ۽ ڪارا پٽا نهيل هوندا آهن، جن کي 'زيبرا ڪراسنگ' چئبو آهي. پنڌ هلڻ وارن کي اتان رستو پار ڪرڻ گهرجي.

ماءُ: ان کان سواءِ رستن جي پاسن کان لڳل بورڊن تي ٻيا مختلف اشارا به ڏنل هوندا آهن. انهن اشارن مان موڙ، چاڙهي، پُل ۽ ٻين ڳالهين جي خبر پوندي آهي.

قربان: توهان جي وڏي مهرباني. توهان ڏاڍيون ڪم جون ڳالهيون ٻڌايون.

مشق

(الف) هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ڏيو:

۱- شعبان ڪهڙي ڳالهه جي ڪري پريشان هو؟
۲- سگنل ۾ ڪهڙن رنگن جون بتيون هونديون آهن؟
۳- پنڌ هلڻ وارن لاءِ ڪهڙا اُصول آهن؟
۴- رستي تي هلڻ جي قائدن تي عمل نه ڪرڻ سان ڇا ٿيندو؟

(ب) هيٺ ڏنل لفظن جي معنيٰ لکو ۽ جملن ۾ ڪم آڻيو:

قاعدا	پنڌ	ڍري	ڳٽتي	موڙ

(ج) ’واٽ‘ ۽ ’رستو‘ هم معنيٰ لفظ آهن.

جيئن: آءٌ واٽ وٺيو پئي ويس تہ رستي تي هڪ وڻ نظر آيو.

اوهان هيٺ ڏنل جملن مان هم معنيٰ لفظ چونڊي لکو:

١- نعيم رستو پار ڪرڻ مهل تڪڙ ڪئي، اسان کي رستو پار ڪرڻ مهل اُبهرائپ نہ ڪرڻ گهرجي.

٢- پرائي ماڻهوءَ سان گڏ نہ وڃڻ کپي، نہ ئي ڌارئين ماڻهوءَ کان پئسو يا شيءِ وٺڻ گُهرجي.

(د) اوهان ڪهڙين ڪهڙين سوارين ۾ سفر ڪيو آهي؟ انهن بابت ڳالهہ ٻولهہ ڪريو.

(هـ) اوهان پنهنجن گهرن ۾ پنهنجين شين کي ڪيئن سنڀالي رکندا آهيو؟ جيئن: ٽيلهو، ڪتاب، ڪپڙا ۽ ٻيو سامان وغيره.

(و) هيٺ ڏنل خال ڀريو:

* ٽرئفڪ جي اصولن تي .... ڪريو.
* پنڌ هلڻ واري کي .... تان هلڻ گهرجي.
* رستي تي .... ۽ .... پٽا ٺهيل هوندا آهن، جن کي .... چئبو آهي.

(ز) هيٺ ڏنل ٽرئفڪ جي اشارن (نشانين) کي پڙهو ۽ ياد ڪريو:

رستو پار ڪرڻ

ڪم هلندڙ

ون وي

ڪابي پاسي نه مڙو

يو ٽرن نه وٺو

اڳيان موڙ آهي

ياد رکو ته: پنڌ هلڻ واري کي رستي جي ساڄي پاسي کان هلڻ گهرجي.

استاد لاءِ هدايت:

اُستاد ٻارن کي مشق ’ز‘ بابت وڌيڪ سمجھائي.

سبق يارهون

رانديون

سکيا جي حاصلات

- سبق، آکاڻي يا واقعو پڙهي يا ٻڌي ان بابت سوالن جا جواب لکي سگهي.
- ضمير خالص جي (’آءُ‘، ’مان‘، ’اسين‘ ۽ ’اسان‘، ’تون‘، ’توهان‘، ’اوهين‘، ’اوهان‘، ’هُو‘، ’هوءَ‘، ’اُهي‘ وغيره) لفظن جي مفهوم کي سمجهي ۽ استعمال ڪري سگهي.
- مناسب آواز ۽ لهجي ۾ گهٽ ۾ گهٽ ڏهن سادن جملن تي مشتمل تقرير ڪري سگهي.
- ڪنهن بہ عنوان تي ڏهہ سادا ۽ مربُوط جملا لکي سگهي.

سنڌ ۾ ڪيترين ئي ثقافتي راندين آهن. جيڪي مختلف علائقن ۾ کيڏيون ويندڙيون آهن. انهن مان ڪجهہ راندين هِي آهن:

اِتي ڏڪر راند

اِتي ڏڪر راند کي ’ڏِڪي ڏڪر‘ پڻ چيو ويندو آهي. هِيءَ راند ننڍيا ٻار کندا آهن. ڪاٺ جو ننڍو ٽُڪر ٻنهي پاسن کان ٿورو سَنهو ۽ وِچ تي ٿُلهيرو ناهيندا آهن، جنهن کي ’اِتي‘ چوندا آهن. ٻِي ڪاٺِي ٻہ فُٽ کن ڊِگهي ڪٽندا آهن، جنهن کي ’ڏڪَر‘ چوندا آهن.

اِرچڪ - مِرچڪ راند

هِيءَ راند ٻہ ٻارن لاءِ هوندي آهي، انهيءَ راند جا هِي ٻول آهن:

اِرچڪ مِرچڪ، ڏاڍا ڏرِچڪ
آڳِ پتيهر ، تويو تِيهر
لوهو لاٿُون، چنڊ گهاٽُون

ٻولن جا مختلف علائقن ۾ مختلف رُوپ ٿين ٿا. انهن ٻولن چوڻ سان گڏ هرهڪ ٻار تي هَٿُ هَٿُ رکبو ويجبو. جنهن ٻار تي ٻولُ ڪُٽو، اهو ٻار وچي لِڪندو. ائين ڪندي ڪندي آخر ۾ جيڪو ٻار بچيو، اُهو آڳ ڏيندو.

مَلهه راند

مَلهه سنڌ جي هڪ عوامي راند آهي. مَلهه جي مقابلي کي ملاکڙو بہ چئبو آهي. مَلهه جسماني قوت ۽ تندرستيءَ کي سُڌارڻ ۽ قائم رکڻ جو هڪ وڏو ذريعو آهي. وڏن قومي ۽ مذهبي ڏينهن تي هيءَ راند کيڏي ويندي آهي. ملاکڙي جي ميدان جي چوڌاري، مَلهه ڏِسڻ جا شوقين مَلهن کي داد ڏيڻ لاءِ اچي گڏ ٿيندا آهن. جن مان ڪجهه قدردان مَلهه ماريندڙ پهلوان کي انعام بہ ڏيندا آهن.

رانديون، صحت جي لاءِ تمام گهڻيون ضروري آهن. رانديون اسان جي جسم کي سگهارو ۽ دماغ کي مضبوط بڻائين ٿيون. رانديون اسان ۾ ڀرڻي، ڀائپي، اڳواٽي ۽ قاعدن جي پابنديءَ جهڙا گُڻ پيدا ڪَن ٿيون.

مشق

(الف) هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ڏيو:

١- اِتي ڏکر راند کي ٻيو ڇا چئبو آهي؟
٢- اِرڇڪ - مِرڇڪ راند ڪيئن کيڏي ويندي آهي؟
٣- رانديون، ڪهڙا ڪهڙا گُڻ پيدا ڪن ٿيون؟
٤- رانديون اسان لاءِ ڇو ضروري آهن؟

(ب) هيٺ ڏنل لفظن جي معنيٰ پڙهو ۽ جملن ۾ ڪم آڻيو:

لفظ	معنيٰ	لفظ	معنيٰ
عوامي	عام ماڻهن جو - عام لوڪن جو	اڳواٽي	رهبري
قدردان	قدر وارو - قدر ڪندڙ	گُڻ	لڇڻ - چڱي عادت
آڳِ	وارو (راند ۾)	ذريعو	وسيلو- واسطو- معرفت

(ج) ڪجهه ٻين راندين جا نالا لکو.

(د) ’رانديون صحت لاءِ ڇو ضروري آهن؟‘ جي موضوع تي پنهنجي ڪلاس ۾ تقرير ڪريو.

(هه) اوهان ڪا راند اسٽيڊيم ۾ ويهي ڏٺي هجي ته ان بابت ٻڌايو. اُن اسٽيڊيم ۾ توهان کي ٻيو ڇا ڇا نظر آيو، اهو پڻ ٻڌايو.

(و) مناسب لفظ چونڊي، جملا مڪمل ڪريو:

١- ______________ احمد آهيان.	(آءٌ ، اسين ، توهان)
٢- ______________ شاگرد آهيون.	(توهان، اُهي، اسين)
٣- ______________ انب ڪائين تو.	(اُهي، هُوءَ، تُون)
٤- ______________ ڇوڪِري آهي.	(تُون، توهان، هُوءَ)
٥- ______________ ڇوڪرا آهن.	(توهان، اُهي، اسين)
٦- ______________ ڊاڪٽر آهي.	(اُهي،اسين، هُو)

(ز) اوهان جي ڳوٺ / شهر ۾ صفائيءَ ۽ سُترائيءَ جو نظام ڪيئن آهي؟ انهيءَ بابت هيٺين سوالن جا جواب ڏيو:

١- ڳوٺ / شهر ۾ رستا ۽ گهٽيون ڪيئن آهن؟
٢- ڇا ڳوٺ / شهر ۾ ناليون صاف آهن؟
٣- ڳوٺ / شهر جون اسپتالون ڪيئن آهن؟ اُتي ڪي سهولتون آهن ته بيان ڪريو.
٤- ڳوٺ / شهر ۾ پاڻيءَ جي سهولت ڪيتري آهي؟
٥- ڳوٺ / شهر ۾ بجليءَ جي سهولت ڪيتري آهي؟
٦- ڳوٺ/ شهر جي اسڪولن ۾ صفائيءَ ۽ سُترائيءَ جو ڪيترو بندوبست ٺيڪ هوندو آهي؟

(ح) اوهان کي ڪهڙي راند پسند آهي، انهيءَ بابت ڪي ٻه ڏهه جملا لکو.

(ط) هيٺ ڏنل تصوير کي غور سان ڏسو ۽ هيٺين سوالن جا جواب ڏيو:

١- ڍنڍ جي پرسان ڇا ڇا آهي؟

٢- ڍنڍ ۾ ڪهڙا پکي آهن؟

٣- ڍنڍ جي ڪَپَرَ تي ڪيترا ماڻهو آهن؟

۴- ٻيڙي ڪٿي نظر اچي رهي آهي؟

۵- ڍنڍ ۾ ڪهڙا جانور آهن؟

استاد لاءِ هدايت:

- ٻارن کي مشق 'د' بابت وڌيڪ سمجهائي، ڪين ڄاڻايل موضوع تي گهٽ ۾ گهٽ ڏهن سادن جملن تي مشتمل تقرير ڪرائي.
- اُستاد ٻارن کي اسڪول ۾ رانديون ڪرائي.

سکيا جي حاصلات

- سبق، آکاڻي يا واقعو پڙهي يا ٻڌي اُن بابت سوالن جا جواب ڏئي سگهي.
- ڪا بہ ڳالهہ ٻڌي ان جو تجزيو ڪري ٻڌائي سگهي ۽ ان بابت سوالن جا جواب ڏئي سگهي.
- عبارت ۾ آيل نون لفظن کي ٻڌي درست اچاري سگهي
- موقعي جي مناسبت سان پنهنجن خيالن جو اظهار ڪري سگهي."

قربانيءَ جي عيد

مسلمانَ هر سال ذوالحج مهيني جي ڏهين تاريخ تي قربانيءَ جي عيد ملهائيندا آهن. اُن کي عيدالاضحيٰ يا قربانيءَ جي عيد چيو ويندو آهي.

حضرت ابراهيم عليه السلام هڪ پلارو نبي ٿي گذريو آهي،جنهن کي ’خليل الله‘ يعني ’الله جو دوست‘ سڏجي ٿو.

هڪ ڏينهن حضرت ابراهيمعليه السلام کي، الله سائينءَ خواب ۾ حڪم ڏنو تہ پنهنجِي سڀ کان پياري شيءِ الله جي راهہ ۾ قربان ڪر.

حضرت اسماعيل عليه السلام ، حضرت ابراهيمعليه السلام جو نهايت سُلڇڻو، سَدورو ۽ سڀ کان پيارو پُٽ هو. ان ڪري حضرت ابراهيم عليه السلام کي قربانيءَ لاءِ پنهنجي پياري پُٽ جوخيال آيو.

حضرت ابراهيم عليه السلام، پنهنجي پياري پُٽ حضرت اسماعيلعليه السلام کي قربان ڪرڻ لاءِ مِنيٰ جي ميدان ۾ وٺي ويو. اهو ڏهين ذوالحج جو ڏينهن هو. الله سائينءَ کي پنهنجي نبيءَ جي اها ادا تمام گهڻي پسند آئِي. حضرت ابراهيم عليه السلامجڏهن پُٽ کي قربان ڪرڻ لڳو تہ خدا جي قدرت سان هڪ دُنبو ظاهر ٿيو. حضرت ابراهيم عليه السلام کي الله سائينءَ جو حڪم ٿيو تہ

اِن دُنبي کي قربان ڪر. اهڙيءَ ريت حضرت ابراهيم عليه السلامجي ان قربانيءَ جي ياد ۾ مسلمان اڄ تائين ڏهين ذوالحج تي قربانيءَ جي عيد ملهائيندا آهن ۽ جانورن جي قرباني ڪندا آهن.

قربانيءَ جي گوشت جا ٽي حصا ڪيا ويندا آهن. هڪ حصو پنهنجي لاءِ رکبو آهي. ٻيو حصو مائٽن، عزيزن ۽ دوستن لاءِ ۽ ٽيون حصو غريبن، مسڪينن ۽ پاڙي وارن کي ڏنو ويندو آهي.

پيارا ٻارو! اسان کي به گهرجي ته نيڪي ۽ ڀلائيءَ لاءِ هر قسم جي قرباني ڏيڻ سکون. پنهنجي ڪمائيءَ مان غريبن، مسڪينن ۽ پاڙي وارن جي مدد ڪريون.

مشق

(الف) هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ڏيو:

١- حضرت ابراهيم عليه السلام کي الله سائينءَ خواب ۾ ڪهڙو حڪم ڏنو؟
٢- حضرت ابراهيم عليه السلام جي پياري پٽ جو نالو ڇا هو؟
٣- الله سائينءَ جي حڪم سان ڪهڙو جانور قربانيءَ لاءِ ظاهر ٿيو؟
۴- قربانيءَ جي گوشت جا ڪيترا حصا ڪبا آهن؟

(ب) هيٺ ڏنل لفظن جي معنيٰ ٻڌايو:

راهه حصو سَدورو نيڪي

(ج) هيٺ ڏنل جملا درست ڪري لکو:

* قربانيءَ گوشت جي ٽي حصا جا ويندا ڪيا آهن.
* دُنبي ڪر کي قربان.
* قرباني عيد جي ڏهين ذوالحج ٿيندي تي آهي.

(د) ’قربانيءَ واري عيد‘ جي موضوع تي ڪي به ڏهه سادا جملا لکو.

استاد لاءِ هدايت:

ٻارن کي قربانيءَ جي عيد بابت وڌيڪ سمجهائي.

سبق تيرهون

سکيا جي حاصلات

- نظم ۽ نثر پڙهي سوالن جا دُرست جواب ڏئي سگهي.
- نظم مان پنهنجي پسند جي شعر جو مفهوم لکي سگهي.
- ڏهن کان پندرهن جملن واري سادي عبارت پڙهي سمجهي سگهي.
- هم آواز لفظ ڳولي لکي سگهي.
- ڪوبہ نظم انفرادي يا اجتماعي طور تي سُر ۾ لئہ سان پڙهي سگهي.

قائد اعظم رح (بيت)

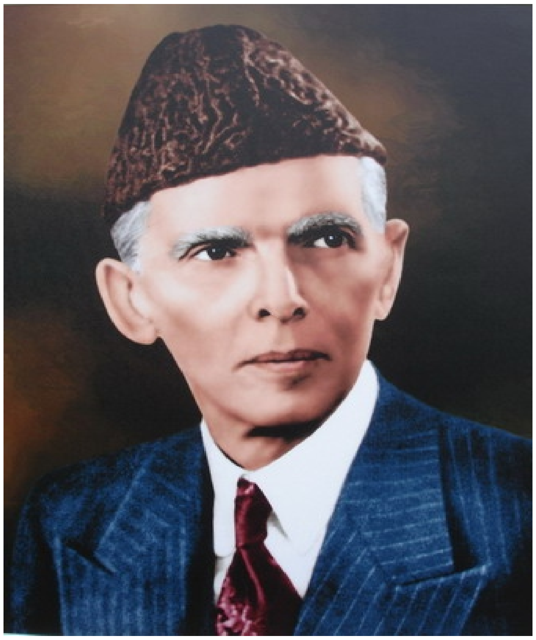

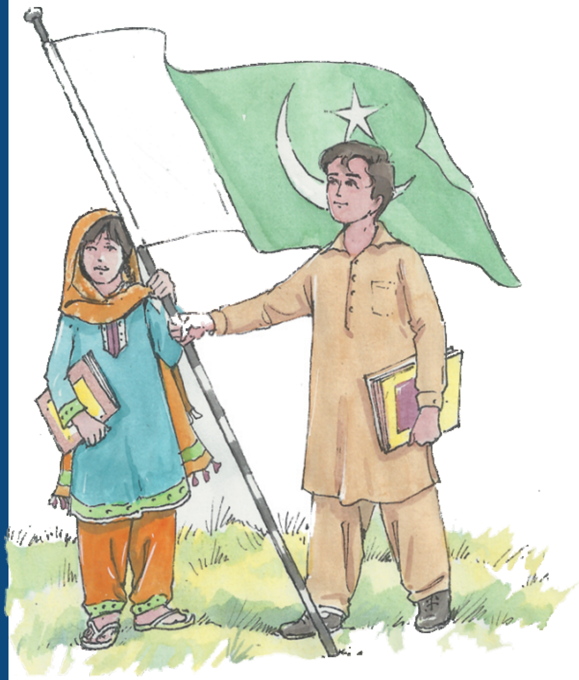

قائداعظم جا ڳُڻ ڳايو،
جنهن هي پاڪستان بنايو.

محنت محنت محنت محنت،
محنت ۾ ئي آهي عظمت.
قائداعظم هو فرمايو،
جنهن هي پاڪستان بنايو.

علم اوهان جي قسمت آهي،
وقت وڏي هڪ دولت آهي.
قائداعظم هو فرمايو،
جنهن هي پاڪستان بنايو.

سيئي پاڪستاني آهيون،
گڏجي پاڪ وطن کي ناهيون،
قائداعظم هو فرمايو،
جنهن هي پاڪستان بنايو.

علي محمد ’مجروح‘

مشق

(الف) هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ڏيو:

١۔ هن بيت مان توهان کي ڪهڙو بند وڌيڪ وڻيو تو؟
٢۔ جيڪو بند توهان کي وڌيڪ وڻيو تو، اهو ڇو تو وڻيو؟
٣۔ هن بيت ۾ قائداعظم اسان کي ڪهڙو پيغام ڏنو آهي؟

(ب) هيٺ ڏنل لفظن جي معنيٰ ٻڌايو:

ڳُڻ عظمت قسمت دولت

(ج) هِيءُ بيت زباني ياد ڪريو ۽ ڪورس ۾ سُر سان ٻڌايو.

(د) هيٺ ڏنل بند مڪمل ڪريو:

- محنت محنت .... محنت،
  محنت ۾ .... آهي عظمت.
  قائداعظم .... فرمايو،
  جنهن هي .... بنايو.

- علم .... قسمت آهي،
  وقت .... دولت آهي.
  قائداعظم هو فرمايو،
  جنهن .... پاڪستان بنايو.

(هـ) هن بيت مان هم آواز لفظ ڳولي لکو.

(و) قائداعظم بابت ڪي ٻه ٽي جُملا لکو.

استاد لاءِ هدايت:

ٻارن کي بيت سُر ۽ لئه سان ڪورس واري انداز ۾ پڙهائي.

مسڪين جهان خان کوسو

سکيا جي حاصلات

- سبق، آکاڻي يا واقعو پڙهي يا ٻڌي ان بابت سوالن جا جواب لکي سگهي.
- تعليمي سير ۽ تفريحي پروگرامن جي مشاهدي کي زباني ۽ تحريري طور تي پيش ڪري سگهي.
- گفتگوءَ ۾ پنهنجي موقف کي بيان ڪري سگهي.

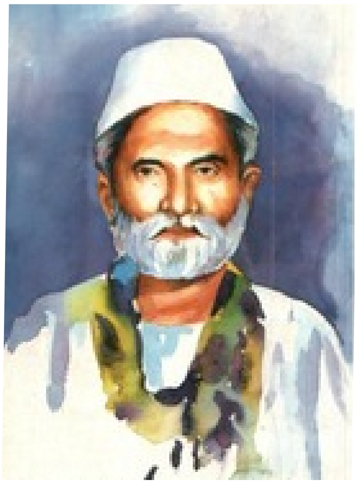

مسڪين جهان خان ڪوسو، سنڌ جي تاريخي ضلعي ٿرپارڪر جي ڳوٺ ’ساميءَ جي وِيرِي‘ ۾ ڄائو هو. هو ٿر جي ماڻهن جو هڏڏوکي هو. سندن ڏک سک ۾ مدد لاءِ هڪيو حاضر هوندو هو.

جهان خان ڪوسو غريبن جي همدرد هئڻ ڪري پاڻ کي سڏائيندو ئي ’مسڪين‘ هو. هو ٿر جي زميندار خاندان جو فرد هو. سندس پيءُ جو نالو بجارخان ڪوسو هو. مسڪين جهان خان جوانيءَ ۾ پوليس کاتي ۾ نوڪري ڪئي، پر پوءِ هن ٿر جي غريبن جي خدمت جي جذبي هيٺ نوڪري ڇڏي ڏني. هو اسپتالن ۾ بيمارن جي دوا درمل جو بندوبست ڪندو هو، بيگناهن کي ڏاڍاين کان ڇوٽڪارو ڏياريندو هو. ڏڪار وقت ڪاڏي پيتي ۽ ضرورت جي شين ڏيارڻ ۾ غريبن جي مدد ڪندو هو. هن پنهنجي ڳوٺ ’ساميءَ جي وِيرِيءَ‘ ۾ اسڪول کولايو. اُن لاءِ پنهنجو گهر ڏنائين ۽ پاڻ وڃي مَنَهُن اڏي ويٺو.

ٿر جا ماڻهو جڏهن مسڪين جهان خان کي ڏسندا هئا ته ساڻس پنهنجا اَهنج اوري، ڪيس داد فرياد لاءِ چوندا هئا. هو به بنا ڪنهن فرق جي سڀني جا اَهنج ڏُور ڪرڻ لاءِ جتن ڪندو هو. غريبن جون درخواستون وس وارن تائين پهچائي، سندن مسئلا حل ڪرائيندو هو.

مسڪين جهان خان سادگي پسند انسان هو. سادو کائيندو هو ۽ سادو پهريندو هو. غريبن سان همدرديءَ واري سندس سلوڪ ۽ سماجي خدمتن جي ڪري، نه رڳو ٿر جا ماڻهو پر اڄ به سڄيءَ سنڌ جا ماڻهو ڪيس محبت ۽ عزت

سان ياد ڪن ٿا. اسان کي مسڪين جهان خان کوسي جي زندگيءَ مان سبق حاصل ڪري، غريبن ۽ ضرورتمندن جي مدد ڪرڻ گهرجي.

مشق

(الف) هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ڏيو:

١- جهان خان کوسو پاڻ کي ’مسڪين‘ ڇو سڏائيندو هو؟
٢- مسڪين جهان خان پوليس جي نوڪري ڇو ڇڏي؟
٣- مسڪين جهان خان اسڪول قائم ڪرائڻ لاءِ ڇا ڪيو؟
۴- مسڪين جهان خان کوسي جي زندگيءَ مان اسان کي ڪهڙو سبق ملي ٿو؟

(ب) هيٺ ڏنل لفظن جي معنيٰ ٻڌايو:

هَڪيو   جائو   اَهنج   ڏُور   ڏُڪار

(ج) هيٺ ڏنل خال ڀريو:

* مسڪين جهان خان .... پسند انسان هو.
* مسڪين جهان خان سادو کائيندو ۽ سادو .... هو.
* هو بنا ڪنهن فرق جي .... جا............... ڏور ڪرڻ لاءِ .... ڪندو هو.

(د) اوهان پنهنجي ڳوٺ جي، ڪنهن سماجي خدمتگار جي خدمتن بابت پنهنجي ساٿين کي ٻڌايو.

(هه) اوهان ٽڙ يا ڪو ٻيو تفريحي ماڳ گهميو هجي ته ان جو احوال پنهنجن لفظن ۾ لکو ۽ ٻُڌايو.

(و) ڪلاس ۾ ٻه ٽوليون ٺاهيو ۽ ’همدردي‘ جي موضوع تي هڪبئي سان ڳالهه ٻولهه ڪريو. ان مان ڪي ٻه پنج اهم نُڪتا بيان ڪريو.

ياد رکو ته:

- ٿر ۽ ڪوهستان ۾ جڏهن برسات نه پوي، فصل نه ٿين ۽ ڪاڏي پيتي جي شين جي سخت اڻاٺ ٿئي ته ان حالت کي ’ڏُڪار‘ چئبو آهي.
- ڏکار وقت غريبن جي مدد ڪرڻ هر انسان جو فرض آهي.

استاد لاءِ هدايت:

أُستاد، ٻارن جون ٽوليون ٺاهي انهن کي همدرديءَ جي موضوع تي گفتگوءَ دوران سندن رهنمائي ڪري.

سکيا جي حاصلات

- عبارت ۾ آيل نون لفظن کي ٻڌي درست اچاري سگهي.
- گهر، اسڪول ۽ آسپاس ۾ ٿيندڙ گفتگو ٻڌي انهن جا اهم نڪتا ٻڌائي سگهي.
- اسم، ضمير، صفت ۽ فعل جي مفهوم کي ڄاڻي سگهي.
- جملي جي جوڙجڪ ۾ زمان جي تبديلي 'آهي'، 'هو' ۽ 'هوندو' موجب ڪري سگهي.

ڏِياري

انيتا: پرڪاشَ! سُڀاڻي ڏياريءَ جو وڏو ڏينهن آهي.

پرڪاش: انيتا، اسين ڏِيارِي ڇا جي ڪري مَلهائيندا آهيون؟

انيتا: پرڪاشَ! اڳئين زماني ۾، سِرِي رامچَندرَ پَنهنجي مخالف راوڻَ کي جنگ ۾ هارايو هو. هُو سوڀ حاصل ڪري پَنهنجي گهرواريءَ سِيتا سان گڏجِي، پَنهنجي مُلڪ ڏانهن موٽيو. جنهن ڏِينهن پنهنجي شهر ۾ آيو، تنهن ڏِينهن سَڀني هِندُن پَنهنجا گهرَ سينگاريا ۽ ڏيئا ٻاريا هئا. اَسِين سَڀئِي اهو ڏِڻ مَلهائِڻ لاءِ، پَنهنجن گهرَن کي سِينگاريندا آهيُون ۽ خُوشيُون ڪندا آهيُون.

پرڪاش: انيتا، اَسان جي گهرَ کي ٻہ دادا،ڄُڻَ جي پوڄِي ڏِيارِي آهي. ڇيائِين ٿي تہ ڏِياريءَ جي سَنبَت پيا ڪريُون.

انيتا: روشنيءَ لاءِ ڇا ڪيو اَٿوَ؟

پرڪاش: ٺِڪرَ جا ڏيئا وَرتا اَٿئُون، ۽ ٻَتيُون ٻہ ٻاريندا سِين. سنگيتا ۽ مُنهنجي لاءِ دادا نوان ڪپڙا ٻہ نهرايا آهن.

انيتا: بس، ٻيو ٻہ ڪُجھ وَرتو اَٿوَ!

پرڪاش: انيتا، دادا چٽنگائي تيليون ۽ ڊَڪٽيُون بہ گُهرايُون آهن. مٺا لڏون، لايون بہ ڪائيندا سِين ۽ مِنائِي بہ وِرهائيندا سين.

انيتا: مِنائِي ڪنهن ڪنهن کي ڏِيندا؟

پرڪاش: دادا چيو تي تہ ”مِنائِي مِٺن مائٽن ۽ دوستن کي بہ ڏيندا سِين ۽ پاڙيوارن مُسلمانن کي بہ موڪليندا سين.“

انيتا: مُسلمان اَوهان کي ڇا موڪلين؟

پرڪاش: هاڻي جيڪا مسلمانن جي عِيد گُذرِي، تنهن تي پاڙيوارن مُسلمان پائرن اَسان کي سَيُون ۽ ميوو موڪليو هو.

انيتا: تڏهن چئبو تہ پاڙيوارن سان اوهان جو چڱو ناتو آهي!

پرڪاش: هائو، دادا چَوَندو آهي تہ ”سيئي انسان هندُو توڙي مُسلمان پاڻ ۾ پائر آهن.“ اسين تہ راند رُوند بہ پاڙيوارن مُسلمان ڇوڪرن سَان ڪيڏون. وَڏن ڏِينهن تي ساڻن گڏجي گُهمُون.

انيتا: شاباس! پاڻ ۾ هَميشہ ڪِير ڪنڊ ٿِي رهڻ کپي.

مشق

(الف) هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ڏيو:

١۔ ڏياري جو ملهائي ويندي آهي؟
٢۔ ڏياريءَ جي ڏينهن ڇا ڪبو آهي؟
٣۔ پرڪاش کي سندس دادا ڪهڙي چڱي ڳالهہ ٻڌائي؟

(ب) هيٺ ڏنل لفظن جي معنيٰ ٻڌايو:

ڏياري   سوپ   سنبت   ڪيرڪنڊ   پوڇي

(ج) اوهين پنهنجا پنهنجا مذهبي ڏڻ ڪيئن ملهائيندا آهيو؟ انهن بابت ٻڌايو.

(د) هيٺ ڏنل لفظن مان مناسب لفظ چونڊي جملا مڪمل ڪريو:

هوندو - آهي - هو

* اڄ عيد جو ڏينهن ______ * ڪالهه سومر جو ڏينهن ______
* سياڻي اڱاري جو ڏينهن ______

(هه) ”ٻار اسڪول ۾ پڙهڻ ويا آهن“. هن جملي ۾ ’ٻار‘ ۽ ’اسڪول‘ لفظ اِسمَ آهن. اوهان هيٺ ڏنل جملن مان ٻيا اسم چونڊي ٻڌايو.

١- گهوڙو هڪ جانور آهي.
٢- پکي ٽاريءَ تي ويٺو آهي.
٣- جانب منهنجو دوست آهي.

ياد رکو ته:

- سڀني مذهبن جا خاص ڏينهن احترام جوڳا آهن. اسان سڀني کي انهن جو احترام ڪرڻ گهرجي.
- ڏياري هر سال ’اسوءَ‘ جي مهيني جي آخري ٽن ڏينهن ۾ ملهائي ويندي آهي.

استاد لاءِ هدايت:

- اُستاد ٻارن کي سڀني مذهبي ڏڻن بابت ڄاڻ ڏئي ۽ انهن جي احترام ڪرڻ جي تلقين ڪري.
- اُستاد ٻارن کي اسوءَ ڪان سواءِ ٻين ٻارهن مهينن جو چارٽ ڏيکاري ۽ مُندن موجب مهينن جي ڄاڻ ڏئي.

سَهي ۽ ڪَڇونءَ جي ڳالهه

(تصويري ڪهاڻي)

سکيا جي حاصلات

- تصوير / تصويري آکاڻي ڏسي، ان بابت پڇيل سوالن جا جواب لکي سگهي.
- آکاڻيءَ جي ڪردارن بابت پسند يا نا پسند متعلق ٻڌائي سگهي.
- ’جو، ۾، تي‘ جو درست استعمال ڪري سگهي.
- آکاڻيون پڙهي ۽ ٻڌي ان جا نتيجا اخذ ڪري سگهي ۽ ان کي عملي زندگيءَ سان جوڙي سگهي.

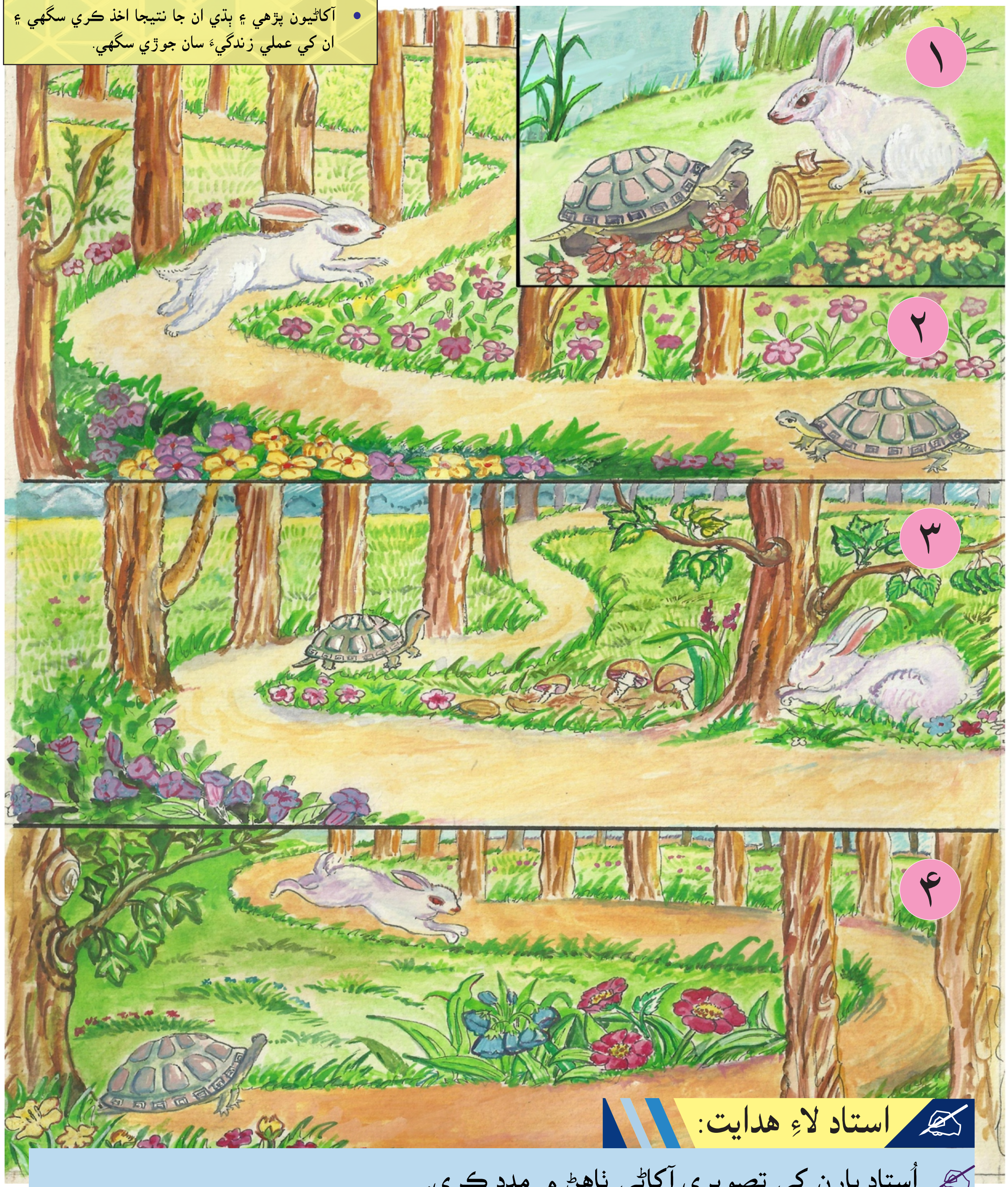

استاد لاءِ هدايت:

اُستاد ٻارن کي تصويري آکاڻي ناهڻ ۾ مدد ڪري.

مشق

(الف) هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ڏيو:

۱- تصويرن ۾ ڏنل جانورن جا نالا ٻُڌايو.

۲- تصويرن ۾ جانورن کان سواءِ ٻيون ڪهڙيون شيون ڏيکاريل آهن؟

۳- تصويرون ڏسي آکاڻي ٻُڌايو.

۴- هن تصويري آکاڻيءَ مان اسان کي ڪهڙو سَبق ملي ٿو؟

(ب) تصويرن جي مدد سان ٻي ڪا آکاڻي ناهي ڏيکاريو.

(ج) سهي ۽ ڪچوڻ ۽ مان اوهان کي ڪهڙو ڪردار پسند آهي ۽ ڇو؟

(د) (جو - ۾ - تي) کي جملن ۾ استعمال ڪريو.

جيئن: ميز تي ڪتاب آهي.

- اسڪول ______ ٻار پڙهن ٿا.
- ڪُتَ ______ ويهه.
- اسلم ______ ٻاءُ آيو.

سبق سترهون

سکيا جي حاصلات

- نظم، سُر ۽ لئه سان پڙهي، لطف حاصل ڪري ۽ ان جو اظهار ڪري سگهي.
- نظم مان پنهنجي پسند جي شعر جو مفهوم لکي سگهي.

اڇو اوهان جي دِل وندرايان (نظم)

اڇو اوهان جي دل وندرايان،
ٻاراڻا ڪي ٻول ٻُڌايان.

ڇا جو راجا، ڇاجي راڻِي،
ربّ سڀُورو سڀ جو ساڻي.

مور پکيءَ جو مِنڙو نالو،
علم سان هر هنڌ آهي اُجالو.

مڪتب آهي ماڳ اسان جو،
محنت سان ئي ڀاڳ اسان جو.

سَنگَ سُنهرا ، سائو گاهُه،
لِکڻ پَڙهڻ سان رَکجي چاهُه،

ڪِلڪَ نَئين، پَر پَٽِي پُراڻِي،
اَڄوڪِي پُوري ٿِي گَڏجاڻِي.

ادل سومرو

مشق

(الف) هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ڏيو:

١- هن نظم مان اوهان کي ڪهڙو بند پسند آهي؟
٢- اوهان کي اهو بند ڇو ٿو وڻي؟
٣- هن نظم ۾ شاعر ڪهڙين ڪهڙين شين جو ذڪر ڪيو آهي؟

(ب) هيٺ ڏنل لفظن جي معنيٰ ٻڌايو:

سڳورو   ساٿي   ٻول   گڏجاڻي   ڪِلڪَ   چاهُ

(ج) هي نظم سُر ۽ لئہ سان پڙهي ٻڌايو.

(د) شاعرنظم ۾ ٻارن کي جيڪي نصيحتون ڪيون آهن اُهي پنهنجي لفظن ۾ لکي ڏيکاريو:

(هہ) هيٺ ڏنل لفظن جا هم آواز لفظ ٻڌايو ۽ لکو:

- وندرايان ....
- راڻي ....
- گاهہ ....
- پُراڻي ....

(و) هيٺ ڏنل بند جي سمجهاڻي لکو:

- سَنگ سُنهرا ، سائو گاهہُ،
لِکڻ پَڙهڻ سان رَکجي چاهُ.

استاد لاءِ هدايت:

ٻارن کي نظم سُر ۽ لئہ سان ڪورس واري انداز ۾ پڙهائي.

سبق ارڙهون

سکيا جي حاصلات

- عبارت ۾ آيل نوان لفظ دُرست اُچاري سگهي.
- بصري لفظ رواني سان پڙهي سگهي.
- پنجاهہ تائين ٻٽپ جا انگ سنڌي لفظن ۾ لکي سگهي.
- سادو جملو لکڻ وقت پورو دم، ٿورو دم ۽ سوال جي نشانيءَ جو درست استعمال ڪري سگهي.
- ڪنهن بہ عنوان (منهنجو گهر،منهنجو اسڪول، منهنجا دوست، منهنجا والدين وغيره تي ڏهہ سادا ۽ مربوط جملا لکي سگهي.
- جملي ۾ڪم آندل هم معنيٰ لفظ سڃاڻي سگهي.
- واحد لفظن مان جمع ۽ جمع لفظن مان واحد لفظ ٺاهي سگهي.

گهَٽگهُرو دوست

سارنگَ کي اُداس ڏسي، سندس مرحوم پيءُ جي دوست چاچي قاسم پُڇيو تہ، ”ابا سارنگَ! خير تہ آهي، اڄ تون مون کي مُنجهيل پيو لڳين؟“

سارنگَ کيس دل جو سربستو احوال ڏيندي چيو تہ ”چاچا، بابا سائينءَ کان پوءِ اسان جي گهر جو گذر سفر ڏاڍو ڏکيو ٿي پيو آهي. سمجهہ ۾ ئي نہ ٿو اچي تہ ڇا ڪريان!“

چاچو قاسم سياڻو ۽ زماني جو ماڻهو هو. هن کي اهو بہ معلوم هو تہ سارنگَ جي پيءُ وٽ زمين جو ٽڪرو هو، جيڪو سندس گذاري وڃڻ کان پوءِ غيرآباد پيو هو. تنهن ڪري ، اهو خيال ايندي ئي هُن سارنگَ کي رازداريءَ واري انداز ۾ چيو تہ ”مون کي هڪ ڀيري تنهنجي پيءُ ٻُڌايو هو تہ هن پنهنجِي زمين ۾ سونَ جي ديگ پوري رکي هئي. پر هن اها جاءِ ڪانہ ٻُڌائي ۽ نہ وري مون ئي ان کان پُڇڻ مناسب سمجهيو. هاڻ تون پنهنجِي اُها ملڪيت پاڻ ڳولي هٿ ڪر ۽ پنهنجي گهر ڀاتين کي بہ سُکيو ڪر. ان سلسلي ۾ آءٌ توسان هر قسم جي مدد ڪرڻ لاءِ تيار آهيان!“

ٻيو ڏينهن ٿيندي ئي سارنگ غيرآباد ٻنيءَ ۾ جهنگ جي واڍِي شروع ڪئي. گند گاهه صاف ڪرڻ ۽ لاهه ڪڍڻ کان پوءِ هن زمين ۾ هَر ڏنا، پر پُوريل سونَ جي ديڳ جو ڪو پتو نہ پيو. هُن چاچي قاسم جي صلاح سان زمين ۾ ٻيهر بہ هر ڏنا. تڏهن بہ ڪيس ڪجهہ هٿ نہ آيو.

اهو ڏسي چاچي قاسم چيو، ”پُٽ رک الله تي، ربُ توکي تنهنجيءَ محنت جو اَجُر ضرور ڏيندو“. هُن زمين کي پاڻي ڏياري، ٻج ۽ ڀاڻ ڏيڻ ۾ سندس مدد ڪئي. ٿورن ڏينهن اندر ويران زمين ۾ ساوا سَلا اُڀري آيا. جڏهن فصل پچي راس ٿيو، تڏهن سارنگُ ڪپڙن ۾ نہ ٿي ماپيو. ڪيس پنهنجي محنت سجائي ٿيڻ جي خوشي ٿيڻ لڳي.

چاچي قاسم، سارنگَ کي خوش ڏسي چيو، ”پٽ! اها ئي سونَ جي ديڳ آهي، جيڪا تنهنجي وڏڙن جي زمين ۾ پوريل هئي. اصل ۾ پورهئي کان وڏي ڪا بہ دولت نہ آهي“.

اهڙيءَ نيڪ صلاح ڏيڻ تي سارنگَ، چاچي قاسم جا دل سان ٿورا مڃيا، جنهن ڏاڍي ڏاهپ سان سارنگَ کان محنت وارو ڪم ورتو. اهڙيءَ ريت سارنگَ جي گهر جون رُسي ويل رونقون ۽ خوشيون موٽي آيون.

مشق

(الف) هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ڏيو:

١- سارنگُ ڇو اداس ۽ پريشان هو؟

٢- چاچي قاسم، سارنگَ کي ڪهڙي راز واري ڳالهہ ٻڌائي؟

٣- سارنگَ پوريل سونَ واري ديڳ هٿ ڪرڻ لاءِ ڇا ڪيو؟

٤- فصل پچي راس ٿيڻ تي چاچي قاسم، سارنگَ کي ڇا سمجهايو؟

(ب) هيٺ ڏنل لفظن جي معنيٰ پڙهو ۽ جملن ۾ ڪم آڻيو:

لفظ	معنيٰ	لفظ	معنيٰ
سُکيو	آسودو-خوشحال	اَجر	قُلُ-جَزا-ثوابُ
رونقون	سونهن-زينت	ويران	برباد-سُڃو-اُجڙيل
		گهٽڱُهرو	ڀلو-چاهيندڙ-خيرخواهه-همدرد

(ج) هيٺ ڏنل واحد لفظن جا جمع لکو:

واحد	جمع	واحد	جمع
سَلو		ڏُکيو	
سياڻو		تورو	

(د) ٻارو، تير ڏيئي ساڳيءَ معنيٰ وارا لفظ ملايو:

سياڻو	وات
محنت	آسمان
ڌرتي	واهڻ
اُڀ	پورهيو
ڳوٺ	زمين
رستو	ڏاهو

(ھ) هيٺ ڏنل لفظ پڙهو ۽ لکو:

جنهن ______________________________

ڪنهن ______________________________

تنهن ______________________________

هِن ______________________________

آهي ______________________________

هو ______________________________

آهِين ______________________________

آهِيو ______________________________

(و) ’منهنجو دوست‘ جي عنوان تي ڏهه جملا لکو.

(ز) سبق پڙهي هيٺ ڏنل عبارت کي درست اعرابون ڏيو:

منهنجي دوست جو نالو اڪبر آهي. ان جي گهر ۾ هڪ باغ آهي.
منهنجو دوست پاڙيسرين جو تمام گهڻو خيال رکندو آهي. اسان
کي ڏکئي وقت ۾ هڪٻئي جي مدد ڪرڻ گهرجي.

ياد رکو ته: • محنت جو ڦَل منو ٿيندو آهي. • پورهئي ۾ عظمت آهي.

استاد لاءِ هدايت:

اُستاد، ٻارن کي مشق ’ز‘ بابت وڌيڪ سمجهائي ۽ اهي مشقون حل ڪرائڻ ۾ سندن مدد ڪري.

سکيا جي حاصلات

- لفظن جا ضد لکي سگھي.
- ڪنھن بہ تصوير يا منظر ڪي ڏسي ان بابت پنھنجا خيال لکي سگھي.
- روزمره جي زندگيءَ ۾ بجلي، پاڻي، گئس ۽ ابلاغ جي ذريعن، انٽرنيٽ، ڪمپيوٽر ۽ موبائيل جو درست استعمال ڪري سگھي.

سِجُ، چنڊ ۽ تارا

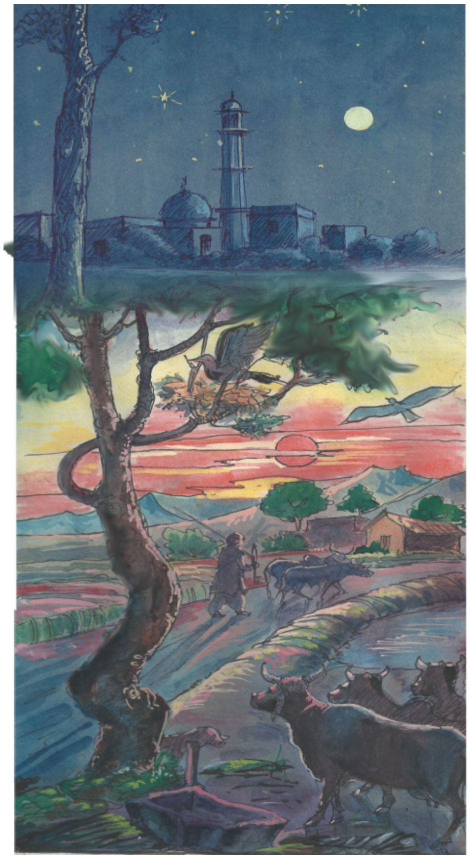

استاد: ٻارو، توھان شام جو سج لھڻ جو نظارو تہ ڏٺو ھوندو. سج لھڻ سان اونده ٿي ويندي آھي. تارا آسمان ۾ ٽِمڪندي نظر ايندا آھن. چوڏھينءَ جي رات تہ پورو گول چنڊ پيو چمڪندو آھي.

سرور: ھا سائين، چانڊوڪي تہ ڏاڍي وڻندڙ ھوندي آھي. پر سائين، چنڊ بہ سدائين ھڪجھڙو نہ ھوندو آھي، ڪڏھن وڏو تہ ڪڏھن ننڍو بہ ٿيندو آھي، سو ڇو؟

استاد: ھا، حقيقت ۾ چنڊ ڪي روشني سج کان ملي ٿي، تنھنڪري ائين ڏسڻ ۾ ايندو آھي. چنڊ اسان جي زمين جي چوڌطرف ڦري ٿو. وقت سان پنھنجي جڳھہ بدلائيندو رھي ٿو. جنھن ڪري، ان تي سج جي روشني ڪڏھن گھٽ تہ ڪڏھن وڌ پوندي آھي، ان ڪري چنڊ ننڍو ۽ وڏو نظر ايندو آھي. چنڊ جو مٿاڇرو بہ ھڪجھڙو نہ آھي. چنڊ ڪي غور ڪري ڏسندا تہ ان ۾ اوھان ڪي داغ ڏسڻ ۾ ايندا. حقيقت ۾ اھي داغ نہ آھن، پر اِھي ميدان، جَبَل، غارون ۽ کاھيون آھن، جيڪي پري کان داغن وانگر ڏسڻ ۾ اچن ٿيون. ھاڻي تہ انسان چنڊ تي پھچي چڪو آھي.

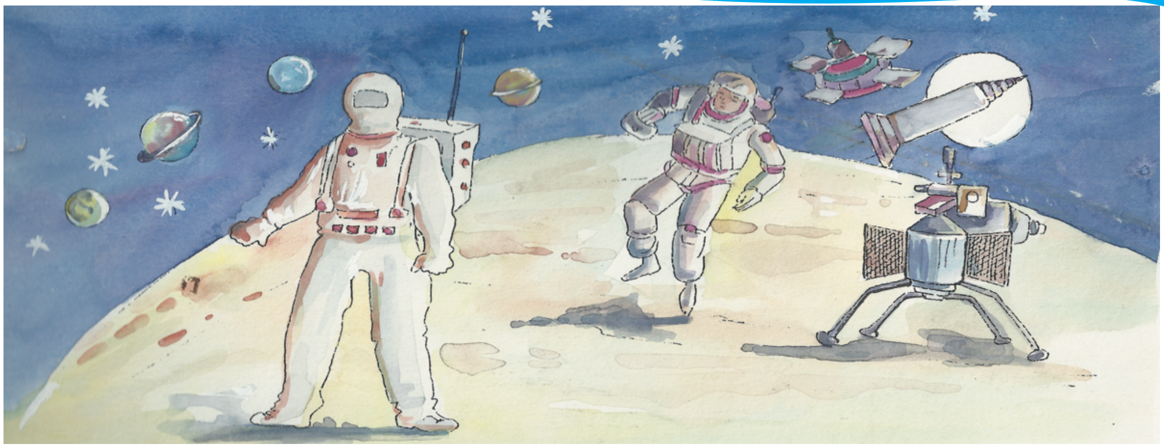

قاسم: سائين، انسان چنڊ تي ڪيئن پهتو؟

استاد: انسان تمام تيز رفتار راڪيٽ ايجاد ڪيا. انهن ۾ خلائي لباس پهري، کاڌي پيتي جو سامان کڻي وڃي چنڊ تي لٿا. اُتان مٽي ۽ پٿر به کڻي آيا. اُهي پٿر اهڙا آهن، جهڙا هتي زمين جا پٿر ٿيندا آهن.

گلاب: سائين، تارا تمام ننڍڙا ڏسڻ ۾ ايندا آهن ۽ پري کان ٽِم ٽِم پيا ڪندا آهن.

استاد: ها، تارا اسان کي ان ڪري ننڍڙا ڏسڻ ۾ ايندا آهن، جو اهي تمام گهڻو پري آهن. انهن مان ڪيترا ته سج کان به وڏا آهن. سج به هڪ تارو آهي، پر اهو اسان کي ويجهو آهي. ان ڪري اسان کي وڏو ڏسڻ ۾ اچي ٿو.

سرور: سائين تارا ته جهڙا بيٺل هجن، ڇا اهي به هلندا رهندا آهن؟

استاد: تارا به سج ۽ چنڊ وانگر هلندا رهن ٿا ۽ پنهنجي جاءِ بدلائيندا رهن ٿا. سج، چنڊ ۽ تارا اُڀرندي کان الهندي طرف چُرپُر ڪندي نظر ايندا آهن. انسانن تارن تي نالا به رکيا آهن. دنيا ۾ تارن کي ڌار ڌارنالن سان سڏيو وڃي ٿو. سنڌي ٻوليءَ ۾ ڪَتِي، ٽيڙو، ٻِڌون، ڪٽ وغيره تارن جا مختلف ميڙَ آهن، جن کي نکٽ چئبو آهي.

اڄ به ٻهراڙيءَ جا ڪيترائي ماڻهو تارن کي ڏسي وقت ۽ طرف سُڃاڻندا آهن. اهڙيءَ ريت رات جو سفر ڪرڻ ۾ ڪين سولائي ٿِئي ٿي. ڪيترائي هاري پوک به تارن جي حساب سان ڪندا آهن.

مشق

(الف) هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ڏيو:

١- اسان کي تارا ننڍڙا ڇو ڏسڻ ۾ ايندا آهن؟
٢- چنڊ اسان کي ڪڏهن ننڍو ۽ ڪڏهن وڏو ڇو ڏِسڻ ۾ ايندو آهي؟
٣- چنڊ کي روشني ڪٿان ملي ٿي؟
٤- خلاباز چنڊ تان پاڻ سان ڇا کڻي آيا؟

(ب) هيٺ ڏنل لفظن جي معنيٰ پڙهو ۽ جملن ۾ ڪم آڻيو:

لفظ	معنيٰ	لفظ	معنيٰ
متاڇرو	متيون ياڱو	ڇُر پُر	حرڪت-هل چل
رفتار	چال-هلڻي	ڏار ڏار	الڳ الڳ

(ج) هيٺ ڏنل لفظن جا ابتڙ لفظ لکو، جيئن: روشني - اونداهي

لفظ	ابتڙ	لفظ	ابتڙ
اُڀرندو		سولائي	
گهٽ		ڀرواري	
وڏو		متاڻهون	

(د) هيٺ ڏنل جملن آڏو صحيح (✓) ۽ غلط (✗) جو نشان هڻو:

* چوڏهين جو چنڊ رات جو سجو ڏسڻ ۾ ايندو آهي. ☐
* چنڊ جي متاڇري تي داغ ڪونه نظر ايندا آهن. ☐
* خلاباز هوائي جهاز ذريعي چنڊ تي پهتا. ☐
* چنڊ تي انسان پهچي چڪو آهي. ☐

(ھ) هيٺ ڏنل تصوير کي غور سان ڏسو ۽ ان بابت گهٽ ۾ گهٽ پنج جملا لکو:

(و) اوهان بجليءَ جي بچت ڪيئن ڪندا آهيو؟ ان بابت ٻڌايو.

ياد رکو تہ: چنڊ تي پهچندڙ پهرئين انسان جو نالو نيل آرم اسٽرانگ آهي.

نيل آرم اسٽرانگ

استاد لاءِ هدايت:

- اُستاد ٻارن کي قدرتي نظارن بابت وڌيڪ سمجهائي.
- اُستاد ٻارن کي مشق 'ھ' کي حل ڪرڻ ۾ سندن رهنمائي ڪري.

سبق ويھون

قدرتي آفتون

سکيا جي حاصلات

- عبارت ۾ آيل نوان لفظ درست اچاري سگھي.
- مختلف جملن کي درست اچار ۽ رواني سان پڙھي سگھي.
- پنھنجي درجي موجب درست صورتخطي لکي سگھي.

قدرتي آفتون جھڙوڪ: ٻوڏ، ڏڪار، سامونڊي طوفان ۽ زلزلا انساني آبادي توڙي ٻي مخلوق لاءِ تڪليفن جو ڪارڻ ٿين ٿيون.

سنڌ صوبو قدرتي توڙي انساني سرگرمين سبب پيدا ٿيندڙ آفتن کان متاثر ٿيندو رھيو آھي. جنھن ۾ خاص ڪري ٻوڏ، تيز برساتون، سامونڊي طوفان، ڏڪار، زلزلا ۽ وبائي بيماريون شامل آھن.

سنڌ ۾ سنڌو درياءَ ۾ پاڻي جي چاڙھ کان پوءِ بچاءُ بندن ۾ گھارن پوڻ سبب ٻوڏون اينديون رھيون آھن. جڏھن تہ تيز برسات سبب پڻ گھڻو نقصان ٿئي ٿو.

سنڌ جي ساڍا ٽي سئو ڪلوميٽرن تي پکڙيل ساحلي علائقي ۾ سامونڊي طوفانن جي ڪري اتي رھندڙ ماڻھو ۽ ٻي جيوت سخت متاثر ٿين ٿا.

سنڌ جي ترءِ ڪوهستان وارن علائقن ۾ رهندڙ ماڻهن جو آڌار برسات تي آهي. برساتون نہ پوڻ ڪري اڪثر انهن علائقن ۾ ڏُڪار اچن ٿا. ڏڪار اچڻ جي صورت ۾ انهن علائقن جا ماڻهو سنڌو درياءَ جي ذريعي سيراب ٿيندڙ علائقن ڏانهن لڏپلاڻ ڪن ٿا.

زميني بناوت سبب سنڌ صوبو زلزلن جي خطري ۾ رهي ٿو. زمين جي اندر موجود مختلف تهہ ٽڪرائجن ٿا تہ زمين جي مٿاڇري تي لوڏا محسوس ٿين ٿا. زمين تي موجود گهرن ۽ عمارتن ۾ ڏار پئجي وڃن ٿا. عمارتن ڍهڻ ڪري ماڻهو مري وڃن ٿا يا زخمي ٿين ٿا.

مشق

(الف) هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ڏيو:

١- قدرتي آفتون ڪهڙيون ڪهڙيون آهن؟
٢- ٻوڏ ڇا جي ڪري اچي ٿي؟
٣- سنڌ جي ترجي علائقن جي ماڻهن جو آڌار ڇا تي آهي؟
٤- اسين قدرتي آفتن کان ڪيئن بچي سگهون ٿا؟

(ب) هيٺين لفظن جي معنيٰ لکو ۽ جملن ۾ ڪم آڻيو:

ڪارڻ   مخلوق   وبائي   ڏُڪار   تَهہ

(ج) هيٺ ڏنل ٻن دوستن جي ڳالهہ ٻولهہ پڙهو:

نويد: ادا، اڄ توهان ٽيليويزن تي ڇا ڏٺو؟
فواد: ادا، اڄ مون ٽيليويزن تي قدرتي آفتن کان بچاءَ بابت پروگرام ڏٺو.
نويد: توهان پروگرام ۾ ڇا ڏٺو؟

فواد: ادا، قومي آفتن جي رٿا بنديءَ واري تنظيم جا ہ ماهر وينا هئا، جن قدرتي آفتن کان بچڻ بابت پئي ٻڌايو. انهن زلزلي جي اچڻ جا ڪارڻ ۽ ان کان بچاءَ جا اُپاءَ بہ ٻڌايا.

نويد: ادا، تمام سٺو، اسان کي اهڙا معلوماتي پروگرام ٽيليويزن تي ضرور ڏسڻ گهرجن.

(د) قدرتي آفتن بابت هيٺ ڏنل تصويرن سڃاڻو ۽ انهن جا نالا لکو:

نالو:

نالو:

استاد لاءِ هدايت:

اُستاد ٻارن کي قدرتي آفتن بابت وڌيڪ ڄاڻ ڏئي ۽ انهن کان بچاءَ بابت ڪين ڄاڻ ڏئي.

سکيا جي حاصلات

- سوالن کي غور سان ٻڌي، سمجهي سگهي.
- پنهنجي درجي موجب درست صورتخطي لکي سگهي.
- واحد لفظن مان جمع ۽ جمع لفظن مان واحد لفظ ٺاهي سگهي.
- روز مره جي زندگيءَ ۾ بجلي، پاڻي، گئس ۽ ابلاغ جي ذريعن، انٽرنيٽ، ڪمپيوٽر ۽ موبائيل جو درست استعمال ڪري سگهي.

سُنيون ڇوڪريون

شبنم ۽ نوري پاڻ ۾ ساهيڙيون آهن. هڪڙي ئي پاڙي ۾ رهنديون آهن. اسڪول ۽ ڪلاس بہ ساڳيو اٿن. ٻيئي ڄڻيون پڙهڻ ۾ هوشيار ۽ محنتي آهن. اسڪول مان گهر جو ڪم ملندو اٿن، تہ اهو بہ گڏجي ڪري وٺنديون آهن.

نوريءَ جي ماءُ ٻنهي کي سبق پڙهڻ بہ سيکاريو آهي. شبنم ۽ نوري ڪڏهن بہ وانديون ڪِين ويهن. صفائيءَ سان تہ ڏاڍي دل اٿن. ڪپڙا اڇا اُجرا هوندا اٿن. گهر کي صاف سٿرو رکنديون آهن. ٻين ڇوڪرين سان گڏجي ڪلاس ۾ بہ صفائيءَ جو خيال رکنديون آهن.

شبنم ۽ نوري راند مهل راند روند ڪنديون آهن. ڪڏهن گُڏين راند تہ ڪڏهن ٽاپونءَ راند. ڪڏهن بال جهٽڻ، تہ ڪڏهن نوڙيءَ ٽپڻ واري راند وغيره.

شبنم ۽ نوريءَ جي ڪلاس ۾ شميم بہ پڙهي ٿي. اُها ڪجهہ ڏينهن کان اسڪول نہ پئي آئي. کين خبر پئي تہ هوءَ بيمار آهي ۽ اسپتالِ داخل آهي. شبنم پنهنجي ماءُ سان اها ڳالهہ ڪئي ۽ چيو تہ ”امان، آءٌ ۽ نوري، شميم جي طبيعت پڇڻ

لاءِ اسپتال وڃڻ ٿيون گهرون“. ماڻس چيو ته ”ڏيءَ، ڪنهن بيمار جي طبيعت پڇڻ سُٺي ڳالهه آهي“.

شبنم جي ماءُ، ٻنهي کي اسپتال وٺي وئي. واٽ تي هن شميم لاءِ ڪجهه ميوو ورتو. شميم، نوريءَ ۽ شبنم کي ڏسي، ڏاڍي خوش ٿي.

ٿورن ڏينهن ۾ شميم چڱي ڀلي ٿي، اسڪول آئي. سڀني ڇوڪرين ڪيس چڱيڀلائيءَ جون مبارڪون ڏنيون.

شبنم ڏٺو ته شميم ڪجهه اداس آهي. پڇڻ تي هن شبنم کي چيو ته ”ادي شبنم، بيماريءَ جي ڪري منهنجي پڙهائيءَ جو نقصان ٿيو آهي، امتحان به ويجهو آهي“. ان تي نوريءَ چيو ”ڀيڻ، ان ۾ پريشان ٿيڻ جي ڪهڙي ڳالهه آهي. پاڻ گڏجي پڙهنديونسين“. پوءِ شبنم، نوري ۽ شميم گڏجي امتحان جي تياري ڪئي. امتحان ۾، پنهنجي ساهيڙين سان گڏ، شميم به سٺين مارڪن ڪٽي پاس ٿي.

مشق

(الف) هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ڏيو:

١- شبنم ۽ نوري پاڻ ۾ ڇا آهن؟
٢- شبنم ۽ نوريءَ شميم جي ڪيئن مدد ڪئي؟
٣- توهان جي اسڪول ۾ ڪهڙيون رانديون ٿينديون آهن؟
٤- توهين گهر ۾ ڪهڙيون رانديون ڪيڏنديون آهيو؟

(ب) هيٺ ڏنل لفظ پڙهو ۽ لکو:

ساهيڙي أداس هوشيار تاپُون ميوو طبيعت

(ج) لفظ ناهيو، جيئن: ساهيڙي - ساهيڙيون

* چوڪري .... * رات .... * خوشي.....................
* سُني .... * راند .... * بيماري..................

(د) گهرن ۾ ٻارڻ واري گئس جو استعمال ڪيئن ڪرڻ گهرجي؟

سرگرمي: اُستاد، ٻارن کي تصويرون ڏيکاري، جملا پڙهائي، هَٿن ڌوئڻ جي عَملي مشق ڪرائي.

1. هٿن کي چڱيءَ طرح پاڻيءَ سان آلو ڪريو.
2. صابڻ سان هٿن کي چڱيءَ طرح مليو.
3. ٻنهي هٿن جي ترين کي مليو.
4. هڪ هٿ جي تريءَ کي ٻئي هٿ جي پُٺ سان صاف ڪريو، اهو ئي عمل ٻئي هٿ تي ورجايو
5. ٻنهي هٿن جي آڱرين کي هِڪٻئي سان مَهٽيو.

6. هڪ هٿ جي تريءَ کي ٻئي هٿ جي مُٺيءَ سان صاف ڪريو.
7. ٻنهي آڱوٺن کي واري واري سان صاف ڪريو.
8. آڱرين موڙي تريءَ کي صاف ڪريو.
9. هٿن کي پاڻيءَ سان چڱيءَ طرح ڌوئو.
10. هٿن کي پاڻيءَ سان چڱيءَ طرح سُڪايو.

ياد رکو ته:

- راند روند صحت لاءِ ضروري آهي.
- ڏکئي وقت ۾ هڪ ٻئي جي مدد ڪرڻ گهرجي.
- پير اُگهاڙا ڪري نہ هلڻ گهرجي ۽ هميشہ چَمپل يا بُوٽ پائڻ گهرجي.

استاد لاءِ هدايت:

اُستاد، ٻارن کي مشق 'ج' ۽ 'د' بابت وڌيڪ مثالن ذريعي سمجھائي ۽ کين اهي مشقون حل ڪرائڻ ۾ سندن مدد ۽ رهنمائي ڪري.

وَتائي فَقِير جُون ڳَالِھيُون

سکيا جي حاصلات

- عبارت ۾ آيل نون لفظن کي ٻڌي درست اچاري سگھي.
- ڪا بہ ڳالھ ٻڌي ان جو تجزيو ڪري ٻڌائي سگھي ۽ ان بابت سوالن جا جواب ڏئي سگھي.
- ڏھن کان پندرھن جملن واري سادي عبارت پڙھي سمجھي سگھي.
- روزمره جي زندگيءَ ۾ بجلي، پاڻي، گئس ۽ ابلاغ جي ذريعن، انٽرنيٽ، ڪمپيوٽر ۽ موبائيل جو دُرست استعمال ڪري سگھي.
- پنھنجي پسند جي ڪنھن بہ موضوع بابت گھٽ ۾ گھٽ پنجن کان ست سادا جملا لکي سگھي.
- مناسب آواز ۽ لھجي ۾ گھٽ ۾ گھٽ ڏھن سادن جملن تي مشتمل تقرير ڪري سگھي.
- لطيفا، پروليون، ٻُڌي انھن جو مطلب سمجھي سگھي.

وتايو فقير سنڌ جو درويش صفت انسان ٿي گذريو آھي. ھن تمام گھڻي سادگيءَ واري زندگي گذاري. وتايو فقير ٽاچپور شھر ۾ ڄائو، جتان ڪجھ وقت بعد سندس مائٽ لڏي اچي نصرپور ۾ وينا.

وتايو فقير ماڻھن کي اھڙا تہ سياڻپ جا نڪتا ٻُڌائي ڇڏيندو ھو، جو سيني کي حيرت وٺي ويندي ھئي! سندس ڳالھيون تمام گھڻيون مشھور آھن. اھي ڳالھيون ٻُڌي تہ کِلَ ايندي، پر حقيقت ۾ انھن ڳالھين ۾ ھڪ وڏي نصيحت سمايل ھوندي آھي.

ٻارو! اچو تہ وتائي فقير جون ڪجھ ڳالھيون پڙھون:

تَنھن ۾ توھان جو ڇا؟

ھڪ ڏينھن وتائي فقير کي ماڻھن چيو تہ، ”اڄ پَٽ جي ديڳ توھان جي پاڙي ۾ ھمراھ کڻي پئي ويا.“ وتائي چيو تہ”تنھن ۾ منھنجو ڇا؟“ ماڻھن چيو تہ ”فقير! اھو سمورو پَٽُ تنھنجي ماءُ کي پئي ڏنائون.“ تڏھن وتائي فقير چيو، ”تنھن ۾ توھان جو ڇا؟“

ھُو ڪِني عادت نتو ڇڏي، آءٌ سُني عادت ڪيئن ڇڏيان

ھڪ ڀيري وتايو فقير درياءَ جو ڪپ وٺيو پئي ويو تہ ھڪ وڇونءَ کي پاڻيءَ ۾ ٻُڏندو ڏٺائين. سو تري ھيٺان ڏئي، ٻاھر تي ڪڍيائينس تہ وڇونءَ نڪاءُ ڪرايس ڏنگ. ان جي سُور کان ترِي ڪڍي ورتائين. تہ وري

ٻُڌڻ لڳو. هن وري ٻہ هٿ جي ترِيءَ تي ڪنيس تہ ڏنگ هنيائينس، تہ هَٿَ ترِي چِندڻ لڳو. ڪنهن ماڻهوءَ اِهو تماشو پئي ڏٺو. تنهن چيس ”فقير، ڇڏ دُشمن کي تہ ٻُڏي مري. ڏسين نٿو تہ هو پنهنجي ڏنگ هڻڻ جي بُڇڙي عادت ماڳهين نٿو ڇڏي؟“ وتائي فقير چيو تہ ”هو پنهنجي ڪِني عادت نٿو ڇڏي ۽ آءٌ پنهنجي سُٺي عادت، ٿوري تڪليف ڪري، ڇو ڇڏي ڏيان.“

ڪائو ڪپڙا ڪائو!

وتائي فقير جي ڳوٺ پرسان ٻئي هڪڙي ڳوٺ ۾ شادي هئي. دهلن شرناين جون ڌمون ۽ پَٽَ جون خوشيون لڳيون پيون هيون. وتايو فقير بہ پنهنجي غريباڻي پوشاڪ ۾ سڌو شاديءَ واري هنڌ هليو ويو. هيڏانهن هوڏانهن گهٽو ئي نهاريائين، پر ڪنهن رُکي صلاح بہ ڪانہ ڪيس. ٻيا جيڪي لٽي ڪپڙي ۾ نهيل ماڻهو پئي آيا، تن کي ڪم وارن عزت سان وٺي پئي ويهاريو ۽ ڪارايو پيئاريو. هي ويهي ويهي ٿَڪو ۽ اُٿي هڪڙي ڌوٻيءَ وٽ آيو. اُن کي ڏُنارٽيءَ جا پئسا اڳوات ڏئي، مسواڙ تي ڪپڙا وٺي، پائي، ڏاڍي رعب سان آيو. ماڻهو ڊوڙي آيا، وٺي آٽي عزت سان گلم تي ويهاريائونس. يڪدم ٻوڙ پُلاءَ اچي ويا، جيڪي فقير اڳيان رکندا ويا. فقير، انهن پاٽين مان ٻُڪ پريندو ڪُلهن مٿان اُڇليندو ويو ۽ چيائين تہ ”ڪائو ڪپڙا ڪائو!“ ماڻهن چيس تہ ”فقير هي ڇا پيو ڪرين، ڇريو ٿيو آهين ڇا؟“ ورندي ڏنائين تہ ”پهريان پنهنجن ميرن ۽ سادن ڪپڙن ۾ هئس تہ ڪنهن ڪونہ سُڃاتو! هاڻ جڏهن اِجا اُجرا پراوا ڪپڙا پائي آيو آهيان، تہ عزت بہ تي آهي ۽ ماني بہ خاص ملي آهي. مطلب تہ مون کي ڪنهن ڪونہ سُڃاتو پر ڪپڙن کي سڃاتو آهي. تڏهن تہ چوان ٿو تہ ڪائو ڪپڙا ڪائو.“

مشق

(الف) هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ڏيو:

١. وتائي فقير جي پهرين ڳالهہ ڇا بابت آهي؟
٢. وتائي فقير جي ٻيءَ ڳالهہ جو ڪهڙو مطلب آهي؟
٣. اسان کي وتائي فقير جي ڏنل ٽِين ڳالهہ مان ڪهڙي نصيحت ملي ٿي؟

(ب) هيٺ ڏنل لفظن جي معنيٰ پڙهو ۽ جملن ۾ ڪم آڻيو:

لفظ	معنيٰ	لفظ	معنيٰ
ڪَپُ	ڪنارو-ڪَنڌي-ڪپر	پوشاڪ	لباس-پهرڻ-ڪپڙا
سُورُ	تڪليف-درد-ڏک	رُعب	دٻدٻو-دهشت

(ج) وتائي فقير جي ڪا ٻي ڳالهه اوهان کي ياد هجي ته ان کي اوهان پنهنجي لفظن ۾ بيان ڪريو.

(د) هيٺ ڏنل پرولين کي پڙهو، سمجهو ۽ ياد ڪريو:

١- پاڻ اَنڌي پر ٻين کي واٽ ڏيکاري.

جواب: لَٺِ

٢- ڏِينهن جو سُتو، رات جو جاڳيو.

جواب: ڏِيئو

٣- پاڻ ننڍڙي پر پُڇُ وڏ ڪان ٻه وڏو.

جواب: سُئي ڌاڳو

ٻارو! توهان کي ڪي ٻيون پروليون ياد آهن ته ٻُڌايو.

استاد لاءِ هدايت:

استاد، ٻارن کي وتائي فقير جي ڳالهين ۾ سمايل نصيحتن کي سمجهڻ لاءِ ٻارن جي مدد ڪري.

سبق ٽيويھون

ڏسو ڏسو اي ٻارو گُلُ! (بيت)

سکيا جي حاصلات

- نظم، سُر ۾ لَئہ سان ٻڌي، لطف حاصل ڪري ۽ ان جو اظھار ڪري سگھي.
- نظم ۽ نثر ۾ فرق سمجھي دُرست ادائيگيءَ سان پڙھي سگھي.
- گھر، اسڪول ۽ آسپاس ۾ ٿيندڙ گفتگو ٻڌي انھن جا اھم نڪتا ٻڌائي سگھي .
- پنھنجي پسند جي ڪنھن بہ موضوع بابت گھٽ ۾ گھٽ پنجن کان ست سادا جملا لکي سگھي".

ڏِسو ڏسو اي ٻارو گُلُ!
سُھڻو گُلُ ھي پيارو گُلُ!

ٻُوٽن تي ٿي جوت جَلي،
ڌرتيءَ جو آ تارو گُلُ!

اُن جي آڏو مکڙيون مُرڪن،
رنگن روپن وارو گُلُ!

موتيو، مُگرو، سُورج مُکي،
لال گُلابي، نِيارو گُلُ.

پؤنر بہ جنھن تي، پيرا ڏي،
پوپٽ کي آ پيارو گُلُ!

غمگينن جا غمَ تو لاھي،
ميٺي تو مُونجھارو گُلُ!

تارِين ۾ تانداڙا ٽِمڪن،
سُونھن سَراسر سارو گُلُ!

”مون وانگي تيو جڳ ۾ سُرھا“
ٻولَ تو ٻولي ٻارو گُلُ!

مشق

(الف) هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ڏيو:

١۔ هِي نظم ڇا جي بابت آهي؟
٢۔ هن نظم ۾ ڪهڙن گلن جا نالا آهن؟
٣۔ توهان ڪي ٻين ڪهڙن گلن جا نالا اچن ٿا؟
٤۔ توهان کي سڀ کان وڌيڪ ڪهڙو گل وڻندو آهي؟

(ب) هيٺ ڏنل لفظن جي معنيٰ لکو ۽ جملن ۾ ڪم آڻيو.

جوت سونهارو ٽانڊاٽا سُرها مڪڙيون مونجهارو

(ج) لفظ ٺاهيو، جيئن: ٽانڊاٽو - ٽانڊاٽا

* داٽو ....
* ڳوناٽو ....
* مهاٽو ....

(د) ’ٻارو‘ ۽ ’تارو‘ هڪجهڙن آوازن وارا لفظ آهن. توهين هن بيت مان اهڙا ٻيا لفظ ڳولي لکو.

(ھ) هن بيت ۾ ’پؤنر‘ ۽ ’پوپٽ‘ جيتن جا نالا آهن. توهين ٻين جيتن جا نالا ٻُڌايو.

(و) ٻُوٽا پوکڻ ۽ انهن جي سار سنڀال بابت ڪلاس ۾ گفتگو ڪريو.

(ز) هِيءُ بيت زباني ياد ڪريو ۽ گڏجي سُر سان ٻُڌايو.

(ح) ’پکين ۽ جانورن تي کهل کرڻ‘، ان موضوع تي گهٽ ۾ گهٽ پنج جملا لکو.

(ط) هيٺ ڏنل سِٽن ۾ نظم ۽ نثر جو فرق سمجهو:

نظم	نثر
گلـــن۾ گُلابـــي مزيـــدار گُـــل، چنبيلـي ۽ مـوتئي جـو مهنـدار گُـل، *** وڻـي واهـ دل کـي گلابـي تـو رنـگ، ڏيـو سـونهن ساوڪ جو سـينگار گُـل،	گلاب جو گُل سيني گُلن جو سردار آهي. خوشبوءِ ۽ طبي لحاظ کان هي گُل پنهنجو مٽ پاڻ آهي، اسين پنهنجي باغيچن ۾ گلاب جو گُل ضرور پوکيندا آهيون.

استاد لاءِ هدايت:

- استاد، ٻارن کي نظم سُر ۽ لئه سان پڙهڻ لاءِ چئي.
- استاد ، ٻارن کي ڪلاس ۾ ٿيندڙ گفتگو بابت اهم نکتا ٻڌائڻ لاءِ چئي.
- اُستاد، ٻارن کي نظم ۽ نثر جي فرق بابت وڌيڪ سمجهائي.

سبق چوويهون

خَطُ

سکيا جي حاصلات

- واحد لفظن مان جمع ۽ جمع لفظن مان واحد ناهي سگهي.
- سنڌيءِ ۾ لکيل سادا پيغام ۽ هدايتون سمجهي رواني سان پڙهي سگهي.
- تعليمي سير ۽ تفريحي پروگرامن جي مشاهدي کي زباني ۽ تحريري طور پيش ڪري سگهي.

ڪوهه مري

پهرين جولاءِ ۲۰۲۲ ع

پيارا بابا سائين! السلام عليڪم

اُميد آهي تہ اوهان خُوش هوندا!

اوهان جي دعائن سان ڪالهہ آءٌ اسڪول جي ساٿين سان گڏ ڪوهه مريءِ پهتس. ڪراچيءِ کان لاهور تائين ريل گاڏيءِ اٽڪل سورهن ڪلاڪ ورتا. اتان بس ۾ چڙهي پنجن ڇهن ڪلاڪن ۾ اسلام آباد آياسين، جيڪو پاڪستان جي گاديءَ جو هنڌ آهي. وچ ۾ ڪيترائي درياهہ، جبل، شهر، ڳوٺ، وستيون ۽ واهڻ آيا. اسلام آباد جي سونهن جي ڳالهہ ڪجي، رستن جي ٻنهي پاسي ساوا گاهہ ۽ ڇٻر، سهڻا سهڻا پارڪ، گهمڻ لاءِ ڪوڙ جايون

جهڙوڪ : شڪر پڙيان، فيصل مسجد، مارگلا جا ساوا جبل، لوڪ ورثي

وارن جو ميوزيم، راول ڊيم، ڇا ڏسي، ڇا ڏسجي. پاڪستان جي صدر، وزيراعظم جا شاندار محل، سپريم ڪورٽ جي سهڻي عمارت، قومي اسيمبلي ۽ سينيٽ جون عمارتون.

اسان جي اسڪول جا سڀ ٻار اسلام آباد گهمڻ ڦرڻ پهريون ڀيرو آيا هئا. پر سچ پڇو ته اسلام آباد ڏسي ڏاڍا خوش ٿياسين. اسان جي استاد وک وک تي جاين ۽ ماڻهن جي باري ۾ ڄاڻ ڏني، اسان جي سفر کي وڌيڪ دلچسپ ۽ لاڀائتو بڻايو.

ڪوهه مري ته جنت جو ٽڪرو آهي. اسلام آباد مان نڪرڻ کان پوءِ بس جڻ ته هوريان هوريان آسمان طرف وڌندي ٿي رهي. جبلن جي اوچائيءَ تي پهچي، ماڻهو خدا جي قدرت ۽ ان جي سونهن کي ڏسي دنگ رهجي ٿو وڃي! ور وڪڙ رستا، وڏا وڏا وڻ، جهنگ ۽ جهڙا باغ. ڪوهه مريءَ ۾ مال روڊ، پنڊي پوائنٽ، ڪشمير پوائنٽ ور وڪڙ ۽ چڙهائيءَ واريون بازارون ڏسڻ وٽان هيون. هر پاسي گل، ميوا، پکي ۽ جانور به واهه جا هئا.

ايوبيا ويندي رستي ۾ 'بندر گليءَ' ۾ وڏي تعداد ۾ پولڙا ڏسي ڏاڍا خوش ٿياسين. پهريون ڀيرو پولڙن ۽ انسانن کي پاڻ ۾ دوستن وانگر ڏٺوسين. اسان پولڙن کي ڪيلا وٺي کارايا. ايوبيا ۾ چيئر لفٽ تي چڙهي مٿي پهتاسين ته ڪڪر اسان جي جسمن کي ڇهڻ لڳا. چوطرف ڇا ته نظارا هئا! ڄڻ سڀ خواب پئي لڳو.

اسان گرمين ۾ آيا آهيون. چون ٿا سياري ۾ هتي جي پهاڙن تي برف به

پوندي آهي. رستي ۾ ڪشمير پوائنٽ وٽان ڪشمير جا اچا اچا جبل بہ ڏٺاسين، جن تي برف پيل هئي. انهن پهاڙن تي سدائين برف پيل هوندي آهي، جن کي ”گليشيئر“ يا برفاني ڇپون چئبو آهي. گرمين ۾ اهي گليشيئر ڳرن ٿا، تڏهن درياهن ۾ پاڻي اچي ٿو.

اسلام آباد ۽ ڪوهہ مري ڏسي، مون کي اوهان جي ٻڌايل اها چوڻي دل سان لڳي، تہ ”گهٽي ڪاڏي ڪان گهٽو ڏِٺو چڱو.“ سچ پچ تہ هيءُ سفر مون کان ڪڏهن نہ وسرندو. هتي اچي گهڻو پرايو اٿم.

امان ۽ گهرڀاتين کي سلام.

دعائن جو طلبگار

اوهان جو فرزند

همير

مشق

(الف) هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ڏيو:

١- اسلام آباد ۾ ساوا جبل ڪهڙا آهن؟

٢- ڪوهہ مريءَ کي جنت جو ٽڪرو ڇو ٿا چون؟

٣- بندر گليءَ ۾ پولڙا ۽ انسان پاڻ ۾ ڪيئن نظر آيا؟

۴- جيڪا برف پهاڙن تي سدائين ڄميل رهي، ان کي ڇا چئبو آهي؟

(ب) هيٺ ڏنل لفظن جي معنيٰ لکو ۽ جملن ۾ ڪم آڻيو:

سُونهن وِک لاڳائتو نظارو

(ج) جيڪڏهن توهان ڪو سفر ڪيو هجي تہ ان جو احوال خط ۾ لکي دوست کي ٻُڌايو.

(د) هيٺ ڏنل خال پريو:

* اسلام آباد ۾ گھمڻ جون جايون..آهن.
* ڪوهه مريءَ ۾ ....ڏسڻ وٽان آهن.
* ايوبيا ۾ ڪڪر جسم کي...ٿا.
* گھڻي ڪاڏي ڪان گھٽو............چڱو.
* هتي اچي گھٽو .... اٿم.

(هہ) هيٺ ڏنل لفظن جا واحد ۽ جمع ڻاهيو:

واحد	جمع	واحد	جمع
	گاڏيون		نظارا
چوٽي		رستو	
خوشي			ميوا

(و) ريلوي اسٽيشن يا ڪنهن بس اڏي تي سنڌيءَ ۾ لکيل پيغام اوهان پڙهيا هجن ته انهن بابت ٻڌايو.

استاد لاءِ هدايت:

- اُستاد، ٻارن کي خط لکڻ جي ڏنل طريقيڪار بابت وڌيڪ سمجھائي.
- اُستاد، ٻارن کي مشق 'و'، بابت وڌيڪ سمجھائي ۽ اها مشق حل ڪرڻ لاءِ سندن رهنمائي ۽ مدد ڪري.
- پيغام جي جديد ذريعن جھڙوڪ: اِي ميل، موبائيل مئسيج بابت وڌيڪ ٻڌائي.

سکيا جي حاصلات

- ڪا بہ ڳالھہ ٻڌي ان جو تجزيو ڪري سگهي ۽ ان بابت سوالن جا جواب ڏئي سگهي.
- سادو جملو لکڻ وقت پورو دم، ٿورو دم ۽ سوال جي نشانين جو درست استعمال ڪري سگهي.
- مناسب آواز ۽ لهجي ۾ گهٽ ۾ گهٽ ڏهن سادن جملن تي مشتمل تقرير ڪري سگهي.
- عبارت ۾ آيل نون لفظن کي دُرست اچاري سگهي.

اسان جي ڌرتي

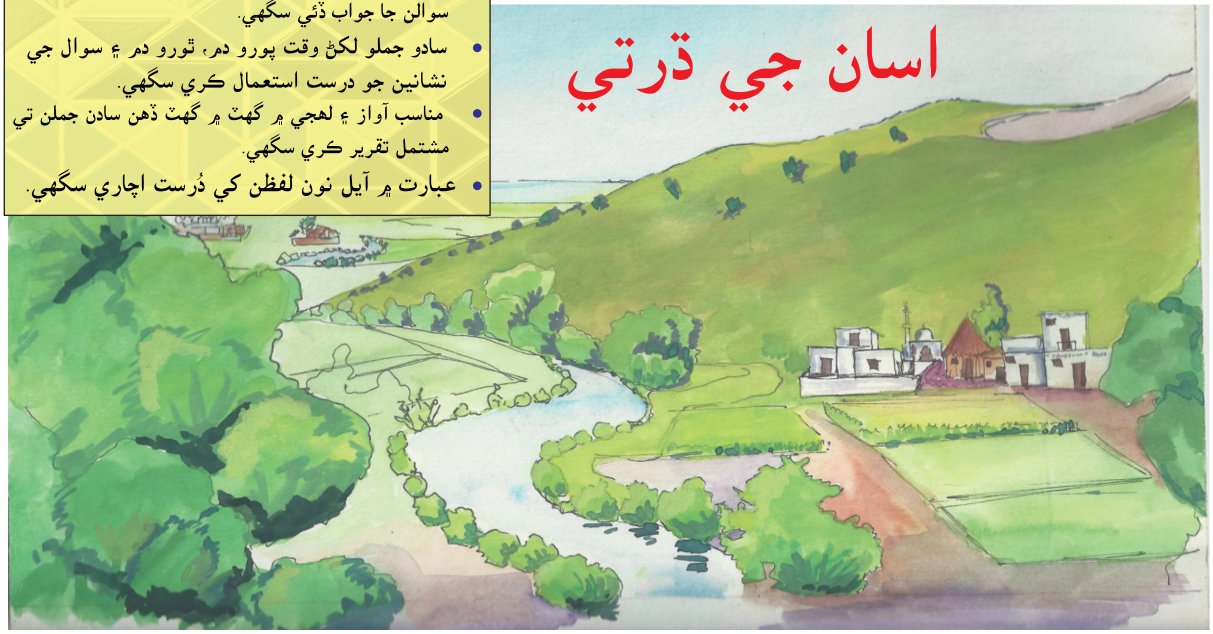

ٻارو! اسين سڀ ڌرتيءَ تي رهون ٿا. اسان جا گهر، اسان جو اسڪول ۽ ٻيون عمارتون بہ ڌرتيءَ تي ٺهيل آهن. ٻنيون، باغ بہ انهيءَ ڌرتيءَ جي متاڇري تي آهن. ٻنين ۾ مختلف اناج، داليون ۽ ڀاڄيون ٿين ٿيون، باغن ۾ قسمين قسمين گل ۽ ميوا ٿين ٿا.

ڌرتيءَ جو متاڇرو هر هنڌ هڪجهڙو نہ آهي. ان تي ڪٿي ميدان آهن، تہ ڪٿي ماٿريون. ڪٿي درياهہ آهن تہ ڪٿي ٻيلا. ڪٿي رڻ پٽ آهن تہ ڪٿي وري جبل.

جبلن ۾ ڇپون هونديون آهن. ڪجھ ڇپون سخت پٿرن جون هونديون آهن. ڪي تهدار هونديون آهن. ڪن ڇپن ۾ مٽي ۽ پٿر ٻئي هوندا آهن. پٿرن جون شڪليون ۽ رنگ بہ مختلف ٿيندا آهن.

رڻ پٽ ۾ رڳو واري ئي واري هوندي آهي. اُتي پاڻي نہ هوندو آهي. ان ڪري اُتي ٻوٽا بہ اهڙا ٿيندا آهن، جن

کي پاڻيءَ جي گھٽي گھرج نہ ٿيندي آهي.

ڌرتيءَ جو گھڻو حصو، مٽيءَ جي تهہ سان ڍڪيل هوندو آهي. ان مٽيءَ ۾ جبلن جي واري ۽ چيڪي مِٽي مليل هوندي آهي. وڻن ۽ ٻوٽن جا ڪک پن ۽ ٻيون سڙيل ڳريل شيون بہ ان ۾ مليل هونديون آهن، ان ڪري ئي اها مِٽي ڏاڍي ڀَلِي هوندي آهي. ان تي فصل بہ ڏاڍا ڀلا ٿيندا آهن.

الله سائينءَ هن ڌرتيءَ ۾ اسان لاءِ ڪيترين ئي شيون پيدا ڪيون آهن.

ڪوئلو، گئس، پيٽرول، سنگ مرمر،
لوهہ، سون، چاندي ۽ ٻيون معدني

شيون بہ ڌرتيءَ مان ملن ٿيون. انهن شين
کي ڪارخانن ۾ صاف ڪري ڪتب آڻجي ٿو. قدرت جي
هن سموري مانداڻ ۾ وڏ ۾ وڏ زندگي ڌرتيءَ تي آهي. ٻيلا، درياهہ، سمنڊ ۽ جبل اُن جي سونهن آهن. پَکي، ڍور ۽ جانور بہ ڌرتيءَ تي رهن ٿا. اسان کي گھرجي تہ انهن وسيلن مان پورو پورو فائدو وٺون. ان سان گڏوگڏ انهن وسيلن کي زيان ٿيڻ کان بچايون. اسين پنهنجي سهڻيءَ ڌرتيءَ کي گدلاڻ کان بچائي، ان جي سونهن کي قائم رکي سگھون ٿا.

مشق

(الف) هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ڏيو:

١. گل ۽ ميوا ڪٿي ٿيندا آهن؟
٢. اناج، داليون ۽ ڀاڄيون ڪٿي ٿينديون آهن؟
٣. ڌرتيءَ جو گهڻو حصو ڇا سان ڍڪيل هوندو آهي؟
٤. مٽيءَ ۾ ڪهڙيون شيون مليل هونديون آهن؟
٥. الله سائينءَ اسان لاءِ ڌرتيءَ ۾ ڪهڙيون شيون پيدا ڪيون آهن؟

(ب) هيٺ ڏنل لفظن جي معنيٰ پڙهو ۽ جملن ۾ ڪم آڻيو:

لفظ	معنيٰ	لفظ	معنيٰ
مختلف	ناموافق-الڳ-ٻيءَ طرح جو	سُونهَن	خوبصورتي-سوڀيا
رڻ پٽ	بيابان-ريگستان	ڪتب	ڪمُ-استعمال-لاءِ
		گدلاڻ	ميراڻ-گدلائي-گندگي

(ج) هيٺ ڏنل خال ڀريو:

١. رڻ پٽ ۾ رڳو .... هوندي آهي.
٢. جبلن ۾ .... هونديون آهن.
٣. ڌرتيءَ جو گهڻو حصو مٽيءَ جي .... سان ڍڪيل هوندو آهي.

(د) هيٺ ڏنل ٻيهڪ جي نشانين کي ڌِسو ۽ سمجهو:

* (.) هيءَ پوري دم جي نشاني آهي، جتي ٻه اچي اُتي جملو پورو ٿيندو.
* (،) هن نشانيءَ کي اڌ دم چئبو آهي.
* (؟) هيءَ سوال جي نشاني آهي.

(ھ) ”اسان پنھنجي ڌرتيءَ کي صاف سٿرو ڪيئن رکون“؟
ان عنوان تي ڏھن جملن تي مشتمل تقرير ڪريو.

ياد رکو تہ:

- ٻارو، وڻ ۽ وڻ پوکي ڌرتيءَ جي سونهن وڌايو.
- ڌرتيءَ کي گدلاڻ کان بچايو.
- وڻ هوا کي صاف رکن ٿا.
- وڻ ڌرتيءَ جي سونهن آهن.
- جانورن ۽ پکين جي حفاظت ڪرڻ گُهرجي.

استاد لاءِ هدايت:

- اُستاد، ٻارن کي ٻيهڪ جي نشانين بابت ڄاڻ ڏئي سمجھائي.
- اُستاد ٻارن کي تقرير ڪرڻ جي انداز، دُرست لهجي بابت سمجھائي ۽ ڪين ڪلاس ۾ گھٽ ۾ گھٽ هڪ منٽ جي لاءِ ڏنل موضوع تي تقرير ڪرڻ جو موقعو ڏئي.

سکيا جي حاصلات

- سوالن کي غور سان ٻڌي، سمجهي سگهي.
- نظم، سُر ۽ لَئہ سان ٻڌي، لطف حاصل ڪري ۽ ان جو اظهار ڪري سگهي.
- نظم مان پنهنجي پسند جي شعر جو مفهوم لکي سگهي.
- ڪوبہ نظم انفرادي يا اجتماعي طورتي سُر ۽ لئہ سان پڙهي سگهي".
- عبارت ۾ آيل نئون لفظ اُچاري سگهي.
- پنهنجي پسند جي ڪنهن بہ موضوع بابت گهٽ ۾ گهٽ پنجن ڪان ست سادا جملا لکي سگهي.

اچو تہ ٻارو ڳايون راڳ!

اچو تہ ٻارو ڳايون راڳ،
راڳ ڪري جو ديس سجاڳ،
هر ڪو ديسي ٿئي هوشيار.

راڄ اسان جو، ڀاڳ اسان جو،
ملڪ اسان جو، ماڳ اسان جو،

پنهنجي ٻولي مٺڙي مٺڙي،
ڪنڊ پتاشا مصري، مصري،
ماکيءَ جي جڻ آهي لار.

ٻول اسان جا، قول اسان جا،
ڍوليا ماٺهو، ڍول اسان جا،

اُٺي وِهٺي پنهنجي آهي،
رهٺي ڪهٺي پنهنجي آهي،
ڪولي صاف چئون تا يار!

ديس اسان جو، ويس اسان جو،
لونگيون، اجرڪ، ڪيس اسان جو،

جيڪو چاهي، تنهن کي چاهيون،
گل سان گل خارن سان خار،

ريت اسان جي، پريت اسان جي،
آخر آهي جيت اسان جي.

اُستاد بخاري

مشق

(الف) هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ڏيو:

١۔ اوهان کي هن نظم جو ڪهڙو بند وڌيڪ وڻيو ٿو؟
٢۔ اوهان کي اهو بند ڇو ٿو وڻي؟
٣۔ شاعر، پنهنجي ٻوليءَ کي ڇا سان ڀيٽيو آهي؟

(ب) هيٺ ڏنل لفظ پڙهو ۽ سمجهو.

سُجاڳ   ديس   راڄ   جِيت

(ج) هي نظم سُر ۽ لئه سان گڏجي ٻُڌايو.

(د) هن نظم مان هم آواز لفظ چونڊي لکو: جيئن: راڳ - سجاڳ

(هه) هيٺ ڏنل خال ڀريو:

★ پنهنجي .... منڙي منڙي،
ڪنڊ پتاشا ....، مصري،
ماکيءَ جي .... آهي لار.

★ اُٺي وِهٺي .... آهي،
رهٺي .... پنهنجي آهي،
کولي .... ڇئون ٿا يار!

(و) ’منهنجو ديس‘ جي عنوان تي ڪي ٻه پنج جملا لکو.

(ز) پنهنجي ديس بابت اوهان ٻيو نظم پڙهيو هجي ته اهو ڪلاس ۾ گڏجي سُر ۽ لئه سان پڙهو.

ياد رکو ته: هيٺ ڏنل لفظ، ٻِٽا لفظ آهن.

• رهٺي کهٺي   • اٿٺي وِهٺي   • ديس پرديس

سبق ستاويھون

سَيّد اَلھندو شاھ

سکيا جي حاصلات

- سبق، آکاڻي يا واقعو پڙھي يا ٻڌي ان بابت سوالن جا جواب لکي سگھي.
- ڪنھن بہ موضوع تي موقعي جي مناسبت سان پنھنجن لفظن ۾ گھٽ ۾ گھٽ ڏھہ جملا بيان ڪري سگھي.
- اسم، ضمير، صفت ۽ فعل جي مفھوم کي ڄاڻي سگھي.

ڏاھن جو قول آھي تہ چڱو انسان ڪڏھن بہ ڪونہ ٿو مري. ھُو پنھنجي زندگيءَ ۾ جيڪا نيڪي ڪري ٿو، اُنھيءَ جي ڪري سندس نالو قيامت تائين زنده رھندو آھي. ھِن دنيا ۾ ڪيترائي اھڙا ڀلا انسان ٿي گذريا آھن، جن جي سموري زندگي پنھنجي قوم جي خدمت ڪندي گذري آھي. سَيدالھندو شاھ بہ اُھڙن نيڪ انسانن ۾ ڳڻجي ٿو.

ڪندياري تعلقي جي ڏيري شھر ۾، جنھن کي دربيلو بہ چوندا آھن، اتي ھڪ وڏو زميندار سَيد يوسف شاھ رھندو ھو. اُن بزرگ کي ١٨٦٤ع ۾ ھڪ پُٽ ڄائو، جنھن جو نالو سَيد اَلھندو شاھ رکيائين. سَيد اَلھندو شاھ ننڍي ھوندي کان ئي ڏاڍو سُلڇڻو ۽ ذَھِين ھو. پڙھڻ جيڏو ٿيو، تہ سندس والد کيس ڏيري جي مدرسي ۾ ويھاريو، جتي پاڻ عربي، فارسي ۽ سنڌي تعليم حاصل ڪيائين.

سَيد اَلھندي شاھ کي ھر وقت پنھنجي قوم جي ڀلائيءَ جو اونو رھندو ھو. ھُو جڏھن دھليءَ جي وائسراءِ جي ليجِسليٽِوِ اسيمبليءَ جو ميمبر ھو، تڏھن اتي بہ عوام جي ڀلي لاءِ ڪم ڪندو رھيو. تن ڏينھن ۾ سنڌ ۾ غيرآباد زمين تي بہ ڍل ڏيڻي پوندي ھئي. اُن ڍل کي ’نوبت‘ سڏيو ويندو ھو. نوبت نہ ڏيڻ جي ڪري زمين سرڪار ضَبط ڪري ڇڏيندي ھئي. سَيّد اَلھندي شاھ جي ڪوشش سان، اُھا ڍل ماڻھن تان معاف ٿي وئي. ھو ڪجھہ وقت تائين

فرسٽ ڪلاس آنرري مئجسٽريٽ پڻ ٿي رهيو.

سَيد اَلهندو شاهه عام ماڻهن جي ڀلي لاءِ هميشه اڳي کان اڳرو رهندو هو. غريبن ۽ مسڪينن جو وڏو همدرد ۽ هڏڏوکي هوندو هو. محتاج ۽ ضرورتمند سندس در تان ڪڏهن به خالي نه موٽيا. هُو نُهايت سادو ۽ نِهٺو هوندو هو. دين جي ڪمن ۽ عبادت کان ڪڏهن به غافل نه رهيو. هن ڪيترين ئي مسجدون جوڙايون. صبح جو روزانو قرآن شريف جو دَور ڪري، پوءِ ڪو ٻيو ڪم ڪندو هو. سندس پوشاڪ صاف ۽ سادي هوندي هئي. وڏي سلوار ۽ پهراڻ پائيندو هو ۽ مٿي تي پٽڪو ٻڌندو هو. ٻاهر نڪرندو هو ته ڊگهو ڪوٽ به پائيندو هو. پيرن ۾ هميشه سنڌي جُتي هوندي هيس.

سَيد اَلهندي شاهه جي سڄي عمر ڀلائيءَ ۽ خير جي ڪمن ۾ گذري، پر سندس سڀ کان وڏو ۽ يادگار ڪم آهي، نوشهروفيروز ۾ مدرسو قائم ڪرڻ. اُن وقت انگريزي تعليم پرائڻ جون سهولتون گهٽ هيون، جنهنڪري انگريزي تعليم حاصل ڪرڻ ڏاڍي ڏکي ڳالهه هئي. سندس ڪوشش سان اهو مدرسو، اڳتي هلي هاءِ اسڪول بڻيو، ۽ اڄ اُهو ”مدرسو نوشهرو فيروز هاءِ اسڪول“ جي نالي سان مشهور آهي. اُنهيءَ هاءِ اسڪول جي ڀرسان هڪ هاسٽل به جوڙايائين، جنهن ۾ غريب ۽ ٻاهران آيل شاگردن لاءِ مفت رهائش ۽ کاڌي پيتي جو پڻ بندوبست ٿيل هو. هاسٽل ۾ رهندڙ شاگردن جي خرچ جو بار به شاهه صاحبَ پاڻ تي کنيو هو.

ڇوڪرن جي تعليم سان گڏ، شاهه صاحب کي نياڻين جي تعليم جو به اونو رهندو هو. نياڻين کي تعليم جي زيور سان سنوارڻ لاءِ، پنهنجي ڳوٺ ۾، لوڪل بورڊ کان اسڪول جاري ڪرايائين. سنڌ جي هن نيڪ انسان ١٩١٩ع ۾ وفات ڪئي.

سَيد اَلهندي شاهہ هڪ مثالي زندگي گذاري. پاڻ جيتوڻيڪ هن وقت اسان وٽ موجود نہ آهي، پر سندس ڪيل خدمتون ۽ حياتي گذارڻ جو نمونو اسان جي سامهون آهي. سَرنديءَ وارن ماڻهن کي، سيّد اَلهندي شاهہ جي زندگيءَ کي هڪ مثال ڪري وٺڻ گهرجي، ۽ قوم جي خدمت ڪرڻ گهرجي.

مشق

(الف) هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ڏيو:

١- سَيد اَلهندو شاهہ ڪٿي پيدا ٿيو؟
٢- سيد اَلهندي شاهہ جو سڀ کان وڏو ۽ يادگار ڪارنامو ڪهڙو آهي؟
٣- سَيد اَلهندو شاهہ ڪهڙو لباس پائيندو هو؟
۴- سيد اَلهندي شاهہ ڪڏهن وفات ڪئي؟

(ب) هيٺ ڏنل لفظن جي معنيٰ ٻڌايو ۽ جملن ۾ ڪم آڻيو:

احترام　　اونو　　قول　　نهنو　　سنوارڻ

(ج) اهڙا ضمير ٻُڌايو، جيڪي ويجهي اسم ڏانهن اشارو ڪن.

(د) توهان پنهنجي علائقي جي ڪنهن اهڙي شخصيت جو احوال ٻُڌايو، جنهن تعليم لاءِ خدمتون سرانجام ڏنيون هُجن.

(ھ) هيٺ ڏنل شخصيتن جون تصويرون ڏِسو ۽ سندن قائم ڪيل درسگاهن جا نالا پڙهو.

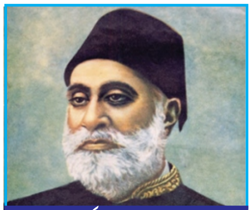
حسن علي آفندي

سنڌ مدرسة الاسلام، ڪراچي

ميان غلام محمد ٽالپر

مدرسو-اسڪول، ٽنڊو باگو

ميان نور محمد لاکير

نورمحمد هاءِ اسڪول، حيدرآباد سنڌ

استاد لاءِ هدايت:

أستاد، ٻارن کي مشق 'ھ' ۾ ڏنل شخصيتن جي قائم ڪيل ادارن بابت وڌيڪ ڄاڻ ڏئي.

رشتن جو احترام

سکيا جي حاصلات

- واحد لفظن مان جمع ۽ جمع لفظن مان واحد لفظ ٺاهي سگھي.
- لفظن جا ضد ٺاهي سگھي.
- لائبريريءَ ۾ موجود رسالن ۽ اخبارن ۾ ڇپيل، پنهنجي پسند جي دلچسپ آکاڻين، لطيفن ۽ نظمن بابت مواد پڙهي، سمجھي ۽ ٻين کي ٻڌائي سگھي.
- سادن جملن تي مشتمل تقرير ڪندي جسماني چرپر ۽ تاثرات سان تقرير کي اثرائتو بڻائي سگھي".

گھر ۽ ڪُٽنب سماج جو حصو هوندا آهن. ڪُٽنب جا ڀاتي وري ڪُٽنب يا گھر جو حصو هوندا آهن.گھر ڀاتي سُڌريل ته گھر سُڌريل. گھر سُڌري ٿو ته سماج به سڌري ٿو. فردن ۾ سُڌارو تڏهن ايندو آهي، جڏهن منجهن هڪ ٻئي لاءِ ميٺ محبت، عزت، احترام ۽ رشتن جو قدر هوندو آهي. رشتا ڪهڙا به هجن، اهميت وارا ٿيندا آهن. انهن جو هر لحاظ کان خيال رکڻ گھرجي. هڪڙا رشتا رت جا ٿيندا آهن ۽ ٻيا رشتا سماجي هوندا آهن. رت جي رشتن ۾ ڪٽنب جي ڀاتين ماءُ، پيءُ، ڀاءُ ۽ ڀيڻ کان سواءِ چاچَن، مامَن، سؤٽن، ماروٽن ۽ ماساتن سميت ڪئين رشتا شامل آهن. ماءُ پِيءُ جي عزت ڪرڻ عبادت آهي. نبِي ڪريم صَلّي اللهُ عَلَيهِ وَعَلي آلِهِ وَاَصحَابِهٖ وَسَلّمَ جن فرمايو آهي ته ”ماءُ جي پيرن هينان جنت آهي.“ اُنهيءَ مان ماءُ جي رشتي جي عظمت ظاهر ٿئي ٿي.

ماءُ پِيءُ جو چيو مڃجي، انهن جو ادب ڪجي ۽ ساڻَن جِهيڻو ڳالهائجي. ڀاءُ ۽ ڀيڻ جي رشتي جو قَدُر ڪرڻ گهرجي. پاڻ کان ننڍي ڀاءُ ۽ ڀيڻ سان پيار ڪجي. وڏي ڀاءُ ۽ ڀيڻ جي عزت ڪجي. رت جي ٻين سَڱني رشتن سان به اخلاق سان پيش اچڻ گهُرجي. رشتن ناتن جو قدر ئي ڪُٽنب، قبيلي ۽ قوم جي سُڌاري جو اهڃاڻ آهي.

سماجي رشتن ۾ پاڙي وارا، ڳوٺ يا شهر وارا، دوست، اُستاد ۽ وطن واسي اچي وڃن ٿا. اُستاد کي ته ماءُ پِيءُ جو درجو ڏنو ويو آهي. ٻيا سمورا سماجي رشتا ناتا پڻ اهم آهن ۽ انهن جو قدر ڪرڻ اعليٰ انساني گُڻ آهي. جيڪو رشتن ناتن سان سهڻي سُلوڪ سان هلي ٿو، سو ٻين جي دِلين ۾ پنهنجي جاءِ جوڙي ٿو. سڱني رشتن ناتن سان چڱو ورتاءُ ڪندڙ نيڪ ۽ چڱو ئي سڏبو آهي. اسان کي گهُرجي ته سمورن رشتن ناتن جو قدر ۽ احترام ڪريُون. سٺيون عادتون ۽ اخلاق پڻ سکون، جو ته سٺا اخلاق ۽ اٿڻ ويهڻ جا ڍنگ سماج ۾ عزت، قوم ۽ وطن جي نيڪ ناميءَ جو ذريعو آهن.

مشق

(الف) هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ڏيو:

١. اوهان هن سبق مان ڇا پرايو؟
٢. ڪٽنب ۾ ڪهڙا رشتا اچي وڃن ٿا؟
٣. سماجي رشتن ۾ ڪير ڪير اچن ٿا؟
٤. وطن ۽ قوم لاءِ نيڪ نامي ڪيئن ڪمائي سگهجي ٿي؟
٥. اعليٰ انساني گُڻ ڪهڙا آهن؟

(ب) هيٺ ڏنل لفظن جي معنيٰ لکو:

قَدُر ورتاءُ جهيٽو ڪٽنب سُڌارو

(ج) هيٺ ڏنل لفظن جا جمع لکو، جيئن: ڪتابُ - ڪتابَ

واحد	جمع	واحد	جمع
مُلڪُ		گَهرُ	
شهرُ		دوستُ	

(د) هيٺ ڏنل لفظن جا ابتڙ لکو:

لفظ	ابتڙ	لفظ	ابتڙ
چڱو		عزت	
نيڪ		پنهنجو	
گُڻ		دوست	

(ھ) ’رشتن جو قدر ڪجي‘ جي موضوع تي پنھنجي ڪلاس ۾ تقرير ڪريو.

(و) اوھان پنھنجي اسڪول جي لائبريريءَ مان ڪھاڻين جو ھڪ ڪتاب ڪڍو، اھو پڙھي، پنھنجي پسند جي ڪھاڻيءَ بابت بيان ڪري ٻڌايو.

استاد لاءِ ھدايت:

أستاد، ٻارن کي اسڪول جي لائبريريءَ ۾ وٺي وڃي ۽ ڪين ڪتابن ۽ رسالن مان ڪھاڻيون ڳولڻ ۾ رھنمائي ڪري.

سبق اوڻٽيهون

سکيا جي حاصلات

- سادن جملن تي مشتمل تقرير ڪندي جسماني چرپر ۽ تاثرات سان تقرير کي اثرائتو بڻائي سگهي.
- سبق، آکاڻي يا واقعو پڙهي يا ٻڌي ان بابت سوالن جا جواب لکي سگهي.

پاڪستان جا پاڙيسري ملڪ

اسان جو ملڪ پاڪستان، ڏکڻ ايشيا جو هڪ اهم ملڪ آهي، ان جي ڏکڻ ۾ عربي سمنڊ آهي، اوير، اُتر ۽ اولهه ۾ چار پاڙيسري ملڪ آهن. پاڪستان جا پنهنجي پاڙيسري ملڪن سان سدائين سنا ۽ دوستاڻا ناتا رهيا آهن. اچو ته انهن ملڪن بابت ڄاڻ حاصل ڪريون.

چِين:

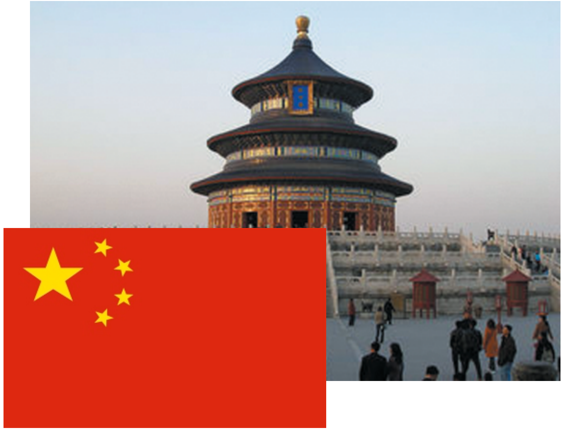

چين، پاڪستان جو مثالي دوست ملڪ آهي ۽ دنيا جو آباديءَ جي لحاظ کان سڀ کان وڏو ملڪ آهي. چين جي حد پاڪستان جي اُتر - اوير طرف گلگت بلتستان سان لڳي ٿي.

هن ملڪ جو سرڪاري نالو ’عوامي جمهوريه چين‘ آهي. هن ملڪ جي مکيه ٻولي چيني آهي. چين سان پاڪستان جو واپار ۽ زميني اچ وڃ تاريخي رستي ’شاهراهِ ريشم‘ ذريعي ٿيندي آهي. چين جي گاديءَ جو هنڌ ’بيجنگ‘ آهي. هن ملڪ ۾ ٻاويهه صوبا ۽ پنج خودمختيار علائقا آهن. چين جي آزاديءَ جو ڏهاڙو پهرين آڪٽوبر ١٩٤٩ع آهي. چين هن وقت سائنس ۽ ٽيڪنالاجيءَ ۾ دنيا جو اُسريل ملڪ بڻجي ويو آهي.

هندستان:

هندستان اسان جو ويجهو پاڙيسري ملڪ آهي، جيڪو پاڪستان جي ڏکڻ - اوڀر ۾ آهي. هندستان جو سرڪاري نالو 'ڀارت' آهي. هندستان جي سرحد سنڌ، پنجاب ۽ آزاد جمون ڪشمير سان ملي ٿي. هندستان، آباديءَ توڙي پکيڙ جي لحاظ کان ڏکڻ ايشيا جو وڏي ۾ وڏو ملڪ آهي. هندستان جي گاديءَ جو هنڌ 'نئين دهلي' آهي. هن ملڪ جي وڏن شهرن ۾ دهلي، ممبئي، ڪلڪتو، مدراس، بئنگلور، حيدرآباد دکن ۽ ٻيا شهر اچي وڃن ٿا. هندستان جي آزاديءَ جو ڏهاڙو ١٥ آگسٽ ١٩٤٧ع آهي. ڀارت ۾ هندي، اردو، پنجابي، بنگالي، تيلگو، تامل، گجراتي، مراٺي، سنڌي ۽ ٻيون ٻوليون ڳالهايون وڃن ٿيون. ڀارت ڪمپيوٽر سافٽ ويئر جي تياريءَ ۾ تمام گهڻي ترقي ڪئي آهي.

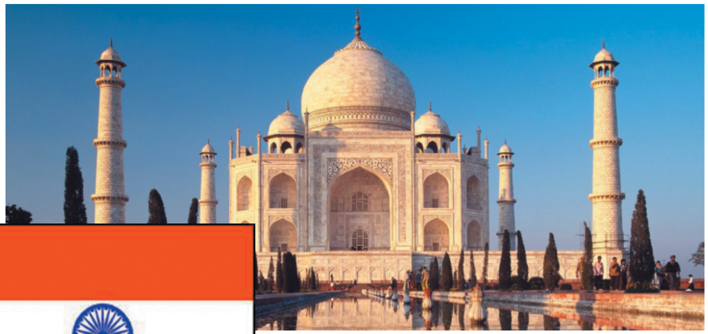

ايران:

ايران جو سرڪاري نالو 'اسلامي جمهوريه ايران' آهي. هي ملڪ پاڪستان جي اولهه ۾ بلوچستان صوبي سان لڳ آهي. ايران جي گاديءَ جو هنڌ 'تهران' آهي. هن ملڪ جي وڏن شهرن ۾ مشهد، شيراز، اصفهان، تبريز، زاهدان، قُمُ ۽ ٻيا شهر اچي وڃن ٿا. هن ملڪ جي قومي ٻولي فارسي آهي، جڏهن ته بلوچي، ترڪي، عربي، ڪردي، سنڌي ۽ ٻيون ٻوليون پڻ ڳالهايون وڃن ٿيون. ايران، علم، ادب، شاعريءَ ۽ ثقافت سبب مشهور آهي، عمارت سازيءَ ۾ پڻ ايران جو مثال ملڻ مشڪل آهي. ايران جي آزاديءَ جو ڏهاڙو ٢٦ فيبروري ١٩٢١ع آهي. هتي جي مکيه زرعي پيداوار ۾ ڪڻڪ، ٻاجهري،

سڪل ميوا، ڪيهه ، انگور ۽ پيون شيون شامل آهن.

افغانستان:

افغانستان اسان جو اهم پاڙيسري ملڪ آهي، جيڪو پاڪستان جي اتر - اولهه ۾ آهي. پاڪستان جا صوبا خيبرپختونخوا ۽ بلوچستان، ۽ فاٽا جا علائقا افغانستان سان لڳن ٿا. افغانستان جو پراڻو نالو 'آريانا' آهي. هن وقت افغانستان 'اسلامي جمهوريہ افغانستان' جي نالي سان گڏيل قومن ۾ شامل آهي. افغانستان جي گاديءَ جو هنڌ 'ڪابل' آهي. هن ملڪ جي وڏن شهرن ۾ قندار، هرات، مزارشريف، جلال آباد ۽ ٻيا شهراچي وڃن ٿا. هن ملڪ جي آزاديءَ جو ڏهاڙو ٢٧ مئي ١٩١٩ع آهي. هن ملڪ جون مکيہ ٻوليون پشتو، فارسي ۽ دري آهن. افغانستان جي موسم خشڪ رهندي آهي. گرمين ۾ سخت گرميون تہ وري سردين ۾ سخت سيءُ پوندا آهن. قالين سازي هن ملڪ جو اهم پيداواري ذريعو آهي.

مشق

(الف) هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ڏيو:

١۔ پاڪستان جي پاڙيسري ملڪن جا نالا ٻُڌايو؟
٢۔ چين جي سرحد پاڪستان جي ڪهڙي علائقي سان لڳي ٿي؟
٣۔ هندستان جو سرڪاري نالو ڪهڙو آهي؟
٤۔ ايران جي قومي ٻولي ڪهڙي آهي؟

(ب) هيٺ ڏنل لفظ جملن ۾ ڪم آڻيو:

خودمختيار پاڙيسري مشڪل قالين سازي آزادي

(ج) دُرست جوابن تي (✓) جو نشان لڳايو:

١- آباديءَ جي لحاظ کان دنيا جو سڀ کان وڏو ملڪ ڪهڙو آهي؟

پاڪستان	چين	هندستان	ايران

٢- افغانستان جي گاديءَ جو هنڌ ڪهڙو آهي؟

دهلي	تهران	ڪابل	بيجنگ

(د) 'اسان جو پيارو ملڪ' جي موضوع تي ڪلاس ۾ تقرير ڪريو.

(هه) هيٺ ڏنل لفظ هڪ منٽ ۾ درست اُچار ۽ رواني سان پڙهو:

گُل – نظارا – واهَ – اخلاق – عجب – پيارُ – پاڙيسري – سَهارو – دشمن – زندگي
رحمت – دعوت – پڪيڙڻ – خرچ – وفات – تهذيب – بولي – شاعر – روشن - ايماندار
وقت – همت – پٽ – عيد – عظمت – ڳُڻ – گهر – تاريخي – سماجي – مُلڪ – ميوو
ڏڻ – بولَ – ڪلِڪ – سياڻي – خيال – پورهيو – تورا – اُپ – رستو – ڳوٺ – متاچرو
صوبو – سولائي – ريت – رات – حساب – ڪتاب – ڀراڙي – چند – راڪيٽ – ايجاد
سولائي – پوک – ڪلاس – سبڻ – دل – بيمار – اسپتال – اُداس

استاد لاءِ هدايت:

اُستاد ٻارن کي مشق 'هه' ۾ ڏنل لفظن جو چارٽ پڙهڻ لاءِ چئي ۽ ڏسي تہ ٻارن هڪ منٽ ۾ ڪيترا لفظ درست پڙهيا آهن.

سکيا جي حاصلات

- آکاڻيءَ جي ڪردارن بابت پسند يا نا پسند متعلق ٻڌائي سگهي.
- آکاڻي يا واقعو پڙهي ۽ سمجهي ان جو نتيجو ڪڍي سگهي.
- آکاڻيون پڙهي ۽ ٻڌي ان جا نتيجا اخذ ڪري سگهي ۽ ان کي عملي زندگيءَ سان جوڙي سگهي.
- تصوير / تصويري آکاڻي ڏسي ان بابت پڇيل سوالن جا جواب لکي سگهي.
- هاڪاري، ناڪاري، سوالي ۽ عجب وارا جُملا ٻُڌائي سگهي.
- سادو جملو لکڻ وقت پورو دم،ٿورو دم ۽ سوال جي نشانيءَ جو درست استعمال ڪري سگهي.

ٻولڙي جي ورڇ

(تصويري آکاڻي)

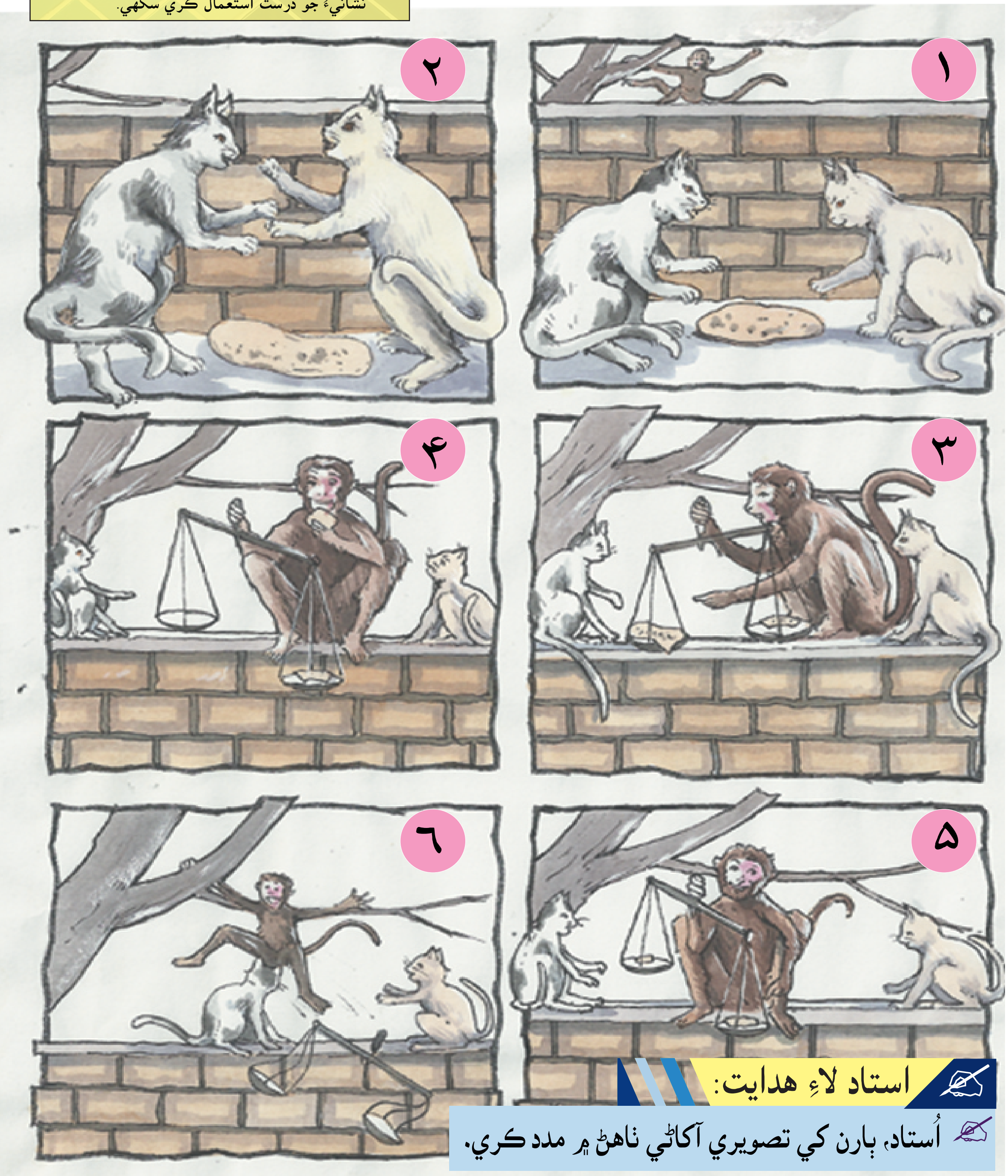

استاد لاءِ هدايت:

اُستاد، ٻارن کي تصويري آکاڻي ناهڻ ۾ مدد ڪري.

مشق

(الف) هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ڏيو:

١- تصويرن ۾ ڏنل جانورن جا نالا ٻُڌايو؟
٢- جانورن کان سواءِ تصويرن ۾ ٻيون ڪهڙيون شيون ڏنل آهن؟
٣- تصويري ڪهاڻيءَ 'پولڙي جي ورچ' مان اوهان ڪهڙو سبق سکيا آهيو؟

(ب) تصويرون ڏسي انهن ۾ ڏنل آڪاڻي ٻُڌايو؟

(ج) هن آڪاڻيءَ ۾ ڪهڙا ڪهڙا ڪردار آهن؟ تن جا نالا ٻڌايو.

(د) هن آڪاڻيءَ مان اوهان کي ڪهڙو ڪردار پسند آهي ۽ ڇو؟

(هه) هن تصويري آڪاڻيءَ 'پولڙي جي ورچ' کي پنهنجن لفظن ۾ لکو:

(و) هيٺ ڏنل جملن ۾ بيهڪ جون نشانيون ڏيو:

- آءٌ اوهان وٽ اچان ٿو
- ڇا تون مون وٽ ايندين
- مون وٽ ڪتاب ڪاپي ۽ قلم آهي

(ز) هيٺ ڏنل هاڪاري، ناڪاري ۽ عجب وارا جُملا پڙهو.

هاڪاري جُملا	ناڪاري جُملا	عجب وارا جُملا
ٻار راند ڪن ٿا. هِي پکي آهي.	ٻار راند ڪونہ ٿا ڪن. هِي پکي نہ آهي.	واهہ! ٻارَ راند ڪٿي آيا. واهہ! هِي پکي ڏاڍو سُهڻو آهي.

(ح) رنگ ڀريو:

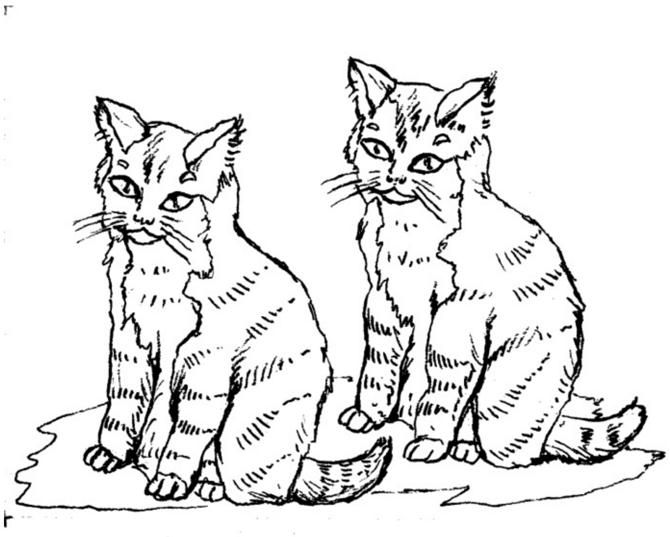

سبق ايڪٽيھون

سکيا جي حاصلات

- نظم مان پنهنجي پسند جي شعر جو مفهوم لکي سگهي.
- نظم سُر ۽ لئه سان ٻُڌي، لطف حاصل ڪري ۽ ان جو اظهار ڪري سگهي.
- موقعي جي مناسبت سان پنهنجن خيالن جو اظهار ڪري سگهي.
- اسم، ضمير، صفت ۽ فعل جي مفهوم کي ڄاڻي سگهي.

محنت ڪر تون محنت يار!

محنت ڪر تون محنت يار،
محنت سان ٿيندين هوشيار!

وِهنجي سِهنجي نيرن ڪائي،
اُجرا ڪپڙا پهري پائي،
مڪتب ڏي تي تڙُت تيار،
محنت ڪر تون محنت يار!

ٻُڌ تون يار هنئين سان لائي،
جو توکي اُستاد پڙهائي،
گهر ۾ تُون پڻ اُن کي سار،
محنت ڪر تون محنت يار!

مائٽ مِٽ توکي پائيندا،
سنگتي ساٿي پڻ چاهيندا،
ٿيندو تنهنجو ناماچار،
محنت ڪر تون محنت يار!

جيڪو محنت خوب ڪري ٿو،
پنهنجي ڪم تي ڌيان ڌري ٿو،
تَنهن جا ٿيندا بيڙا پار،
محنت ڪر تون محنت يار!

مشق

(الف) هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ڏيو:

١- توهان کي هن بيت جو ڪهڙو بند وڌيڪ وڻيو ٿو؟
٢- جيڪو بند اوهان کي وڌيڪ وڻيو ٿو، اهو ڇو ٿو وڻي؟
٣- نظم ۾ شاعر ڪهڙي ڳالهه جو ذڪر ڪري ٿو؟

(ب) هيٺ ڏنل لفظن جي معنٰي ٻڌايو.

اجرا	ڀَھري	مڪتب	ترت	هِنئين	ناماچار

(ج) هِيءُ بيت زباني ياد ڪريو ۽ ڪورس ۾ سُر سان پڙهو.

(د) هيٺ ڏنل بند جي سمجهاڻي لکو.

* جيڪو محنت خوب ڪري ٿو،
پنهنجي ڪم تي ڌيان ڌري ٿو،
تَنهن جا ٿيندا ٻيڙا پار،
محنت ڪر تون محنت يار!

(هه) پڙهو ۽ سهڻن اکرن ۾ لکو:

وهنجي سهنجي	مائٽ مٽ	سنگتي ساٿي

(و) ’محنت‘ جي موضوع تي اوهان کي پنهنجي استاد ڪڏهن ڪا آکاڻي ٻُڌائي هجي يا ليڪچر ڏنو هجي تہ ان بابت ٻُڌايو.

(ز) اوهان محنت جي عظمت بابت ڪا آکاڻي ٻڌي يا پڙهي هجي تہ ان بابت ڪلاس ۾ ٻڌايو.

(ح) اهڙا لفظ، جيڪي اسم جو گُڻ، اوگُڻ، انداز، مقدار ۽ قِسم ڏيکارين تن کي صفت چئبو آهي.

جيئن: ❋ هِي ميوو خراب آهي.

❋ هاٿي وڏو جانور آهي.

مٿي ڏنل جُملن مان ’خراب‘ ۽ ’وڏو‘ لفظ صفت آهن. اوهين صفت جا ڪي ٻيا مثال ٻُڌايو.

(ط) ڪُٽل اکر ملائي لفظ پورا ڪريو:

		م	
		ح	
		ن	
م	ڪ		ب

استاد لاءِ هدايت:

استاد، ٻارن کي هن نظم جي پس منظر ۾ محنت جي عظمت بابت وڌيڪ ٻُڌائي.

سکيا جي حاصلات

- نظم سُر ۽ لئہ سان ٻُڌي، لُطف حاصل ڪري ۽ ان جو اظهار ڪري سگهي.

سبق ٻٽيهون

دُعا

ڪٽي هَٿ دُعا تا گُهرُون اَي ڌَڻِي!
ملي سمجهه ساڃَهه اسان کي گهڻِي!

وڏن جي گهڻي پاڻ عزت ڪريون،
۽ پاڻان ننڍن سان مُحبت ڪريون!
وطن سان سچا شَل سدائين رهون،
شروع ڪان وني توڙ تائين رهون!

پڙهون ۽ لکون ۽ هُنر پڻ سِکُون،
وطن جو اچا نانءُ اُوچو ڪريون!
خدايا! چئون جو بہ سو سچ چئون،
ڪڏهن ڪُوڙَ کي ڪِينَ ويجهو وڃون!

ڪٽي هَٿ دُعا تا گُهرُون اَي ڌَڻِي!
ملي سمجهه ساڃَهه اسان کي گهڻِي!

امداد حسيني

استاد لاءِ هدايت:

اُستاد ٻارن کي هي نظم سُر ۽ لئہ سان پڙهڻ لاءِ چئي.

نوان لفظ

لفظ	معني
سبق پهريون	
اِسرار	راز - ڳُجهه
ٻَلي ٻلي	واهه واهه - شاباس
جنسار	سينگار
ڊريو	ڊيو
ڌيان	توجهه
روز	ڏينهن
شمار	ڳڻپ - ڳاڻيٽو
قسمين قسمين	نموني نموني - طرحين طرحين
ڪارَ	اونداهي - انڌوڪار
گلزار	چمن - باغ - گلن جي جاءِ
ڳڙا	برف جا گولا جيڪي مينهن وسندي آسمان مان ڪرن ٿا
لاهه	لاهو - هيٺائين - ڍورو
سبق ٻيو	
پارتَ	هدايت - سفارش
چغلي	لائي چائي - گلا- جُوٽي
سُياءُ	سُٺي عادت
ڪونيندا	چوندا - سڏيندا
گلا	پرپٺ (غير حاضريءَ ۾) برائي ڪرڻ
مُرڪي	ٿورو کلي- مُشڪي
مومن	ايمان وارو
منع	روڪ - جَهل - انڪار
سبق ٽيون	
جڳ	دنيا - جهان- سنسار
سهارو	آڌار - آسرو
قيامت	حساب جو ڏينهن
ڪمزور	هيڻو - بي طاقت
هيڻن	ڪمزورن - ضعيفن
سبق چوٿون	
تبليغ	پرچار - دين جي سمجهاڻي
تبوڪ	ماڳ جو نالو
پرهيزگار	ڀلارو - چڱو
سَندس	ان جو
سندن	انهن جو
غار	ٻُر
غارِ ثور	هڪ غار جو نالو
ڪفن	مُردي جو لباس
ڪانئس	ان کان
ڪانئن	انهن کان
کيس	ان کي
کين	انهن کي
وصال	لاڏاڻو - فوت
هجرت	لڏڻ - هڪ هنڌ کان ٻئي هنڌ وڃڻ
سبق پنجون	
ريت	رسم - طريقو - رواج
مالامال	خزاني سان ڀريل دولتمند - شاهوڪار

نوان لفظ

لفظ	معنيٰ
قديم	اڳئين زماني جو اڳوڻو - پُراڻو
مکيہ	اهم - خاص - ضروري
ذخيرو	خزانو - گڏ ڪري رکيل مال مُوڙي
سبق ڇهون	
اُونو	اُلڪو-فڪر-ڳڻتي
لڳاتار	مسلسل-يَڪو-ساندهہ
اُپت	پيدائش-پيداوار-ڪمائي
هموار	برابر-سِڌو-هڪجهڙو
توانائي	مضبوطي-تازگي-طاقت
تاتڻ	سنڀالڻ-حفاظت ڪرڻ-پرگهور لهڻ
سبق ستون	
اعليٰ	وڏي شان وارو - عزت وارو تمام مٿاهون - اوچو
پرايون	حاصل ڪريون - سِکون
صدقي	قُربان
مانُ	شانُ - عزت
نرالو	ڌار - مختلف - نيارو
سبق اٺون	
تحريڪ	هلچل - چُرپر - ڪوشش
تهذيب	اٿي ويهڻي-پوشاڪ ۽ کاڌو پيتو
ڦَلُ	ميوو - نتيجو
ڪامياب	ڪٽندڙ - فاتح
لاڏاڻو	موت - وفات

لفظ	معنيٰ
ليڪجڻ	نظر اچڻ - ڏسڻ ۾ اچڻ
نيڪ مرد	چڱو ماڻهو - خوش اخلاق سهڻائي- انسانيت
سبق نائون	
رُوپ	مهاندو-مُک-مُکڙو
سولائي	آساني-سهنجائي-سهولت
پيغام	نياپو-سنيهو
نِت	سدائين-هميشہ-هروقت
شڪايت	ڏوراپو-تڪليف
واهي	نگهبان-حفاظت ڪندڙ
سبق ڏهون	
ٽرئفڪ	گاڏين جي اچ وَڃ
حادثو	اتفاق - اوچتو ٿيل ڪا ڳالهہ
زيبرا ڪراسنگ	پٽاپٽي رستو، جتان پيادل رستو پار ڪجي
سگنل	نشان - اشارو
فٽ پاٿ	پنڌ هلڻ جو رستو
قاعدا	قانون - اصول
ڪنٽرول	روڪ - بندش
ڳڻتي	فڪر - پريشاني
سبق يارهون	
عوامي	عام ماڻهن جو-عام لوڪ جو
قدردان	قدر وارو-قدرشناس
آڳ	وارو (راند ۾)
اڳواڻي	رهبري
ڳڻ	لڇڻ-چڱي عادت
ذريعو	وسيلو-واسطو-معرفت

نوان لفظ

لفظ	معنيٰ
سبق ٻارهون	
حِصو	ڀاڱو
خليل الله	الله جو دوست
راهه	رستو - واٽ
سُلڇڻو	سٺين عادتن وارو
سدورو	ڀختاور - سڀاڳو
قربان	صدقو - خيرات
سبق تيرهون	
بنايو	ناهيو - جوڙيو
عظمت	وڏائي
فرمايو	چئو - ٻُڌايو
قسمت	نصيب - ڀاڳ - ٻخت
قائداعظم	وڏو اڳواڻ
ڳُڻَ	نيڪي - چڱي عادت - سُنا لڇڻ
سبق چوڏهون	
اَهنج	ڏُک - ايذاءُ - تڪليف
ڀهريندو	پائيندو
جَتنَ	ڪوششون
ڄائو	پيدا ٿيو
چوٽڪارو	آزادي
حل	طريقا - رستا
ڏُڪار	ڪاڏي پيتي جي شين جي ڪوٺ
سلوڪ	ورتاءُ - پيش اچڻ جو نمونو
سماجي خدمتون	ماڻهن جي ڀلائي جا ڪم ڪاريون
سامِيءَ جي وِيري	علائقي يا ڳوٺ جو نالو
مَنهُن	ڪکائون گهر يا اَجهو
مسئلا	ڏکيائيون - مُشڪلاتون
هَڏ ڏوکي	مددگار - دوست - گهٽگهرو
هَڪيو	هٿيڪو - موجود
سبق پندرهون	
ڏياري	هندن جي ڏيئن وارو ڏڻ
سوڀ	فتح - ڪاميابي
سينگاريا	سجايا
سنبت	تياري
سبق سترهون	
ٻولَ	ڳالهيون
چاهُ	شوق
سڀڳورو	ڀلارو - مبارڪ - افضل
ڪِلڪَ	ڪاني جو قلم
ڳڏجاڻي	ملاقات - ميلاپ - ڳالهه ٻولهه
وندرايان	خوش ڪيان - وندر ڪرايان
سبق ارڙهون	
اُداس	پريشان
اَجر	ثواب
انداز	نمونو
رازداري	لڪ - ڳُجهيءَ طرح
رُسي ويل	ڪاوڙيل
رونقون	سونهن - حُسن
سَلا	ٻوٽا
سربستو	پورو - سمورو
لاهَ	وڻ جي پاڙ جيڪا زمين اندر ٿئي ٿي

نوان لفظ

لفظ	معنيٰ
مرهيات	مري ويل - مرحوم
ويران	برباد - سُجو - قتل
سبق اوڻيهون	
حقيقت	سچ پچ - سچائي
خلائي لباس	خلا ۾ پهرڻ وارو لباس
غور	ويچار - ڌيان
متاچرو	مٿيون پاڳو
سبق ويهون	
ڪارڻ	سبب - بهانو
مخلوق	پيدا ڪيل - خلق دنيا
وبائي	وچڙندڙ بيماريءَ وارو
ڏڪار	اڻاٺ -ڪوٽ- ڪمي
تَهه	پردو - پُڙ
سبق ايڪيهون	
اڇا اُجرا	صاف سُٿرا
امتحان	پرک - آزمائش
جَهنٽڻ	جَهپڻ
چڱيلائي	صحتمندي
ڇنڊ ڦوڪ	صفائي، سُٿرائي
ساهيڙيون	سَرتيون - جيڏيون

لفظ	معنيٰ
سبق ٻاويهون	
ڪَپُ	ڪنارو - ڪَنڌي - ڪپر
سُورُ	تڪليف - درد - ڏک
پوشاڪ	لباس - پهرڻ - ڪپڙا
رُعب	دٻدٻو - دهشت
سبق ٽيويهون	
جوت	روشني
ٽانڊاٽا	ڪُڙڪُٻيتا - چاسينگر- چم چراڪ
سُرها	خوشبودار
سونهارو	سونهن وارو - خوبصورت
مڪڙيون	اڻ ٽڙيل گُل - ڪچا گُل
مونجهارو	پريشاني - تڪليف
سبق چوويهون	
چيئر لفٽ	هڪ قسم جو جهولو
ڇُهڻ	هٿ لڳائڻ
لاڀائتو	فائدي وارو
ماڳن	هنڌن
وَستيون	ڳوٺ - وسنديون
واهڻ	ننڍا ڳوٺ
پنجويهون	
مختلف	ناموافق - الڳ - ٻيءَ طرح جو
رڻ پٽ	بيابان - ريگستان

مفت ورهاست لاءِ

نوان لفظ

لفظ	معنيٰ
سُونهَن	خوبصورتي - سوڀيا
ڪتب	ڪم - استعمال - لاءِ
گدلاڻ	ميراڻ - گدلائي - گندگي
ستاويهون	
احترام	عزت - آبرو - مانُ
اونو	فڪر - ڳڻتي
ڀلا	سُٺا
زنده	جيئرو
سنوارڻ	سينگارڻ
ضبط ڪرڻ	قبضي ۾ آڻڻ - صبر ڪرڻ
قول	چوڻي
نيڪ	چڱو
نِهٺو	نماڻو - حيادار - صبر وارو
اٺاويهون	
اُهڃاڻ	نشان
جهيڻو	جَهڪو آواز - آهستي
رشتا	مٽي مائٽي - سڱ
سڌارو	بهتري - تبديلي
سماج	معاشرو - قومَ - برادري
قدر	خيال
ورتاءُ	پيش اچڻ
نيڪ نامي	ساراه - نيڪي - واکاڻ

لفظ	معنيٰ
اوڻٽيهون	
ترقي يافته	سُڌريل
ٽيڪنالاجي	هنرن جي ڄاڻ - هنرن جو علم
خود مختيار	آزاد
ڏهاڙو	ڏڻ - ڏينهن
ايڪٽيهون	
اُجرا	صاف
تُرت	جهٽ پٽ - جلدي
پهري	پائي
مڪتب	اسڪول
ناماچار	نيڪي - ساراه
هنئين	دِل سان - من سان
ٻٽيهون	
اُوچو	مٿانهون - اعليٰ
توڙ	آخر - پڇاڙي
پاڻ	پاڻ - پنهنجو پاڻ - خُود
ساڃهه	حياءُ - سُڌ
ڪِينَ	ڪونه - نه